

Regeringens proposition

1981/82: 57

om försvararjäv m. m.;

beslutad den 29 oktober 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

CARL AXEL PETRI

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att rättegångsbalkens regler om försvarare i brottmål kompletteras med en bestämmelse om obehörighet i vissa fall att uppträda som försvarare. Bestämmelsen riktar sig mot försvarare som på grund av sitt samröre med den misstänkte inte kan väntas utföra ett försvararuppdrag på ett korrekt sätt.

Propositionen bygger på en promemoria som har utarbetats av brottsförebyggande rådet inom ramen för översynen av lagstiftningen mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten.

I propositionen behandlas också frågorna om etiska regler för advokater och om insyn i advokatsamfundets disciplinära verksamhet.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1982.

Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 3 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

21 kap.

3 §

Vid sin talans förberedande och utförande må den misstänkte biträdas av försvarare.

Försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller sinnessjuk eller sinnesslö, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har den misstänkte för sig ställt rättegångsombud, anses ombudet som försvarare. Om försvarare äge vad i 12 kap. 2–5 §§ samt 6 § andra stycket är stadgat motsvarande tillämpning.

Försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller sinnessjuk eller sinnesslö, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har den misstänkte för sig ställt rättegångsombud, anses ombudet som försvarare.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppträdat åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. Om försvarare gäller i övrigt i 12 kap. 2–5 §§ samt 6 § andra stycket.

Har den misstänkte ej utsett försvarare eller avvisas av honom utsedd försvarare och finnes på grund av sakens beskaffenhet eller eljest hans rätt icke kunna utan biträde tillvaratagas, skall offentlig försvarare förordnas för honom. Är den misstänkte anhållen eller häktad, skall även eljest, om han begär det, offentlig försvarare förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-01

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Åhrland

Föredragande: statsrådet Petri

Lagrådsremiss om försvararjäv m. m.

1 Inledning

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) fick i december 1977 i uppdrag av den dåvarande regeringen att göra en översyn av lagstiftningen mot organiserad och ekonomisk brottslighet. Översynen bedrivs i en styrgrupp och olika arbetsgrupper.

En av arbetsgrupperna¹ har utarbetat promemorian (BRÅ PM 1979:8) Advokatverksamhet. Promemorian har överlämnats till styrgruppen inom BRÅ och Sveriges advokatsamfund. Promemorian har därefter lämnats till justitiedepartementet i december 1979. Den har remissbehandlats.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels promemorian som *bilaga 1*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 2*.

Vissa frågor rörande advokatverksamhet, bl.a. frågan om disciplinära påföljder och insyn i advokatsamfundets disciplinära verksamhet, har behandlats av riksdagen i olika sammanhang under senare år (se t.ex. JuU 1978/79:6).

Jag avser nu att ta upp frågan om lagstiftning på grund av det förslag om försvararjäv som förs fram i BRÅ-promemorian. Jag ämnar också behandla en del frågor som inte kräver lagstiftning.

¹ Generaldirektören Sten Walberg, ordförande, advokaten Bengt Bergendal, auktoriserade revisorn Bengt Bångstad, direktören Jan Bökmark, rättschefen Kurt Malmgren och expeditionschefen Sven Norberg.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna synpunkter

Den tidigare nämnda arbetsgruppen har inriktat sig bl.a. på vissa yrkesgruppers verksamhet. Arbetsgruppen har i en första promemoria (BRÅ PM 1978:2) Revisors verksamhet, som överlämnats till justitiedepartementet, lagt fram vissa förslag och rekommendationer på revisorsområdet. Förslagen har behandlats i prop. 1979/80:143 med förslag till ny lagstiftning om handelsbolag m.m. (LU 1980/81:4, rskr 1980/81:39, SFS 1980:1104). I den nu föreliggande promemorian har arbetsgruppen på motsvarande sätt som när det gäller revisorerna diskuterat frågor som rör advokatväsendet.

Arbetsgruppen pekar på att det i den allmänna debatten har gjorts gällande att vissa advokater varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Gruppen har gått igenom det material som legat till grund för sådana uppgifter. Enligt arbetsgruppen ger materialet inte stöd för de generella påståenden som förts fram om advokaters medverkan i sådan brottslighet. Under inga förhållanden finns det enligt gruppens uppfattning något fog för påståenden om att dessa företeelser skulle ha spridning bland advokatkårens medlemmar. Gruppen anser likväl att den förda diskussionen motiverar en undersökning för att klargöra om nuvarande ordning erbjuder tillräckligt skydd mot sådana företeelser.

Arbetsgruppen föreslår att det i rättegångsbalken (RB) förs in särskilda bestämmelser om en försvarares relationer till den misstänkte. Dessutom görs rekommendationer om komplettering av advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed och om offentliggörande av disciplinära avgöranden. Vidare föreslår arbetsgruppen vissa organisatoriska förändringar i syfte att öka insynen från det allmännas sida i advokatsamfundets verksamhet. Slutligen gör gruppen vissa uttalanden i fråga om myndigheters hänvändelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor.

Promemorian har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandling.

Det torde inte råda någon tvekan om att den organiserade och ekonomiska brottsligheten i viss utsträckning bedrivs med hjälp av rådgivning och vägledning av olika experter, däribland jurister. Även om, som framhålls i promemorian, det föreliggande materialet inte ger stöd för något generellt påstående att advokater skulle vara inblandade i organiserad eller ekonomisk brottslighet, är det ändå naturligt att se över de regler som gäller för advokater, på samma sätt som redan har skett beträffande revisorerna. Advokatkåren har en central ställning i samhället och det är av stor vikt att både allmänheten och myndigheterna har tilltro till advokaternas yrkesutövning. Som jag senare skall återkomma till finns det visserligen all anledning att hysa förtroende för det sätt på vilket advokatsamfundet utövar tillsyn över sina medlemmar. Trots detta finns det, bl.a. mot bakgrund av

den allmänna diskussion som har förts, skäl att överväga behovet av åtgärder för att ytterligare motverka att advokater, som i sin yrkesutövning på olika sätt kan komma i kontakt med organiserad och ekonomisk brottslighet, medvetet eller omedvetet underlättar sådan brottslighet.

Jag vill i detta sammanhang emellertid också understryka vikten av att man bevarar advokaternas ställning som fria och självständiga yrkesutövare. Det bör alltså inte komma i fråga att vidta några åtgärder som kan rubba denna ordning.

Jag har hittills bara uppehållit mig vid sådana praktiserande jurister som är advokater. Det förslag om försvararjäv som jag ämnar föreslå i närmast följande avsnitt tar emellertid sikte på alla kategorier av försvarare. Frågan hur man i övrigt skall kunna motverka att juridiska rådgivare utanför advokatkåren främjar ekonomisk brottslighet utreds f.n. inom BRÅ.

2.2 Försvararjäv

Bestämmelser om försvarare finns i bl.a. 21 kap. RB om den misstänkte och hans försvar. Bestämmelserna skiljer mellan privata och offentliga försvarare. En privat försvarare utses av den misstänkte. Om den misstänkte har ett rättegångsombud, anses ombudet som försvarare. De allmänna reglerna i RB om ett rättegångsombuds kvalifikationer och prövningen av dennes lämplighet har gjorts tillämpliga även på försvarare. Som försvarare får sålunda inte brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara försvarare i målet. Visar en försvarare oredlighet, oskicklighet eller oförstånd eller befinns han eljest olämplig, skall rätten avvisa honom som försvarare i målet. Rätten får också, om det finns skäl till det, förklara honom obehörig antingen för viss tid eller tills vidare att brukas som försvarare vid den rätten.

I vissa fall skall rätten förordna en offentlig försvarare för den misstänkte. I princip gäller att till offentlig försvarare skall förordnas en advokat som befinns lämplig till det. Har den misstänkte till offentlig försvarare föreslagit någon behörig person skall han förordnas, om inte hans anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller eljest särskilda skäl föranleder annat. Ett förordnande av offentlig försvarare kan återkallas av rätten om det föreligger giltigt skäl till detta.

Allmänt gäller enligt RB att det åligger försvararen att med nit och omsorg tillvarata den misstänktes rätt och i detta syfte verka för sakens riktiga belysning (21 kap. 7 § första stycket). Därav torde följa att försvararen bör upprätthålla en självständig och oberoende ställning gentemot den misstänkte. Försvararen bör inte hamna i ett jävsliknande förhållande till den misstänkte och dennes sak.

Frågan om och i vilken utsträckning ekonomiska förbindelser mellan en advokat och hans klient är tillåtna har reglerats i advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed (22 §). Bestämmelserna innebär i huvud-

sak att det inte bör förekomma andra ekonomiska transaktioner än vad som följer av uppdragsförhållandet.

Enligt arbetsgruppen bör varje någorlunda väsentlig risk för att försvararen inte står helt fri mot den misstänkte undanröjas. Av betydelse är därvid såväl tidigare bindelser med den misstänkte som mellanhavanden under brottmålets handläggning. Arbetsgruppen framhåller att gällande regler i RB inte direkt tar sikte på de fall då vederbörande åt den misstänkte utför uppdrag av annat slag än som faller inom ramen för försvararuppdraget eller tidigare biträff den misstänkte i annan egenskap än som försvarare. Gruppen anser att sådana uppdrag kan grunda jävsliknande situationer som inte är förenliga med försvararens ställning.

I den mån en försvarare har haft direkt anknytning till den brottsliga gärningen – även om han själv inte kan åtalas för någon form av medverkan – måste han enligt gruppens uppfattning anses klart olämplig som försvarare. Gruppen föreslår en regel av innebörd att den som genom råd eller på annat sätt har varit den misstänkte behjälplig vid gärningen eller i angelägenhet som har väsentligt samband därmed inte får vara försvarare. I särskilda fall skall rätten kunna medge undantag från denna regel.

När det gäller den situationen att den som har utsetts till försvarare utför annat uppdrag åt den misstänkte än det som faller inom ramen för försvaret föreslår arbetsgruppen en förbudsregel, som syftar till att motverka risken för att försvararen inte kan upprätthålla en självständig hållning gentemot den misstänkte och dennes sak. Vad gruppen här särskilt avser är att förebygga att försvararen blir inblandad i organiserad och ekonomisk brottslighet. Samtidigt understryker gruppen att en reglering på denna punkt bör ha sådana begränsningar att den inte leder för långt. En rimlig avvägning uppnås enligt arbetsgruppen med en regel av innehåll att den som är försvarare inte får vara den misstänkte behjälplig i andra ekonomiska angelägenheter än sådana som faller inom ramen för försvaret eller uppenbarligen saknar samband med gärningen.

De båda reglerna föreslås bli införda i 21 kap. RB samt avse både offentliga och privata försvarare.

Arbetsgruppens förslag i denna del har fått ett övervägande positivt mottagande. Flera remissinstanser har dock haft invändningar mot förslaget. Det har bl.a. framhållits att redan gällande regler ger möjlighet att pröva försvararens lämplighet i nu aktuella hänseenden. De föreslagna reglerna skulle inte på något mer påtagligt sätt kunna förebygga att t.ex. advokater blir inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Reglerna kan också medföra praktiska tillämpningsproblem. Svårigheter kan sålunda uppstå när det gäller att i det enskilda fallet fastställa försvararens förhållanden till den misstänkte och hans sak. Även förfarandet inför rätten när en fråga om försvararjäv uppkommer kan medföra problem.

Som jag tidigare har berört är det väsentligt att på allt sätt söka förebygga att advokater genom samföre med personer som ägnar sig åt ekonomisk

och organiserad brottslighet kan komma att underlätta sådan brottslighet. Detsamma gäller naturligtvis andra praktiserande jurister. Det är också angeläget att lagföringen av den ekonomiska och organiserade brottsligheten inte försvåras. Härvid kommer försvararens ställning i blickpunkten. Redan med nu gällande bestämmelser har rätten visserligen möjlighet att avvisa olämpliga försvarare. Dessa regler är emellertid allmänt hållna och tar inte särskilt sikte på nu aktuella företeelser. Det är också oklart hur långt de sträcker sig. Skäl talar därför för att det införs en särskild bestämmelse som direkt riktar sig mot en försvarare som på grund av sitt samröre med den misstänkte inte kan förväntas komma att utföra försvararuppdraget på ett korrekt sätt.

Under remissbehandlingen har, som tidigare nämnts, möjligheterna att åstadkomma en effektiv reglering ifrågasatts. Man har bl.a. pekat på svårigheterna att utreda försvararens samröre med den misstänkte. Jag är medveten om att sådana svårigheter ibland kan föreligga. Detta bör emellertid inte hindra att man genom en uttrycklig regel om försvararjäv markerar att den som på ett eller annat sätt har underlättat den misstänktes brottslighet eller som annars inte står tillräckligt fri i förhållande till den misstänkte är olämplig att vara försvarare. En sådan regel kan framför allt tjäna ett preventivt syfte. Den kan också utgöra ett stöd för försvararen när han vill hävda sitt oberoende gentemot den misstänkte. Det är vidare angeläget att domstolen får ökade möjligheter till avvísning, även om man inte kan komma till rätta med alla fall där en försvarare kan anses olämplig.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt förordar jag att i 21 kap. RB förs in en regel om försvararjäv som avser de situationer som nyss har berörts. Regeln bör gälla såväl offentliga som privata försvarare och oavsett om försvararen är advokat eller inte.

När det gäller utformningen av lagregeln måste beaktas att försvararen skall som främsta plikt främja den misstänktes intressen. Den misstänkte skall vidare i princip vara berättigad att själv få avgöra vem han vill ha som försvarare. En regel om försvararjäv måste stå i samklang med dessa intressen.

Arbetsgruppens förslag innebär att i princip varje samröre med den misstänkte i form av rådgivning eller annan hjälp grundar försvararjäv, om den hjälp som har lämnats har ett väsentligt samband med den åtalade gärningen. Enligt min mening skulle en sådan regel föra för långt. Det finns knappast någon anledning att ingripa mot en försvarare som, trots samröre med den misstänkte vid sidan av försvararuppdraget, kan förväntas komma att utföra detta uppdrag på ett korrekt sätt. Ofta har den som tidigare har biträtt den misstänkte och därför är väl insatt i saken bättre förutsättningar än någon annan att tillvarata den misstänktes intressen. Samtidigt synes arbetsgruppens förslag vara alltför begränsat. En för försvararuppdraget olämplig bindning mellan den misstänkte och den tiltänkte försvararen kan föreligga även när det tidigare har förekommit ett samröre som inte hänför sig till den åtalade gärningen.

Som framgår av det anförda bör en jävsregel inte utformas på så sätt att den generellt diskvalificerar en försvarare på grund av dennes förbindelser med den misstänkte. Regeln bör i stället ta sikte på de fall där samröret är av den karaktären att det kan antas komma att inverka på försvararens förmåga att utföra försvararuppdraget på ett korrekt sätt.

Mot denna bakgrund bör jävsregeln ges den innebörden att en person inte får vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för vederbörandes förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. Genom denna utformning täcks båda de bestämmelser om försvararjäv som arbetsgruppen har föreslagit.

Den nu förordade regeln bör lämpligen fogas in i 21 kap. 3 § RB som anger vilka kvalifikationer en försvarare – offentlig eller privat – bör ha. Med den utformning av bestämmelsen som jag nyss har förordat finns det inte något behov av att i särskilda fall kunna medge undantag från regelns tillämpning. Jag återkommer i specialmotiveringen till den närmare omfattningen av regelns tillämpningsområde.

En särskild fråga är i vilken ordning frågor om jäv skall behandlas. I första hand bör det ankomma på den tilltänkte försvararen att själv pröva om jäv föreligger. Anser han sig obehörig, bör han avböja ett erbjudet uppdrag. I den mån han först efter det han mottagit sitt uppdrag upptäcker att han är obehörig att vara försvarare, bör han frånträda uppdraget. Den som är offentlig försvarare har alltså att anmäla saken för rätten och hemställa om sitt entledigande medan en privat försvarare har att avsäga sig uppdraget. Skulle en jävsfråga tas upp hos rätten får försvararen redovisa de omständigheter som är av betydelse för sakens bedömning.

Om försvararen inte själv bedömer sig vara obehörig bör det liksom f.n. ankomma på rätten att i förekommande fall avgöra frågan. Jag återkommer i specialmotiveringen till de förfaranderegler som gäller i detta hänseende.

Det kan ifrågasättas om inte den förordade jävsregeln bör tillämpas även i fråga om rättegångsombud i allmänhet. Tillräckliga skäl till en sådan skärpning av kvalifikationskraven för ombud föreligger dock inte enligt min mening.

Den nya bestämmelsen bör träda i kraft den 1 januari 1982.

2.3 Advokatetiken

När RB infördes blev advokatväsendet reglerat i lag (8 kap. RB). Huvudsyftet med regleringen var att i möjligaste mån säkerställa den rättssökande allmänhetens intresse av att kunna få biträde av personer som besatt de nödvändiga kvalifikationerna. Detta syfte kunde vinnas genom att advokatsamfundet fick en i viss mån offentligrättslig ställning och underkastades nödig kontroll. I 8 kap. RB sägs bl.a. att advokat är den som är med-

lem av Sveriges advokatsamfund och att samfundets stadgar fastställs av regeringen.

Enligt 8 kap. 4 § RB skall en advokat vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrots honom och i allt iakttaga god advokatsed. En motsvarande bestämmelse finns intagen i samfundets stadgar. I 8 kap. 7 § RB föreskrivs att en advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som eljest förfar oredligt skall uteslutas ur samfundet. En advokat kan också meddelas varning eller erinran.

Vad som ligger i begreppet god advokatsed har inte närmare preciserats i RB eller i stadgarna. Inom advokatkåren har det emellertid genom årens lopp utbildats vissa yrkesetiska principer. År 1971 antog samfundets styrelse vägledande regler om god advokatsed, vilka i allt väsentligt utgjorde en kodifiering av de normer som dithills tillämpats och upprätthållits i samfundets disciplinära verksamhet.

Mot bakgrund av bl.a. påståenden i den allmänna debatten om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet har ifrågasatts om de etiska regler som styr advokatverksamheten har tillräcklig räckvidd och är tydliga nog för att fånga in företeelser med anknytning till sådan brottslighet. Bl.a. har man pekat på behovet av en mer allmän etisk regel, som skulle ta sikte på just dessa förfaranden. Frågan har diskuterats också inom advokatkåren och behandlas f.n. av en kommitté som har tillsatts av samfundet med uppgift att se över de vägledande reglerna om god advokatsed. Kommittén prövar bl.a. tanken att införa en etisk generalklausul av innehåll att en advokat i sin verksamhet inte får främja orätt. Kommittéarbetet väntas bli slutfört inom kort. Avsikten är, enligt vad jag har inhämtat, att kommitténs förslag skall behandlas av samfundets fullmäktige under våren 1982.

BRÅ:s arbetsgrupp har framhållit att de nuvarande etiska reglerna huvudsakligen tar sikte på förhållandet till klienter och motparter, på domstolsförfarandet och på utomprocessuella förhandlingar. Förhållandet till det allmänna har däremot inte fått någon framträdande plats. Enligt arbetsgruppen visar emellertid advokatsamfundets disciplinära praxis att samfundet trots detta inte har tvekat att gå fram med stränghet också mot missförhållanden som riktat sig mot det allmänna. Gruppen anser det väsentligt att kodifiera denna praxis och rekommenderar därför samfundet att komplettera de vägledande reglerna om god advokatsed med en etisk generalklausul. Enligt arbetsgruppen bör den klausul som hittills har diskuterats kompletteras så att det uttryckligen anges att en advokat skall avhålla sig från att genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverka i handling som, enligt vad han inser eller bör inse, är lagstridig eller uppenbarligen innebär kringgående av lag, vare sig förfarandet riktar sig mot någon enskild eller mot det allmänna. Han skall inte heller aktivt medverka i förberedelser som, enligt vad han inser eller bör inse, syftar till sådana handlingar. Enligt arbetsgruppen bör det uttryckligen anges att regeln inte innebär någ-

ra inskränkningar i en advokats rätt och skyldighet att lämna upplysning om innehålllet i gällande rätt. Den medför inte heller någon skyldighet för advokaten att särskilt tillvarata myndigheternas intressen.

Vid remissbehandlingen har arbetsgruppens förslag om komplettering av de vägledande reglerna över lag fått ett positivt mottagande. Advokatsamfundet har när det gäller reglernas närmare utformning hänvisat till det pågående kommittéarbetet.

Även jag anser det värdefullt att de nuvarande etiska reglerna på advokatområdet byggs ut. Även om en sådan generalklausul som har diskuterats inte kommer att innehålla något principiellt nytt i förhållande till vad som i dag gäller om god advokatsed, kan den ändå vara till nytta för både advokater och allmänheten, bl.a. genom att advokaternas skyldighet mot det allmänna klart slås fast.

Liksom hittills bör ansvaret för utformningen av de vägledande reglerna om god advokatsed vila på advokatsamfundet. Jag anser mig kunna utgå från att det pågående arbetet på en komplettering av reglerna snart kommer att slutföras och att resultatet kommer att bli tillfredsställande även från allmänna synpunkter. Jag avser emellertid att noga följa utvecklingen på detta område.

2.4 Ökad insyn i och information om advokatsamfundets disciplinära verksamhet

Advokaternas rätt att delta i advokatsamfundets verksamhet utövas genom fullmäktige. Fullmäktige väljer samfundets styrelse. Denna består av en ordförande, en vice ordförande samt nio andra ledamöter jämte nio suppleanter. Samtliga är advokater. Tillsynen över advokatväsendet utövas av styrelsen. En väsentlig del av tillsynen hänför sig till den disciplinära verksamheten. Görs hos advokatsamfundet en anmälan mot en advokat eller uppkommer annars en fråga om åtgärd mot en advokat är det i första hand styrelsen som tar upp ärendet. Även JK har befogenhet att hos styrelsen påkalla åtgärd mot en advokat som åsidosätter sina plikter.

Finner styrelsen att en disciplinär åtgärd – dvs. uteslutning, varning eller erinran – inte är påkallad, får styrelsen avgöra ärendet. I annat fall skall ärendet hänskjutas till samfundets disciplinnämnd. Har styrelsen funnit att en väckt fråga om disciplinärt ingripande mot en advokat inte föranleder att ärendet skall hänskjutas till disciplinnämnden, kan JK inom fyra veckor efter det att han fått del av beslutet påkalla åtgärd mot advokaten. Denna befogenhet föreligger oavsett om JK tidigare har tagit initiativ till ärendet hos styrelsen eller ej. Disciplinnämnden, som väljs av fullmäktige, består av en ordförande, en vice ordförande och sju andra ledamöter. Även dessa är samtliga advokater. Talan mot nämndens beslut kan föras hos högsta domstolen av JK och, när någon har uteslutits ur samfundet, av denne.

JK får del av advokatsamfundets beslut i alla disciplinärenden. Endast i få fall har styrelsens beslut i ett disciplinärende lett till att JK begärt att ärendet skall hänskjutas till disciplinnämnden. Detsamma gäller om besvär över nämndens beslut till högsta domstolen. Det är sällsynt att JK hos styrelsen påkallar åtgärd mot en advokat.

Advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnden anses – med hänsyn till den offentligrättsliga regleringen av advokatväsendet – fullgöra myndighetsutövning vid utövandet av sina disciplinära befogenheter. I denna verksamhet omfattas ledamöterna i dessa organ av lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn. Förhållandet torde även innebära att ledamöterna är underkastade reglerna i 20 kap. 1 § brottsbalken om myndighetsmissbruk.

I fråga om advokatsamfundets rättigheter och skyldigheter att offentliggöra uppgifter i samfundets disciplinära verksamhet gäller följande. Enligt en föreskrift i samfundets stadgar gäller en generell tystnadsplikt för ledamöter och suppleanter i styrelsen och för ledamöter av disciplinnämnden i fråga om vad de på grund av en advokats skyldigheter att lämna uppgifter och tillhandahålla handlingar erfarit om denne och hans verksamhet. Denna tystnadsplikt är inte försedd med någon uttrycklig sanktionsregel.

Styrelsens beslut i fråga om en disciplinär åtgärd mot en advokat skall tillställas advokaten, JK och disciplinnämnden. Har ärendet tagits upp på grund av en anmälan skall också anmälaren få del av beslutet, såvida han inte återkallat sin anmälan. Disciplinnämndens beslut skall tillställas samma krets som styrelsens beslut samt styrelsen själv. Meddelande om att en advokat tilldelats varning eller erinran får inte lämnas till någon annan än som nu har nämnts. Ett beslut varigenom en advokat utesluts ur samfundet skall, så snart beslutet går i verkställighet, delges samfundets ledamöter och de allmänna domstolarna.

Då samfundets handlingar i ett disciplinärende kommer in till JK eller högsta domstolen blir de allmänna handlingar. Hos dessa myndigheter gäller enligt den nya sekretesslagen (SFS 1980:100, omtryckt 1980:880), som trädde i kraft den 1 januari 1981, viss sekretess i bl.a. ärenden om disciplinärt ingripande mot en advokat eller om en advokats uteslutning ur samfundet (9 kap. 12 § jfrd 12 kap. 1 §). Sekretessen gäller för uppgift om en advokats ekonomiska ställning eller om någon annans personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör lider skada eller men om uppgiften röjs. Uppgifter om en advokats personliga förhållanden i övrigt är inte underkastade sekretess.

Informationen till allmänheten om den disciplinära verksamheten sköts i första hand från samfundets kansli i Stockholm. Informationen är på grund av sekretessreglerna begränsad. Samfundet tar inte självt initiativ till meddelanden i pressen angående disciplinära avgöranden. I den av samfundet utgivna Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (TSA) redovisas halvårsvis referat av styrelsens och disciplinnämndens beslut i disciplinärenden.

Besluten är anonymiserade genom att bl.a. alla personnamn utelämnas.

Samfundets disciplinförfarande och de disciplinära åtgärderna har utretts av en särskild kommitté inom samfundet. Kommittén har nyligen avslutat sitt arbete och har i sitt betänkande Advokatsamfundets disciplinära verksamhet bl.a. föreslagit att disciplinpåföljderna skall byggas ut till att omfatta åläggande av straffavgift, att två av disciplinnämndens ledamöter skall utses av regeringen samt att ökad information skall ges om den disciplinära verksamheten. Kommittén har därvid också understrukit vikten av att frågan om tystnadsplikt för de av regeringen utsedda ledamöterna får en tillfredsställande lösning. Avsikten är att detta kommittéförslag, liksom förslaget angående de etiska reglerna, skall behandlas av samfundets fullmäktige våren 1982.

BRÅ:s arbetsgrupp har diskuterat frågan om ökad insyn i och information om advokatsamfundets disciplinära verksamhet. Enligt gruppen har denna fråga fått ökad aktualitet mot bakgrund av påståendena i den allmänna debatten om att advokater genom rådgivningsverksamhet medverkat i organiserad och ekonomisk brottslighet. Gruppen har visserligen kommit fram till att advokatsamfundet bedriver en effektiv och grundlig disciplinär verksamhet och att det därför från kontrollsynpunkt saknas skäl att gripa in i denna ordning. Gruppen understryker dock vikten av att den rättssökande allmänheten och samhället i övrigt kan förvissa sig om att det finns utvecklade etiska regler som styr advokaternas verksamhet och att advokatsamfundet är berett att ingripa mot den som gör avsteg från dessa regler. Därför rekommenderas att advokatsamfundet, sedan dess disciplinära organ avgjort ett disciplinärende som bedöms vara av allmänt intresse, omedelbart bringar sitt ställningstagande till allmän kännedom. Ett sådant offentliggörande, som inte behöver innehålla uppgift om den disciplinära påföljd som kan ha meddelats, skall enligt gruppen ske med beaktande av den tystnadsplikt som samfundets funktionärer har att iakttä och utan angivande av namn eller andra uppgifter som är ägnade att röja en viss person. Vidare förordar gruppen att regeringen får möjlighet att vid sidan av de nio advokater som ingår i disciplinnämnden utse två utomstående personer som ledamöter av nämnden.

I reservationer till arbetsgruppens förslag har två av ledamöterna i den tidigare omnämnda styrgruppen för BRÅ:s översynsarbete föreslagit att disciplinärenden skall handläggas av en särskild nämnd, som är fristående från advokatsamfundet.

Arbetsgruppens förslag om ökad insyn i och information om den disciplinära verksamheten har fått ett genomgående positivt mottagande. Beträffande förslaget om ökad publicitet av disciplinärenden framhålls från en remissinstans att det är av särskilt värde att advokater, domstolar, åklagare och andra som har intresse av advokatverksamhet snabbare än vad sker i dag får del av disciplinnämndens avgöranden. Advokatsamfundet delar arbetsgruppens uppfattning att det nu kan vara anledning att under-

söka möjligheterna att ge ökad information om hur samfundets tillsyn över advokatverksamheten bedrivs. Några formella hinder för en sådan reform torde enligt samfundet inte föreligga. En ökad och snabbare information förutsätter endast ändring av samfundets praxis.

Beträffande förslaget om lekmannamedverkan i disciplinnämnden framhålls av en remissinstans att det nuvarande systemet kan kritiserats för att ge utrymme för kollegiala hänsyn, även om fog för sådan kritik inte kan påvisas. Från flera håll förs tanken fram att disciplinärenden skall handläggas av en särskild nämnd, som är fristående från advokatsamfundet. Ledamöterna i en sådan nämnd skulle utses av regeringen.

För egen del instämmer jag i arbetsgruppens uppfattning att det finns anledning att öka informationen om samfundets disciplinära avgöranden och göra den snabbare tillgänglig. Med hänsyn till vad samfundet har uttalat i sitt remissvar utgår jag från att detta också kommer att ske genom samfundets försorg. Jag saknar därför anledning att här närmare gå in på formerna för och omfattningen av informationsverksamheten.

Beträffande frågan om lekmannamedverkan i disciplinnämnden vill jag till en början slå fast att det inte har framkommit omständigheter som ger anledning till kritik mot det sätt på vilket samfundet utövar den disciplinära verksamheten. Jag vill också erinra om JK:s kontrollmöjligheter över denna verksamhet. Från kontrollsynpunkt finns därför knappast någon anledning att ändra den nuvarande ordningen.

Jag vill emellertid också erinra om den centrala ställning som advokaterna har inom rättssystemet. Deras betydelse har på senare år stärkts i olika avseenden, bl.a. på rättshjälpsområdet och när det gäller konkursförvaltning.

Det är bl.a. mot den bakgrunden viktigt att advokatkåren har allmänhetens förtroende. Blotta misstanken om att ledamöterna i disciplinnämnden kanske inte ingriper med tillräcklig kraft mot kollegor, som har åsidosatt sina skyldigheter som advokat, innebär att detta förtroende minskar. Detta talar för att allmänheten bör ha insyn i den disciplinära verksamheten.

Till detta kommer att nämndens avgöranden inte sällan innefattar etiska bedömningar där det kan ha ett särskilt värde att lekmannasynpunkter förs fram.

Som jag tidigare har nämnt anser jag inte att någon kritik kan riktas mot det sätt på vilket samfundet hittills har utfört den disciplinära verksamheten. Jag har fullt förtroende för samfundets förmåga att även i fortsättningen ha hand om denna verksamhet. Ett särskilt värde ligger i att disciplinnämnden är ett fristående organ inom samfundet.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt anser jag inte att det finns anledning att inrätta något nytt disciplinärt organ utanför samfundet. Det allmännas insyn i den disciplinära verksamheten bör i stället tillgodoses genom att lekmän bereds plats i disciplinnämnden. Detta bör lämpligen ske på det sättet att regeringen får utse två ledamöter av nämnden. En sådan ordning

överensstämmer också med det förslag som har lagts fram av den nyss berörda kommittén inom samfundet.

Bestämmelser om lekmanamedverkan skulle — såsom har skett i andra liknande sammanhang — i och för sig kunna föras in i lag. Disciplinnämndens sammansättning har emellertid hittills reglerats i samfundets stadgar och jag ser inte någon anledning att nu göra avsteg från den ordningen. Därmed markeras också att förslaget om samhällsrepresentanter i disciplinnämnden inte har sin grund i någon ny syn på advokatväsendets ställning i samhället.

Jag anser sålunda att den nya ordningen bör kunna genomföras genom att advokatsamfundet självt beslutar om ändring i sina stadgar, som senare får fastställas av regeringen. I enlighet med vad jag tidigare har sagt finns det anledning att utgå från att ändringen kommer att genomföras under våren 1982.

Tillförs disciplinnämnden samhällsrepresentanter, kommer dessa att bli underkastade den tystnadsplikt som enligt samfundets stadgar redan gäller för nämndens övriga ledamöter. Som jag tidigare har nämnt är denna tystnadsplikt inte försedd med någon uttrycklig sanktionsregel. Det bör emellertid övervägas att införa ett sanktionssystem för samhällsrepresentanterna i nämnden för brott mot tystnadsplikten. Det finns även skäl som talar för att man samtidigt ser över regleringen av tystnadsplikten såvitt gäller advokatrepresentanterna i nämnden. Slutlig ställning till dessa spörsmål bör dock inte tas förrän de förutskickade ändringarna i stadgarna vad avser disciplinnämndens sammansättning har genomförts.

2.5 Myndigheters hänvänelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor

Av de disciplinärenden som advokatsamfundet handlägger anhängiggörs merparten genom en anmälan. Det förekommer i sällsynta fall att ett disciplinärende initieras genom att en domstol eller annan myndighet fäster samfundets uppmärksamhet på en advokats handlande i en viss fråga.

Enligt RB gäller att om ett rättegångsombud eller en försvarare som är advokat avvisas av domstol skall anmälan om avvisandet göras hos samfundets styrelse (12 kap. 6 § andra stycket och 21 kap. 3 § andra stycket). I övrigt är möjligheten eller skyldigheten för myndigheter — bortsett från JK:s särskilda befogenheter — att göra anmälan eller eljest vända sig till samfundet med upplysningar angående en advokats handlande inte reglerad i lag eller annan författning.

Regeringen har i beslut den 28 juni 1979 uppdragit åt BRÅ att inom ramen för översynen av lagstiftningen mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten se över bestämmelserna om informationsutbyte och anmälningskyldighet mellan myndigheterna samt föreslå erforderliga lagstiftningsåtgärder m.m. (jfr prop. 1980/81:78).

Arbetsgruppen anser att det finns behov av informationsutbyte mellan

myndigheter och samfundet. Det måste enligt gruppen ligga i både samhällets och samfundets intresse att det är väl sört för att missförhållanden inom advokat kåren kan upptäckas och beivras. Arbetsgruppen föreslår inte några författningsbestämmelser utan redovisar sina överväganden som en rekommendation om att myndigheter, som i sin verksamhet iakttar en anmärkningsvärd omständighet i fråga om en advokats handlande, fäster advokatsamfundets uppmärksamhet på saken. Möjligheten att göra en formell anmälan mot en advokat bör emellertid enligt arbetsgruppen också i fortsättningen finnas.

Flertalet remissinstanser ställer sig positiva till arbetsgruppens rekommendation. Från flera håll framförs synpunkten att slutlig ställning till frågan knappast kan tas förrän resultatet av den inom BRÅ pågående översynen av bestämmelserna om informationsutbyte och anmälningsskyldighet mellan myndigheterna föreligger.

Även jag anser att frågan om myndigheters hänvändelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor har ett nära samband med BRÅ:s nyss nämnda utredningsuppdrag. Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till frågan. Den får i stället tas upp på nytt sedan det angivna utredningsarbetet har slutförts.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget bör fogas till protokollat i detta ärende som *bilaga 3*.¹

4 Specialmotivering

21 kap. 3 § I ett nytt tredje stycke till paragrafen har tagits in bestämmelsen att en person inte får vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för vederbörandes förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket.

En grund för ett antagande om olämplighet hos en tilltänkt eller utsedd försvarare är alltså till en början att vederbörande vid sidan av det aktuella försvararuppdraget har bistått eller bistår den misstänkte genom rådgivning eller på annat sätt. En annan grund är att den misstänkte och försvararen har eller har haft ekonomiska förbindelser med varandra. Ingendera

¹ Bilagan har utesluts här. Förslaget är likalydande med det som är fogat till propositionen.

jävsgrunden behöver ha ett samband med den gärning som försvaret avser.

För att jäv skall uppkomma krävs därutöver att omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för vederbörandes förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 21 kap. 7 § första stycket RB. Beskrivningen tar sikte på de fall där samröret får till följd att försvararen hamnar i ett sådant förhållande till den misstänkte som kan medföra att han inte intar den fria och obundna ställning gentemot den misstänkte som krävs. Som exempel kan nämnas att försvararen på grund av samröret har fått ett eget – personligt eller ekonomiskt – intresse av sakens utgång. Den som har biträtt den misstänkte har givetvis intresse av att inte själv bli lagförd för straffbar medverkan. Även handlande inom det s.k. grå fältet mellan lagenliga och lagstridiga handlingar kan grunda jäv. Det är här fråga om beteenden som den i avsnitt 2.3 berörda etiska generalklausulen syftar till att förhindra. Här åsyftas bl.a. åtgärder som utan att kunna leda till ansvar för medverkan har jämnat vägen för annans brottslighet. Ett exempel på detta är att en person medverkar vid upprättande av en handling som senare kommer till användning som ett led i ett skattebrott.

Det är inte ovanligt att en advokat har fasta klienter, som får löpande biträde i t.ex. ekonomiska frågor. Så länge advokaten lämnar biträde inom ramen för vad som kan överensstämja med god advokatsed finns det ingen anledning att låta detta biträde utgöra grund för obehörighet som försvarare. Något hinder för den som har varit den misstänkte behjälplig med juridiska råd i dennes allmänna affärsangelägenheter att vara försvarare föreligger alltså inte generellt.

En för försvararuppdraget olämplig bindning kan föreligga även när samröret består i enbart ekonomiska förbindelser. Det kan röra sig om fall av kompanjonskap i en affärsverksamhet, ett anställningsförhållande eller ekonomiska relationer som långivare resp. låntagare. Även andra liknande fall kan tänkas. I fråga om försvarare som är advokat framgår redan av 22 § i advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed att andra ekonomiska transaktioner med en klient än vad som följer av uppdragsförhållandet i princip inte får förekomma.

Om en advokat berörs av jävsregeln torde av de vägledande reglerna för god advokatsed (14 §) följa att även övriga på advokathyran måste avböja eller frånträda ett uppdrag som försvarare.

Det ankommer på rätten att pröva huruvida jäv föreligger och att i förekommande fall avvisa försvararen eller besluta om entledigande av honom som offentlig försvarare. Härvid gäller samma regler som för avvisande eller entledigande på annan grund.

Har försvarare utsetts och anser åklagaren redan under förundersökningen att jäv föreligger, bör han anmäla detta till rätten, som har att meddela beslut i frågan. Frågan kan också tas upp självmant av rätten. Även försvararen kan givetvis påkalla rättens prövning av en jävsfråga.

Av redaktionella skäl har hänvisningen i det nuvarande andra stycket till vissa bestämmelser i 12 kap. förts över till det nya tredje stycket.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1981-10-22

Närvarande: f.d. justitierådet Petré, regeringsrådet Delin, justitierådet Bengtsson.

Enligt lagrådet den 15 oktober tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 1 oktober 1981 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för justitiedepartementet Petri beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ulf G. Berg.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet* :

Lagförslaget lämnas utan erinran.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Elmstedt, Tillander, Ahrlund, Molin

Föredragande: statsrådet Petri

Proposition om försvararjäv m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Föredraganden upplyser att lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran och hemställer att regeringen

dels föreslår riksdagen att anta förslaget,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad föredraganden enligt regeringsprotokollet den 1 oktober 1981 har anfört i fråga om advokatetiken, ökad insyn i advokatsamfundets disciplinära verksamhet samt myndigheters hänvänelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd och det ändamål som föredraganden har hemställt om.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 1 oktober 1981.

ADVOKAT VERKSAMHET

Översynen av lagstiftning mot
organiserad och ekonomisk brottslighet

Brottsförebyggande rådet
Box 120 70
102 22 Stockholm
Tel 08/22 97 80

Förord

Brotsförebyggande rådet (BRÅ) har av regeringen i december 1977 fått i uppdrag att göra en översyn av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet. Rådet har i enlighet med uppdraget bildat en styrgrupp och olika arbetsgrupper.

Styrgruppen består av rikspolischefen Holger Romander, ordförande, rättschefen Bo Broomé, Barbro Engman-Nordin, riksdagsledamoten Stig Josefson, riksdagsledamoten Joakim Ollén, riksdagsledamoten Hans Pettersson i Helsingborg, avdelningschefen Kurt Sjöström och kansli-
chefen Karin Westerberg. Gruppens sekreterare är biträdande skattedirektören Johan Hirschfeldt.

Den tredje arbetsgruppen består av generaldirektören Sten Walberg, ordförande, advokaten Bengt Bergendal, auktoriserade revisorn Bengt Bångstad, hovrättsassessorn Jan Bökmark, rättschefen Kurt Malmgren och departements-
rådet Sven Norberg. Gruppens sekreterare är hovrätts-
fiskalen Göran Rosenberg.

Arbetsgruppen har i oktober 1979 överlämnat denna promemoria rörande advokatverksamhet till styrgruppen. Enligt riktlinjerna för översynsarbetet har styrgruppen att bedöma arbetsgruppens förslag och rekommendationer.

Styrgruppen vill med anledning av promemorian uttala följande.

Arbetsgruppen har gått igenom material som legat till grund för påståenden om att advokater varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Enligt arbetsgruppen har detta material varit diffust

till sitt innehåll och ger inte stöd åt de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i sådan brottslighet. Materialet ger enligt arbetsgruppen under inga förhållanden något fog för påståenden om att dessa företeelser skulle ha spridning bland advokat kårens medlemmar.

Även styrgruppen har tagit del av materialet som arbetsgruppen åsyftar, nämligen det skriftliga material som synes ha legat till grund för den s k AMOB-gruppens rapport. Styrgruppen vill understryka att arbetsgruppens uttalanden, som alltså grundas enbart på en bedömning av just detta material, inte har vidare syftning. Det är självfallet inte heller möjligt att av ett begränsat material dra några generella slutsatser i fråga om de aktuella företeelsernas förekomst inom advokat kåren. Redan det förhållandet att, såsom också framgår av promemorian, sådana företeelser kunnat påvisas i advokatsamfundets disciplinära verksamhet och att det förekommit att personer som varit ledamöter av samfundet lagförts för förmögenhetsbrottslighet m m visar emellertid att advokatverksamhet är ett område som förtjänar att uppmärksammas i det aktuella översynsarbetet.

Arbetsgruppens promemoria omfattar förslag eller rekommendationer som rör frågor om försvararens relationer till den misstänkte, komplettering av de vägledande reglerna om god advokatsed, ökad insyn i och information om advokatsamfundets tillsyn över advokatväsendet samt myndigheters kommunikationer med samfundet. Styrgruppens majoritet ställer sig i allt väsentligt bakom dessa förslag och rekommendationer. I några enskilda avseenden har dock bland styrgruppens ledamöter framförts uppfattningar som skiljer sig från arbetsgruppens. Flera av ledamöterna ansluter sig sålunda inte till arbetsgruppens uttalande, beträffande rekommendationen om att regeringen skall få möjlighet att utse två ledamöter i advokatsamfundets disciplinnämnd, att det av praktiska skäl är lämpligt att samfundet genom ett formlöst förfarande får säga

sin mening om ifrågasatta kandidater (se s 89). Inom styrgruppen har vidare på vissa punkter yppats kritik mot att arbetsgruppen inte övervägt mera genomgripande åtgärder på området. Ledamöterna Engman-Nordin och Sjöström har i detta hänseende avgett reservationer. Styrgruppen är dock enig om att nu lägga fram arbetsgruppens förslag och rekommendationer. Engman-Nordin har varit förhindrad att delta i styrgruppens slutliga handläggning av ärendet.

Promemorian har avgränsats till att gälla advokatverksamhet. Frågor som rör yrkesmässigt verksamma juridiska rådgivare utanför advokatkåren har alltså i princip inte diskuterats. Under styrgruppens behandling av promemorian har emellertid även dessa rådgivares verksamhet uppmärksamats. Styrgruppen anser det sålunda vara väsentligt att kunna motverka att sådana rådgivare, som inte är åtkomliga för samhällelig kontroll på samma sätt som exempelvis advokater och kvalificerade revisorer, kan bedriva verksamhet med allvarliga brister i t ex etiskt hänseende. Detta problem avser styrgruppen att närmare behandla i annat sammanhang. Även framdeles kommer styrgruppen att noga följa utvecklingen på området och ta nödvändiga initiativ för att motverka att organiserad och ekonomisk brottslighet underlättas av olika slags rådgivares verksamhet.

Stockholm i november 1979

Innehåll

SAMMANFATTNING

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

- 1 INLEDNING
- 2 HUVUDDRAGEN AV ADVOKATVÄSENDET
 - 2.1 Advokatverksamhet
 - 2.2 Sveriges advokatsamfund
- 3 REGELSYSTEMET I KORTHET
 - 3.1 Bestämmelser i lag
 - 3.1.1 Förarbetena till RB
 - 3.1.2 Bestämmelserna i 8 kap. RB m m
 - 3.2 Annan reglering
 - 3.2.1 Advokatsamfundets stadgar
 - 3.2.2 Etiska regler
- 4 DET DISCIPLINÄRA FÖRFARANDET
 - 4.1 Allmänt
 - 4.2 Handläggningen inom advokatsamfundet
 - 4.2.1 Styrelsens handläggning av disciplinära frågor
 - 4.2.2 Disciplinnämndens handläggning
 - 4.3 JK:s handläggning
 - 4.4 Högsta domstolens handläggning
 - 4.5 Sekretess och information
- 5 TIDIGARE FÖRSLAG OCH INITIATIV

- 6 ÖVERVÄGANDEN
- 6.1 Allmänt
- 6.2 Försvarens relationer till den misstänkte
 - 6.2.1 Inledning
 - 6.2.2 Nuvarande förhållanden
 - 6.2.3 Arbetsgruppens förslag om ändringar i RB
- 6.3 Komplettering av de vägledande reglerna om god advokatsed
 - 6.3.1 Inledning
 - 6.3.2 Nuvarande etiska regler
 - 6.3.3 Föreslagen etisk generalklausul
 - 6.3.4 Arbetsgruppens överväganden på revisorsområdet
 - 6.3.5 Arbetsgruppens rekommendationer
- 6.4 Ökad insyn i och information om advokatsamfundets tillsyn över advokatväsendet
 - 6.4.1 Inledning
 - 6.4.2 Ökad information om advokatsamfundets disciplinära verksamhet
 - 6.4.3 Deltagande av utomstående vid handläggningen av disciplinärenden
- 6.5 Myndigheters hänvändelse till advokatsamfundet i disciplinära frågor
 - 6.5.1 Nuvarande förhållanden
 - 6.5.2 Informationsutbyte mellan myndigheter
 - 6.5.3 Myndigheters kommunikationer med advokatsamfundet

RESERVATIONER

BILAGOR

- 1 Stadgar för Sveriges advokatsamfund
- 2 Vägledande regler om god advokatsed
- 3 Två disciplinärenden

Sammanfattning

Arbetsgruppen har tidigare som ett led i översynen av lagstiftningen mot organiserad och ekonomisk brottslighet i promemorian (BRÅ PM 1978:2) Revisors verksamhet lämnat vissa förslag och rekommendationer på revisorsområdet. Med samma utgångspunkter har gruppen nu diskuterat sådana frågor som rör advokatväsendet. Enligt gruppen är detta område i likhet med revisorsområdet av intresse ur skilda aspekter vid den lagstiftningsöversyn som är i fråga.

Arbetsgruppen pekar på att det i den allmänna debatten gjorts gällande att vissa advokater varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Gruppen har på denna punkt - liksom på revisorsområdet - gått igenom det material som legat till grund för sådana påståenden. Genomgången ger gruppen anledning understryka att detta material enligt gruppens bedömning varit diffust till sitt innehåll och inte ger stöd åt de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet. Under inga förhållanden ger materialet enligt gruppens uppfattning något fog för påståenden om att dessa företeelser skulle ha spridning bland advokatkårens medlemmar. Gruppen anser likväl, med hänsyn till vikten av att den rättssökande allmänhetens och myndigheternas tilltro till advokaternas yrkesutövning upprätthålls, att den diskussion som förts motiverar att man undersöker om den nuvarande ordningen erbjuder tillräckligt skydd mot sådana företeelser. Det finns alltså enligt gruppen skäl att överväga behovet av åtgärder för att motverka att advokater, som i sin yrkesutövning på olika sätt kommer i kontakt med organiserad och ekonomisk brottslighet, själva medvetet eller omedvetet underlättar sådan brottslighet. Gruppen anser

emellertid att det i förlängningen av vad som nu har sagts också ligger att en advokat - om han uppfyller sina plikter i denna egenskap - i sin rådgivande verksamhet motverkar dessa företeelser.

Arbetsgruppen har mot den bakgrund som nu angetts diskuterat frågor både om advokaternas yrkesutövning och advokatväsendets organisation.

● Ett problem som arbetsgruppen funnit angeläget att behandla rör vad som bör gälla i fråga om en försvarares relationer till den misstänkte. Enligt gruppen bör varje någorlunda väsentlig risk för att försvararen inte står helt fri mot den misstänkte undanröjas. Detta avser såväl tidigare förbindelser med den misstänkte som mellanhavanden under brottmålets handläggning. Arbetsgruppen anser att det bör förhindras att försvararen genom samröre med den misstänkte utanför försvararuppsdraget kan komma att hamna i ett jävsliknande förhållande till den misstänkte och dennes sak. Vad gruppen här särskilt avser är att förebygga att försvararen blir inblandad i organiserad och ekonomisk brottslighet. Samtidigt understryker gruppen att en reglering på denna punkt bör ha sådana begränsningar att den inte leder för långt.

Arbetsgruppen föreslår sålunda att det i 21 kap. RB införs bestämmelser av följande innebörd:

- Den som genom råd eller på annat sätt varit den misstänkte behjälplig vid gärningen eller i angelägenhet som har väsentligt samband därmed får inte vara försvarare; rätten kan i särskilt fall medge undantag från denna regel.
- Den som är försvarare får inte vara den misstänkte behjälplig i andra ekonomiska angelägenheter än sådana som faller inom ramen för försvaret eller uppenbarligen saknar samband med gärningen.

● Arbetsgruppen har vidare funnit det angeläget att undersöka om man med hjälp av etiska regler kan motverka att advokater genom t ex rådgivningsverksamhet kan komma att medverka till företeelser med anknytning till organiserad och ekonomisk brottslighet. Enligt gruppens uppfattning tar de nuvarande etiska regler som styr advokaternas verksamhet, vare sig reglerna kodifierats eller ej, huvudsakligen sikte på förhållandet till klienter och motparter, på domstolsförfarandet och på utomprocessuella förhandlingar. Förhållandet till det allmänna har däremot inte fått någon framträdande plats. Enligt arbetsgruppen visar emellertid advokatsamfundets disciplinära praxis att samfundet trots avsaknaden av detaljerade regler ej tvekat att gå fram med stränghet också mot missförhållanden som riktat sig mot det allmänna. Gruppen anser det väsentligt att kodifiera denna praxis. Enligt gruppen bör de vägledande reglerna om god advokatsed kompletteras med en allmänt hållen etisk regel som tar sikte på bl a just de situationer, då en advokat kan komma i kontakt med sådana otillbörliga förfaranden som gruppen avser att motverka.

Arbetsgruppen rekommenderar sålunda advokatsamfundet att komplettera de vägledande reglerna om god advokatsed med uttalanden av följande innebörd:

Advokat får i sin verksamhet inte främja orätt. Han skall avhålla sig från att genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverka i handling som, enligt vad han inser eller bör inse, är lagstridig eller uppenbarligen innebär kringgående av lag, vare sig förfarandet riktar sig mot någon enskild eller mot det allmänna. Han skall icke heller aktivt medverka i förberedelser som, enligt vad han inser eller bör inse, syftar till sådana handlingar. Vad nu sagts innebär inga inskränkningar i advokats rätt och skyldighet att lämna upplysning om innehållet i gällande rätt. Det medför ej heller skyldighet för denne att särskilt tillvarata myndigheternas intressen.

● Arbetsgruppen har även diskuterat frågan om ökad insyn i och information om advokatsamfundets disciplinära verksamhet. Enligt gruppen har denna fråga fått ökad aktualitet mot bakgrund av påståendena i den allmänna debatten om att advokater genom rådgivningsverksamhet medverkat i organiserad och ekonomisk brottslighet. Gruppen understryker vikten av att den rättssökande allmänheten och samhället i övrigt kan förvissa sig om att det finns utvecklade etiska regler som styr advokaternas verksamhet och att advokatsamfundet är berett att ingripa mot den som gör avsteg från dessa regler.

Arbetsgruppen rekommenderar

- att advokatsamfundet, sedan dess disciplinära organ avgjort disciplinärende som bedöms vara av allmänt intresse, omedelbart bringar sitt ställningstagande till allmän kännedom. Ett sådant offentliggörande, som inte behöver innehålla uppgift om den disciplinära påföljd som kan ha meddelats, skall enligt gruppen ske med beaktande av den tystnadsplikt som samfundets funktionärer har att iaktta och även i övrigt utan angivande av namn eller andra uppgifter som är ägnade att röja viss person.
 - att regeringen får möjlighet att utse två ledamöter i advokatsamfundets disciplinnämnd.
- Slutligen tar arbetsgruppen upp frågan om myndigheters kommunikationer med advokatsamfundet. Vad gruppen här tar sikte på gäller myndigheters hänvändelse till samfundet i disciplinära frågor. Enligt gruppen måste det ligga i både samhällets och samfundets intresse att det är väl sört för att missförhållanden inom advokat kåren kan upptäckas och beivras. För detta ändamål krävs att samfundet får vetskap om de fall i vilka en advokat kan ha åsidosatt de plikter som åvilar honom i denna egenskap. Att anmälningar till samfundet huvudsakligen härrör från klienter medför enligt arbetsgruppen att sådana fall där

allmänna intressen gör sig gällande sällan kommer till samfundets kännedom. Gruppen avser här särskilt företeelser som har anknytning till organiserad och ekonomisk brottslighet.

Arbetsgruppen rekommenderar att myndighet, som i sin verksamhet iakttar anmärkningsvärd omständighet i fråga om advokats handlande, fäster advokatsamfundets uppmärksamhet på saken. Detta kan enklast ske genom att myndigheten till samfundet översänder en promemoria, ett protokoll, en dom eller annan handling för kännedom. Arbetsgruppen anser det sålunda väsentligt att en myndighet har möjlighet att, om myndigheten finner en advokats handlande tveksamt, utan eget engagemang och ställningstagande lämna samfundet erforderliga upplysningar. Myndigheten blir härigenom inte part i disciplinärende mot advokaten och skall då givetvis inte heller plädera mot denne. Alternativet att göra formell anmälan mot advokat bör emellertid enligt arbetsgruppen också i fortsättningen stå öppen för myndigheterna.

Författningsförslag

Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 3 och 7 §§ rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse..

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

3 §

Vid sin talans förberedande och utförande må den misstänkte biträdas av försvarare.

Försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller sinnessjuk eller sinnesslö, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har den misstänkte för sig ställt rättegångsombud, anses ombudet som försvarare. Om försvarare äge vad i 12 kap. 2-5 §§ samt 6 § andra stycket är stadgat motsvarande tillämpning.

Försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller sinnessjuk eller sinnesslö, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Om försvarare äge vad i 12 kap. 2-5 §§ samt 6 § andra stycket är stadgat motsvarande tillämpning. Den får inte vara försvarare som genom råd eller på annat sätt varit den misstänkte behjälplig vid gärningen eller i angelägenhet som har väsentligt samband därmed; rätten kan i särskilt fall medge undantag från denna bestäm-

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

melse. Har den misstänkte för sig ställt rättegångsombud och är han ej obehörig på grund av vad nu sagts, anses ombudet som försvarare.

Har den misstänkte ej utsett försvarare eller avvisas av honom utsedd försvarare och finnes på grund av sakens beskaffenhet eller eljest hans rätt icke kunna utan biträde tillvaratagas, skall offentlig försvarare förordnas för honom. Är den misstänkte anhållen eller häktad, skall även eljest, om han begär det, offentlig försvarare förordnas.

21 kap.

7 §

Försvarare skall med nit och omsorg tillvarataga den misstänktes rätt och i detta syfte verka för sakens riktiga belysning.

Försvarare bör, så snart ske kan, genom överläggning med den misstänkte förbereda försvaret.

Den som är försvarare får inte vara den misstänkte behjälplig i andra ekonomiska angelägenheter än sådana som faller inom ramen för försvaret eller uppenbarligen saknar samband med gärningen.

Denna lag träder i kraft den

1 Inledning

Arbetsgruppen har i enlighet med sina direktiv riktat sin uppmärksamhet på vissa yrkesgrupper, som kan sägas inta en nyckelställning vid bekämpandet av organiserad och - framför allt - ekonomisk brottslighet. I en tidigare promemoria - (BRÅ PM 1978:2) Revisors verksamhet - har gruppen sålunda lämnat vissa förslag och rekommendationer i fråga om revisorernas yrkesutövning. Därefter har gruppen behandlat frågor som rör advokatverksamheten och advokatväsendet. Genomgången av förhållandena på detta område har lett fram till vissa förslag och rekommendationer, som redovisas i denna promemoria. Under arbetets gång har gruppen inhämtat synpunkter från bl a företrädare för Sveriges advokatsamfund.

2 Huvuddragen av advokatväsendet

2.1 Advokatverksamhet

Dagens komplicerade samhälle har för den enskilde medborgaren medfört ett ökat behov av råd och annat bistånd i rättsliga frågor från yrkesmässigt och etiskt väl kvalificerade advokater. Det är sålunda ett samhällsintresse att dessa yrkesutövare står under särskild tillsyn och är underkastade disciplinärt ansvar. I fråga om rätten att uppträda inför domstol eller annan myndighet utgår emellertid vår rättsordning, till skillnad från många andra länders, från att det inte skall finnas advokattvång eller advokatmonopol. I princip gäller alltså att part i rättegång inte är skyldig att låta sig företräddas av advokat utan själv äger föra sin talan och att part kan företräddas av annan än advokat.

Även om det utgör en central del av advokatens verksamhet att företräda vid domstol, t ex som försvarare, innefattar dennes verksamhet också åtskilliga andra uppgifter. Advokatverksamheten är emellertid inte klart definierad i lag eller annan författning. Av rättegångsbalken (RB), som innehåller den grundläggande rättsliga regleringen av advokatväsendet, framgår endast att i advokatverksamheten ingår utförande av talan inför domstol. Man torde emellertid av förarbetena till RB kunna dra slutsatsen att till advokatverksamheten är att hänföra all yrkesmässig verksamhet, som går ut på att bistå annan i rättsliga angelägenheter. Förutom uppgiften att uppträda inför domstol ingår olika förvaltningsuppdrag, t ex uppdrag som boutredningsman och konkursförvaltare, i denna verksamhet. En betydande del av verksamheten består vidare av rådgivning i frågor med rättsliga aspekter, t ex upplysningar om innehållet i gällande rätt. Därvid bör dock påpekas

att även rådgivning som mer rör en fråga av affärsmässig natur än ett juridiskt spørsmål normalt anses falla inom ramen för advokatverksamhet. I den rådgivande verksamheten kan advokaten, liksom i sin övriga verksamhet, hamna i situationer av intressekonflikt. Det är sålunda bl a i denna verksamhet som han kan komma i kontakt med sådana företeelser, som har beröring med organiserad och ekonomisk brottslighet.

Av det sagda framgår att advokatycket saknar klara gränser. Verksamhet som faller inom ramen för advokatverksamhet kan sålunda bedrivas av andra än advokater. Juridiska byråer kan innehas av personer som inte är advokater eller ens har juridisk utbildning; från t ex firmarättslig synpunkt möter detta ej något hinder. Rådgivning och annat bistånd i rättsliga angelägenheter förekommer också vid sidan av vad som betecknas som juridiska byråer. Åtskilliga revisorer ägnar sig sålunda åt uppgifter av juridisk natur, exempelvis i fråga om beskattning. Revisorer och advokater verkar alltså delvis inom samma områden. Också juristerna vid bankernas notariatavdelningar utövar en icke oväsentlig juridisk rådgivningsverksamhet; på grund av sin ställning anses de emellertid förhindrade att utföra talan inför domstol som ombud för utomstående enskild part. Vidare kan de uppgifter som ombudsmän inom organisationerna på arbets- och hyresmarknaden sysslar med, liksom försäkringsbolagens verksamhet i viss mån, sammanfalla med de uppgifter som advokater åtar sig.

I fråga om formerna för att bedriva advokatverksamhet kan man peka på att det vid sidan av de privata advokatbyråerna numera också finns allmänna advokatbyråer, dvs av staten inrättade och drivna advokatbyråer. Det stora flertalet advokater är privatpraktiserande medan andra sålunda är statligt anställda. De former i vilka dessa två kategorier bedriver advokatverksamhet är i viss mån olika reglerade. Alla advokater är underkastade disciplinärt ansvar i sin egenskap av ledamöter av advokatsam-

fundet. Därutöver är de advokater som är anställda vid de allmänna advokatbyråerna underkastade den reglering som följer av anställning i offentlig tjänst. För dessa advokater föreligger sålunda ett dubbelt disciplinärt ansvar. I sammanhanget bör slutligen påpekas att advokater i princip inte är underkastade disciplinärt ansvar gentemot advokatsamfundet för handlande som faller utanför advokatverksamheten, t ex i privatlivet.

2.2 Sveriges advokatsamfund

Advokat är den som är ledamot av Sveriges advokatsamfund. Samfundet bildades år 1887 och utgjorde fram till år 1948, då RB trädde i kraft, enbart en privaträttslig sammanlutning. Genom införandet av RB blev advokatväsendet reglerat i lag. Advokatsamfundet, vars stadgar skall fastställas av regeringen, fick härigenom också en offentligrättslig ställning. Samtidigt upprätthölls principen om att advokatverksamheten är en fri yrkesutövning.

Advokatsamfundet, som f n (juni 1979) har ca 1 650 ledamöter, har enligt sina stadgar (1 §) till ändamål att

- till främjande av god rättsvård upprätthålla en rättrådig och yrkesskicklig advokatkår
- följa rättsutvecklingen och verka för att samfundets erfarenhet kommer denna till godo
- tillvarata advokaternas allmänna yrkesintressen
- verka för sammanhållning och samförstånd mellan advokaterna.

Advokatsamfundet kan sägas ha en dubbel funktion på advokatväsendets område. Dels utövar samfundet verksamhet av offentligrättslig karaktär. Åt samfundet har sålunda anförtratts t ex prövningen av disciplinära frågor och frågor

om inträde i och utträde ur samfundet. Dels har samfundet att tillvarata advokaternas allmänna yrkesintressen. I detta hänseende fungerar samfundet som ett serviceorgan för ledamöterna i t ex ekonomiska frågor och frågor om utbildning och information. När det gäller samfundets verksamhet bör vidare påpekas att samfundet ofta nyttjas som remissorgan.

I korthet är samfundet organisatoriskt uppbyggt på följande sätt.

Det är samfundets styrelse som utövar tillsyn över advokatväsendet och har att tillse att ledamot såväl vid utförande av talan inför domstol som i sin övriga advokatverksamhet fyller de plikter, som åvilar honom. Styrelsen företräder samfundet, bevakar dess intressen och handhar dess angelägenheter samt beslutar å samfundets vägnar i alla ärenden, angående vilka det inte bestämts annorlunda i samfundets stadgar. Det tillkommer styrelsen sålunda bl a att på förfrågan eller eljest till ledamot avge vägledande uttalande angående advokatverksamhetens utövning, att avge remissyttrande och att på eget initiativ å samfundets vägnar göra uttalande i lagstiftningsfråga eller annat ärende av betydelse för rättsutvecklingen eller advokatverksamheten. Styrelsen har vidare att i visst hänseende handlägga disciplinära frågor (se avsnitt 4.2.1).

Advokaternas rätt att delta i samfundets verksamhet utövas genom fullmäktige. Fullmäktige väljer samfundets styrelse och disciplinnämnd (angående denna nämnd, se avsnitt 4.2.2). Vidare beslutar fullmäktige om bl a advokaternas avgifter till samfundet.

Samfundet är indelat i sex lokala avdelningar, var och en med sin styrelse. Advokaternas rätt att delta i avdelningarnas särskilda angelägenheter utövas på avdelningsmöten. Det ankommer på avdelningarna att bl a utse samfundets fullmäktige.

Inom samfundet tillvaratas advokaternas allmänna yrkesintressen i första hand av ett särskilt organ, betecknat yrkesrådet, som är underordnat styrelsen. Samfundet har vidare ett kansli i Stockholm. Kansliet leds av samfundets generalsekreterare, som är advokat och anställd av samfundet. Generalsekreteraren biträds av juristutbildade sekreterare och annan personal.

3 Regelsystemet i korthet

3.1 Bestämmelser i lag

3.1.1 Förarbetena till RB

Advokatväsendet är, som nyss har nämnts (avsnitt 2.2), reglerat i RB (8 kap.). Under förarbetena till RB diskuterades olika frågor om advokatväsendets organisation. Processkommissionen uttalade i sitt betänkande (SOU 1926:31) Rättegångsväsendets ombildning, i frågan om till vilket organ man borde förlägga prövningen av ansökan om inträde i den föreslagna advokatföreningen, bl a följande (s 219): .

Då de flesta kompetensvillkoren äro av rent formell natur, kan det synas tämligen likgiltigt, vem som utövar prövningsrätten. Till domstol bör den emellertid av principiella skäl ej förläggas. Därigenom skulle ett avsteg ske från grundsatsen om advokaternas oberoende ställning i förhållande till domstolarna. Den enklaste och bästa lösningen synes vara, att advokatföreningens styrelse får handhava prövningen. Om avgörandet överlämnas åt offentlig myndighet, måste denna i allt fall inhämta yttrande från advokatföreningens styrelse. Föreningens styrelse har med ledning av inhämtade upplysningar från avdelningsstyrelserna de bästa förutsättningarna för bedömandet av sökandens redbarhet. Då den, som antages till advokat, därmed också blir medlem av advokatföreningen, är det billigt, att beslutanderätten tillkommer föreningens styrelse. Någon fara för att prövningsrätten ej kommer att utövas opartiskt torde ej föreligga. Kompetensvillkorens övervägande formella natur lämnar ej större spelrum för godtycke, och ytterligare garanti vinnes om, på sätt processkommissionen ämnat förorda, möjlighet att hos domstol överklaga styrelsens beslut beredes den, vilkens ansökan avslagits.

Processkommissionen, som alltså föreslog att prövningen av ansökan om inträde i advokatföreningen skulle anföras åt föreningen själv, föreslog också att den disciplinära kontrollen skulle läggas i advokaternas egna händer.

På denna punkt uttalade kommissionen bl a följande (s 215 f):

Om man uppdrager den disciplinära myndigheten åt advokaterna själva, kan det förväntas, att kontrollen blir både verksammare och smidigare än med något annat system. Advokaterna hava mera än någon utomstående myndighet ett levande och omedelbart intresse av att ståndets anseende upprätthålles och hava säkerligen också bättre kännedom om missförhållandena inom yrket, än som kan påräknas hos myndigheterna. Advokaternas uppgift i detta hänseende underlättas väsentligen genom det muntliga och offentliga rättegångsförfarandet, vilket i sig självt är ägnat att verka uppfostrande på dem, som föra talan inför rätta. Den disciplinära bestraffningsrätten, överlämnad åt den av framstående medlemmar av ståndet sammansatta styrelsen för advokaternas egen organisation, kommer att utövas av personer, som i erfarenhet om advokatyrets olika förhållanden stå framom varje annat organ och därför äga särskilda förutsättningar att rätt utöva sin myndighet.

Processlagberedningen föreslog i fråga om tillsynen över advokatväsendet en ordning, som i sina huvuddrag överensstämmer med vad som nu gäller. I sitt betänkande (SOU 1938:44) Förslag till rättegångsbalk anförde beredningen sålunda (s 20):

Tillsyn över advokatväsendet bör i första hand utövas av samfundets styrelse. Styrelsen har att vaka över att advokat i sin verksamhet redbart och nitiskt fullgör honom anförtrodda uppdrag och i allt iakttaga god advokatsed. Åsidosätter advokat sina plikter, bör det åligga styrelsen att ingripa mot den felande genom att tilldela honom erinran eller varning och i svårare fall genom att utesluta honom ur samfundet. De allmänna intressen, som äro förknippade med advokaternas verksamhet, äro av den vikt, att de böra äga en målsman utanför advokaternas egen krets. Denna uppgift synes lämpligen böra förenas med de åligganden, som redan nu tillkomma justitiekanslern i fråga om tillsyn över domstolsväsendet. Beredningen föreslår därför, att justitiekanslern skall äga hos styrelsen påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sin plikt, samt att styrelsens beslut må av justitiekanslern överklagas hos högsta domstolen. Den, vars begäran om inträde avslagits eller som uteslutits ur samfundet, bör ock kunna i högsta domstolen föra talan mot beslutet.

Beredningen uttalade vidare, i anslutning till frågan om klagorätten mot vissa beslut av advokatsamfundets styrelse, följande (s 133):

Med hänsyn till såväl allmänna intressen som den enskildes rättssäkerhet torde rätt böra finnas att draga vissa beslut av advokatsamfundets styrelse under domstols prövning. Ur allmän synpunkt är av betydelse, att envar, som fyller de i lagen angivna kompetenskraven, kan vinna inträde i samfundet; eljest skulle den faran föreligga, att de redan intagna ledamöterna till förfång för den rättsökande allmänheten i eget intresse, komme att obehörigt begränsa ledamotsantalet. Av lika stor vikt är, att ledamot, som visat sig olämplig som advokat, ej längre tillåtes att kvarstå i samfundet. Även ur den enskildes synpunkt är angeläget, att säkerhet vinnes, att ej obehöriga hänsyn göra sig gällande vid avgörande av fråga om hans antagande till ledamot eller uteslutning.

Vid riksdagsbehandlingen av prop 1942:5 med förslag till rättegångsbalk godtogs den föreslagna regleringen beträffande advokatväsendet. Första särskilda utskottet anförde i sitt utlåtande (1942:2) bl a följande:

De bestämmelser, som upptagits i 8 kap., avse icke att tillgodose något speciellt advokatintresse. Visserligen få ledamöterna i det föreslagna advokatsamfundet ensamrätt till advokatnamnet, något som dock väsentligen torde utgöra endast ett lagfästade av vad som redan nu på många håll särskilt i domstolarna tillämpas, men genom den kontroll som advokaterna underkastas torde förslaget snarare kunna sägas innebära en inskränkning i deras fria yrkesutövning. Huvudsyftet med regleringen av advokatväsendet är att i möjligaste mån säkerställa den rättssökande allmänhetens intresse. Det är, såsom processlagberedningen framhållit, av stor vikt att de rättssökande i sina rättsliga angelägenheter kunna söka råd och hjälp hos personer, om vilka de kunna äga visshet att de besitta härför nödiga kvalifikationer. Detta syfte torde kunna vinnas därigenom att advokatkåren erhåller en offentligrättslig organisation och underkastas nödig kontroll.

3.1.2 Bestämmelserna i 8 kap. RB m m

Den reglering av advokatväsendet, som infördes då RB trädde i kraft, består i allt väsentligt oförändrad i dag. Bestämmelserna om advokater i 8 kap. RB är i huvudsak följande.

Enligt 1 § första stycket skall det för riket finnas ett allmänt advokatsamfund med stadgar som fastställs av regeringen. (Sveriges advokatsamfund utgör enligt 1 § i samfundets stadgar detta allmänna advokatsamfund.) Av paragrafens andra stycke framgår att benämningen advokat får användas endast av den som är ledamot av samfundet; advokattiteln åtnjuter också straffskydd, se nedan.

De närmare kraven för inträde i advokatsamfundet framgår av 2 §. Till ledamot av samfundet får enligt första stycket antas endast den som är svensk medborgare, äger hemvist inom riket och fyllt tjugofem år samt avlagt för behörighet till domarämbete föreskrivna kunskapsprov (juris kandidatexamen) och förvärvat sådan praktisk utbildning, som föreskrivs i samfundets stadgar. (Av 3 § första stycket punkt 4 i stadgarna framgår att kraven på denna praktiska utbildning är att sökanden efter att ha avlagt föreskriven examen under minst fem år på tillfredsställande sätt utövat praktisk juridisk verksamhet, varvid han under minst tre år skall ha ägnat sig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten antingen som biträde hos advokat eller på rättshjälpsanstalt eller för egen räkning; enligt andra stycket får, om särskilda omständigheter föreligger, till ledamot antas sökande, som inte utövat praktisk juridisk verksamhet av sådant slag eller under sådan tid.) Enligt första stycket krävs vidare att sökanden gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt befinns lämplig att utöva advokatverksamhet. Den som är omyndig eller försatt i konkurs får enligt andra stycket inte antas till ledamot. Detsamma gäller enligt tredje stycket för vissa närmare

angivna befattningshavare, t ex lagfaren domare i allmän domstol.

Ansökan om inträde i advokatsamfundet prövas enligt 3 § av samfundets styrelse.

Bestämmelser om advokatyrkets utövning finns i 4 §. Enligt första stycket skall advokat vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och i allt iaktta god advokatsed. I andra stycket stadgas att verksamhet som advokat inte får bedrivas i bolag med annan än advokat eller i aktiebolag, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. Det åligger enligt tredje stycket advokat att hålla penningmedel och andra tillgångar, som tillhör hans huvudmän, skilda från vad som tillhör honom.

Enligt 6 § första stycket utövar advokatsamfundets styrelse tillsyn över advokatväsendet. Styrelsen har att tillse, att advokat såväl vid utförande av talan inför domstol som i sin övriga verksamhet fyller de plikter som åvilar honom. Av paragrafens första stycke följer vidare att advokat är skyldig att lämna styrelsen de uppgifter som erfordras för denna tillsyn. (Enligt 46 § i stadgarna har styrelsen möjlighet att bl a förordna om räkenskapsgranskning.) Justitiekanslern (JK) äger enligt andra stycket hos styrelsen eller, i den mån så bestämts i samfundets stadgar (se avsnitt 4.2.2), annat organ inom samfundet påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sin plikt eller ej längre är behörig att vara advokat.

I 7 § behandlades bl a de disciplinära åtgärder som kan vidtas mot en advokat. Advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som eljest förfar oredligt, skall enligt första stycket uteslutas ur advokatsamfundet; är omständigheterna mildrande kan i stället varning tilldelas honom. Åsidosätter eljest advokat de plikter, som åvilar honom som advokat, kan han

enligt andra stycket tilldelas varning eller erinran; är omständigheterna synnerligen försvårande kan han uteslutas ur samfundet. Fråga om disciplinär påföljd för advokat prövas enligt tredje stycket av samfundets styrelse eller, i den så bestämts i stadgarna (se avsnitt 4.1 och 4.2.2), av annat organ inom samfundet. I fjärde stycket regleras den situationen att en advokat inte längre uppfyller de formella behörighetsvillkor som uppställs i 2 §. Om en advokat t ex upphör att vara svensk medborgare eller försätts i konkurs, är han sålunda skyldig att genast utträda ur samfundet. Om han inte gör det, skall samfundets styrelse besluta om hans uteslutning. I femte stycket stadgas vidare att i beslut, varigenom någon uteslutits ur samfundet, kan förordnas att beslutet genast skall gå i verkställighet.

I 8 § ges närmare bestämmelser om klagorätt. Den som vägrats inträde i eller uteslutits ur advokatsamfundet kan enligt första stycket föra talan mot beslutet. Av första stycket framgår vidare att, då det organ inom samfundet som äger vidta åtgärd enligt 7 § meddelat beslut i fråga som avses i sagda paragraf, talan mot beslutet kan föras av JK. Enligt andra stycket skall talan i samtliga fall föras genom besvär till högsta domstolen.

Också på andra ställen i RB än i 8 kap. finns bestämmelser om advokater. Enligt 21 kap. 5 § gäller sålunda att till offentlig försvarare skall i princip förordnas advokat, som befinns lämplig. Vidare regleras advokats vittnesplikt i 36 kap. 5 §.

Bestämmelser om advokater ges även utanför RB. Som exempel på detta kan anges rättshjälpslagen (1972:429; omtryckt 1979:240) och stadgandet i 17 kap. 15 § tredje stycket brottsbalken (BrB), enligt vilket den som obehörigen ger sig ut för advokat döms för föregivande av ställning såsom advokat till böter.

Nyligen har regeringen lagt fram förslag till sekretesslag m m (prop 1979/80:2). Förslaget rör också vissa sekretessfrågor på advokatväsendets område. Avsikten bakom de föreslagna förändringarna på detta område är bl a att göra det möjligt att ingripa mot en advokat som bryter mot sin tystnadsplikt genom att meddela uppgifter för publicering eller själv offentliggöra uppgifter i tryckt skrift.

3.2 Annan reglering

3.2.1 Advokatsamfundets stadgar

Som har framgått av det tidigare sagda skall advokatsamfundets stadgar fastställas av regeringen. De nu gällande stadgarna fastställdes genom Kungl. Maj:ts brev till samfundet den 1 november 1963; transumt av detta brev (SFS 1963:580) finns intaget i lagbokseditionen under 8 kap. RB. Ändringar i stadgarna har av regeringen fastställts senast år 1977 (SFS 1977:953). Stadgarna har i sin helhet intagits i bilaga 1 (stadgarna finns för övrigt i sin helhet intagna i advokatsamfundets ledamotsförteckning).

Stadgarna reglerar advokatsamfundets verksamhet och anknyter på olika sätt till bestämmelserna i 8 kap. RB. Sålunda innehåller stadgarna på vissa punkter motsvarande regler som i RB (se t ex 8 kap. 4 § första stycket RB och 34 § första stycket i stadgarna). Vidare behandlar stadgarna de frågor i vilka det på vissa ställen i 8 kap. RB hänvisas till vad som föreskrivs i stadgarna (se t ex 8 kap. 2 § första stycket RB och 3 § första stycket punkt 4 i stadgarna).

Allmänt kan sägas att stadgarna behandlar dels frågor, som rör den offentlighetsrättsliga regleringen av advokatväsendet enligt 8 kap. RB och som därför är av särskilt allmänt intresse, dels frågor som rör advokatkårens mer interna angelägenheter. Stadgarna innehåller t ex sådana

bestämmelser som reglerar det disciplinära förfarandet och sådana som anger vilka avgifter advokater har att erlægga till advokatsamfundet.

3.2.2 Etiska regler

I 8 kap. 4 § första stycket RB stadgas att advokat vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt skall utföra de uppdrag som anförtrotts honom och i allt iakttä god advokatsed. Motsvarande bestämmelse finns intagen i 34 § första stycket i advokatsamfundets stadgar. Vad som ligger i begreppet god advokatsed har inte närmare precisats i RB eller samfundets stadgar. Inom advokatkåren har det emellertid genom årens lopp utbildats vissa yrkes-etiska principer. Vad som är förenligt med god advokatsed kommer sålunda till uttryck främst i den disciplinära verksamheten inom advokatsamfundet.

År 1971 antog advokatsamfundets styrelse vägledande regler om god advokatsed (se bilaga 2). Vid reglernas tillkomst framhöll styrelsen att reglerna, som hade till syfte att vara vägledande för samfundets ledamöter, i allt väsentligt endast utgjorde en kodifiering av de normer som dittills tillämpats och upprätthållits i samfundets disciplinära verksamhet. Styrelsen underströk vidare att reglerna inte på långt när var uttömmande och inte fick uppfattas så att allt som inte uttryckligen var förbjudet skulle vara tillåtet. Å andra sidan innebar reglerna enligt styrelsen inte heller att varje avsteg från dessa nödvändigtvis måste föranleda disciplinär påföljd. Detta var en fråga som enligt styrelsen fick bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

I detta sammanhang förtjänar också att nämnas att en tidigare generalsekreterare i advokatsamfundet, advokaten Holger Wiklund, genom den år 1973 utgivna boken "God advokatsed" (i fortsättningen förkortad Wiklund) gjort en systematisk framställning över vad som ligger i begreppet god advokatsed.

4 Det disciplinära förfarandet

4.1 Allmänt

Enligt 8 kap. 6 § första stycket RB och 8 § första stycket i advokatsamfundets stadgar utövar samfundets styrelse tillsyn över advokatväsendet. En viss tillsyn utövas också av JK, som enligt 8 kap. 6 § andra stycket RB äger att hos styrelsen eller, i den mån så bestämts i stadgarna, hos annat organ inom samfundet påkalla åtgärd mot advokat, som åsidosätter sin plikt eller ej längre är behörig att vara advokat.

En väsentlig del av tillsynen över advokatväsendet hänförs till den disciplinära verksamheten. Enligt 8 kap. 7 § tredje stycket RB prövas fråga om uteslutning på disciplinär grund, varning eller erinran av samfundets styrelse eller, i den mån så bestämts i stadgarna, av annat organ inom samfundet. Styrelsen har enligt 8 § andra stycket i stadgarna att i den omfattning som närmare anges i 40 § i stadgarna pröva fråga om disciplinärt ingripande mot advokat. Av 14 § i stadgarna framgår att en särskild nämnd har att ta befattning med frågor om disciplinärt ingripande mot advokat i enlighet med vad som närmare sägs i 40 och 42 §§ i stadgarna och att det ankommer på nämnden att besluta om uteslutning, varning och erinran enligt 8 kap. 7 § första eller andra stycket RB. Denna nämnd - disciplinnämnden - har funnits sedan år 1964 och inrättades för att ge styrelsen nödvändig arbetslättning i fråga om den disciplinära verksamheten.

Av 8 kap. 8 § första stycket RB följer att talan mot disciplinnämndens beslut om uteslutning kan föras av den som utesluts och att JK kan föra talan mot alla beslut av disciplinnämnden. Enligt 8 kap. 8 § andra

stycket RB skall talan i samtliga fall föras genom besvär till högsta domstolen.

4.2 Handläggningen inom advokatsamfundet

4.2.1 Styrelsens handläggning av disciplinära frågor

Enligt advokatsamfundets stadgar (2, 5, 11 och 17 §§) gäller bl a följande regler angående styrelsens sammansättning och arbetsformer. Styrelsen, som väljs av samfundets fullmäktige, består av ordförande, vice ordförande samt nio andra ledamöter jämte nio suppleanter. Mandattiden är två år. Väljs ledamot eller suppleant i styrelsen till ledamot av disciplinnämnden och mottar han detta uppdrag, skall han frånträda sitt uppdrag i styrelsen. Generalsekreteraren är inte valbar till ledamot eller suppleant i styrelsen. Styrelsen är beslutförför då minst sju ledamöter eller suppleanter för dem är närvarande. Omröstning inom styrelsen sker öppet och beslut fattas med enkel röstöfvervikt. Vid lika röstetal gäller den mening, som ordföranden biträder. Vid val sker dock avgörandet genom lottning.

Görs hos advokatsamfundet anmälan mot en advokat eller uppkommer eljest fråga om disciplinärt ingripande mot en advokat upptas ärendet jämlikt 40 § första stycket i stadgarna av styrelsen. Som tidigare nämnts har vidare JK enligt 8 kap. 6 § andra stycket RB befogenhet att hos styrelsen påkalla åtgärd mot en advokat, som åsidosätter sin plikt.

Finner styrelsen att åtgärd enligt 8 kap. 7 § första eller andra stycket RB - dvs uteslutning, varning eller erinran - inte är påkallad, äger styrelsen avgöra ärendet; i annat fall skall ärendet hänskjutas till disciplinnämnden (40 § första stycket i stadgarna). Innan styrelsen fattar beslut i ett disciplinärende skall styrelsen, där inte särskild omständighet

föranleder annat, bereda den advokat ärendet rör tillfälle att yttra sig (41 § första stycket i stadgarna). Advokaten är pliktig att efter anmaning avge yttrande och att förete de handlingar, som styrelsen ålägger honom att tillhandahålla (41 § andra stycket i stadgarna); av 52 § i de vägledande reglerna om god advokatsed framgår att advokaten är skyldig att, utan hinder av den tystnadsplikt som åvilar honom, fullständigt och sanningsenligt besvara framställda frågor och lämna begärda uppgifter.

Disciplinärt förfarande mot en advokat inleds i de flesta fall på grund av att en anmälan mot advokaten inkommer till samfundet. Vanligt är emellertid att styrelsen på anmälan av generalsekreteraren upptar ett disciplinärende mot bakgrund av t ex en tidningsnotis eller vad som framkommit vid en räkenskapsgranskning. Det kan också vara på det sättet, att styrelsen finner att disciplinär åtgärd mot en advokat kan ifrågasättas i något annat hänseende än vad som påtalats av den som gjort anmälan.

Disciplinärendena handläggs som regel på följande sätt:

Ärendena bereds på samfundets kansli av generalsekreteraren och dennes medhjälpare. När en anmälan mot en advokat inkommer delges denne anmälan med anmodan att inkomma med skriftligt yttrande över denna inom viss tid. Tillfälle bereds anmälaren att avge påminnelser, då yttrandet inkommit. Fortsatt skriftväxling och kommunikation sker regelmässigt till dess parterna inte har något ytterligare som de vill anföra. Det som nu sagts gäller i tillämpliga delar också i de ärenden som initieras av generalsekreteraren utan att anmälan föreligger.

Det är generalsekreteraren som avgör när ett ärende är berett så att det kan tas upp till behandling i styrelsen. Om denne vid sin granskning av handlingarna i ett disciplinärende kommer till uppfattningen att anmälan inte bör föranleda någon åtgärd av styrelsen, överlämnas

akten i ärendet, tillsammans med generalsekreterarens förslag till beslut, till två av styrelsens ledamöter eller suppleanter för kontrolläsning. Övriga ledamöter av styrelsen får endast del av generalsekreterarens förslag till beslut i ärendet. Om de två ledamöter eller suppleanter som kontrolläst handlingarna i ärendet delar generalsekreterarens bedömning att ärendet inte bör för-
anleda någon disciplinär åtgärd, föredras ärendet vid sammanträde med styrelsen. Därvid säger de som kontrolläst handlingarna sin mening först.

Om generalsekreteraren vid sin handlingsgranskning gör den bedömningen att disciplinär åtgärd eller särskilt uttalande kan ifrågasättas, brukar denne från början skicka ut alla handlingar som är av betydelse i ärendet till styrelsens ledamöter och suppleanter. Det förekommer också att generalsekreteraren i stället skickar ut en kort promemoria jämte ett urval av handlingarna i ärendet.

Självfallet inträffar det att generalsekreterarens bedömning att ett ärende inte bör föranleda någon åtgärd inte delas av de två av styrelsens ledamöter eller suppleanter, som fått handlingarna i ärendet för kontrolläsning. På samma sätt förekommer det att, sedan generalsekreteraren och de som kontrolläst handlingarna kommit till uppfattningen att ingen åtgärd bör vidtas, någon av övriga ledamöter eller suppleanter vid styrelsens sammanträde har annan uppfattning. I dessa situationer skickas handlingar ut på det sätt som nyss har sagts angående de fall då generalsekreteraren från början ansett att disciplinär åtgärd eller särskilt uttalande kan ifrågasättas; har ärendet behandlats vid styrelsens sammanträde måste det alltså bordläggas till ett senare sammanträde.

Om styrelsen finner att disciplinär åtgärd kan ifrågasättas, skall den som tidigare har nämnts hänskjuta ärendet till disciplinnämnden. En arbetsregel är därvid att, om någon i styrelsen anser att ärendet bör överlämnas till

nämnden, det också skall överlämnas dit. För att ett ärende inte skall överlämnas till nämnden måste det sålunda stå klart för en enig styrelse att det inte kan medföra disciplinär åtgärd. Om styrelsen anser att fallet är principiellt viktigt men att det inte bör föranleda disciplinär åtgärd, kan styrelsen göra ett särskilt uttalande i saken.

Omfattningen av styrelsens befattning med disciplinära frågor under senare år torde i någon mån kunna utläsas av följande statistik:

<u>Verksamhetsår</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>
Antal slutbe- handlade dis- ciplinären- den	185	186	210	209	205
varav					
- Ej åtgärd	125	121	162	168	142
- Särskilt uttalande	16	12	17	16	15
- Hänskjutet till disci- plinnämnden	44	53	31	25	48

4.2.2 Disciplinnämndens handläggning

Enligt advokatsamfundets stadgar (2, 12, 16 och 17 §§) gäller bl a följande regler angående disciplinnämndens sammansättning och arbetsformer. Disciplinnämnden, som väljs av samfundets fullmäktige, består av ordförande, vice ordförande samt sju andra ledamöter. Mandattiden är fyra år. Väljs ledamot av disciplinnämnden till ledamot eller suppleant i styrelsen och mottar han detta uppdrag, skall han frånträda sitt uppdrag i nämnden. Generalsekreteraren är inte valbar till ledamot av nämnden. Denna är beslutför då minst fem ledamöter är närvarande och omröstning inom nämnden sker öppet. Då beslut skall fattas äger RB:s regler om omröstning i brottmål i överrätt motsvarande tillämpning.

Uppkommer fråga om uteslutning ur samfundet, röstas särskilt om detta. För beslut om uteslutning fordras att minst fem ledamöter är ense om denna påföljd.

Om styrelsen i disciplinärende funnit att åtgärd enligt 8 kap. 7 § första eller andra stycket RB kan ifrågakomma, skall ärendet som tidigare har nämnts hänskjutas till disciplinnämnden (40 § första stycket i stadgarna). Har styrelsen funnit att väckt fråga om disciplinärt ingripande mot en advokat inte föranleder att ärendet skall hänskjutas till disciplinnämnden, kan JK inom fyra veckor efter det att han fått del av beslutet hos nämnden påkalla åtgärd mot advokaten (42 § i stadgarna). Befogenheten för JK att hos nämnden påkalla åtgärd mot en advokat föreligger oavsett om JK tidigare initierat ärendet hos styrelsen eller ej.

I ärende som hänskjutits till disciplinnämnden äger styrelsen förordna någon av sina ledamöter eller suppleanter att inför nämnden företräda styrelsen (40 § andra stycket i stadgarna). Enligt 43 § i stadgarna gäller vidare bl a följande. Innan disciplinnämnden fattar beslut skall den advokat, mot vilken anmärkning framställts, få tillfälle att yttra sig över anmärkningen, om inte styrelsen redan gett honom tillfälle till detta. I övrigt äger nämnden förordna om den skriftväxling, som kan finnas erforderlig. Advokat mot vilken anmärkning framställts är pliktig att efter anmaning avge skriftligt svaromål, att på kallelse personligen infinna sig inför disciplinnämnden och att förete de handlingar, som nämnden ålägger honom att tillhandahålla.

Beträffande disciplinärendenas behandling i nämnden gäller allmänt sett följande.

Alla ledamöter i nämnden erhåller del av samtliga handlingar i de ärenden som behandlas. I enklare ärenden presenterar generalsekreteraren redan från början förslag till beslut. I mera komplicerade fall diskuterar nämnden

ärendet inledningsvis på grundval av föreliggande handlingar, eventuellt tillsammans med en promemoria som innehåller sammanställning av sakuppgifter, hänvisning till tillämpliga lagrum, tidigare avgöranden etc. Inte sällan visar det sig under ett ärendes behandling i nämnden att kompletterande yttrande eller uppgifter behöver infordras från den advokat som ärendet angår. Dennes svar delges som regel anmälaren, vilket kan resultera i ny skriftväxling. Det är vanligt att mera komplicerade ärenden diskuteras på flera sammanträden innan nämnden fattar beslut.

Som nyss nämnts har nämnden möjlighet att hålla förhör med den advokat mot vilken disciplinärt förfarande inletts. Så sker t ex i allvarligare fall. Vid sådant förhör biträds den det gäller ofta av annan advokat. Vidare brukar anmälaren ges tillfälle att närvara och uttala sig i saken; i undantagsfall hörs också uppgiftslämnare. Någon möjlighet att i övrigt vidta åtgärder för utredningen av ett disciplinärende - t ex genom vittnesförhör - har nämnden inte.

Disciplinnämndens verksamhet under senare år belyses av följande siffror:

<u>Verksamhetsår</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>
Antal slutbehandlade disciplinärenden	48	52	32	24	47
varav					
- Ej åtgärd	5	6	1	-	4
- Särskilt uttalande	6	3	1	2	2
- Erinran	29	27	22	12	28
- Varning	8	14	7	7	13
- Uteslutning	- *	2	1	3	-
varav besvär till högsta domstolen	-	2(utan bifall)	1(utan bifall)	2(utan bifall resp ännu ej avgjort)	-

* Efter besvär av JK har högsta domstolen i ett fall ändrat påföljd från varning till uteslutning.

4.3 JK:s handläggning

JK:s granskning av disciplinärendena sker i grova drag på följande sätt f n. (Angående tidigare förhållanden, se TSA 1962 s 145 ff och 1971 s 477 ff; dessa redogörelser torde i stor utsträckning äga giltighet också för den nuvarande ordningen.)

JK får del av advokatsamfundets protokoll i alla disciplinärenden. Protokollen förs som en förteckning över handlagda disciplinärenden med hänvisning till de bilagda besluten. Självva besluten kan till innehåll och uppläggning jämföras med de allmänna domstolarnas beslut och domar. Som regel är de alltså utförliga och ger en god bild av vad som förekommit. Disciplinärendena kan härigenom sägas bli föremål för en granskning i sak i egentlig mening från JK:s sida.

Om JK anser sig ha anledning att ta del av övriga handlingar i ett disciplinärende, rekvireras advokatsamfundets akt i ärendet; oftast skickas akten tillbaka till samfundet efter några dagar. Anledningen till att JK vill granska alla handlingar i ett ärende kan vara att t ex den åtgärd som beslutats av styrelsen eller disciplinnämnden framstår som tveksam. Särskilt gäller detta om det förelegat olika meningar inom det beslutande organet. Vid sidan av den aktgranskning som JK själv tar initiativ till inträffar det emellanåt att JK från någon enskild person får en framställning om att klaga över eller närmare granska advokatsamfundets beslut i ett disciplinärende. JK brukar på eget initiativ eller på begäran av någon enskild infordra samfundets akt i uppskattningsvis ca tio procent av ärendena.

Endast i få fall har styrelsens beslut i ett disciplinärende lett till att JK begärt att ärendet skall hänskjutas till disciplinnämnden. Detsamma gäller om besvär över nämndens beslut till högsta domstolen. Det har vidare sällan förekommit att JK hos styrelsen påkallat

åtgärd mot en advokat; det har i varje fall inte inträffat under nuvarande JK:s tid. I det sammanhanget kan nämnas att det inträffar att enskilda personer gör anmälningar från början hos JK. I sådana fall hänvisas anmälaren att vända sig till advokatsamfundet eller också vidarebefordras dennes anmälan dit, eftersom det är samfundet som utövar tillsynen över advokaterna.

Det totala antalet advokatärenden - således även andra ärenden än disciplinärenden i den mån sådana förekommit - som JK handlagt under senare år framgår av nedanstående siffror.

<u>Verksamhetsår</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>
Inkomna	199	184	216	198	225
Avgjorda	197	195	204	216	225
Balanserade	23	12	24	6	6

I sammanhanget bör påpekas att advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd anses - med hänsyn till den offentliga rättsliga regleringen av advokatväsendet - fullgöra myndighetsutövning vid utövningen av sina disciplinära befogenheter. I denna verksamhet står därför enligt lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn ledamöterna i dessa organ också under JK:s tillsyn.

4.4 Högsta domstolens handläggning

Enligt 56 kap. 14 § RB äger reglerna om besvär mot hovrätts beslut motsvarande tillämpning i fråga om besvär mot disciplinnämndens beslut. Vid högsta domstolens handläggning av de nu aktuella besvärsmålen gäller emellertid följande avvikelser. Den som vill anföra besvär mot disciplinnämndens beslut skall inom fyra veckor från den dag, då han erhöll del av beslutet, inkomma med besvärslaga till högsta domstolen. Om inte särskilda skäl föranleder annat, skall klaganden och, då talan förs av JK, även motparten höras muntligen i högsta domstolen. Vidare skall disciplinnämnden få

tillfälle att inkomma med skriftlig förklaring och att yttra sig, då part hörs muntligen.

4.5 Sekretess och information

I fråga om advokatsamfundets rättigheter och skyldigheter att offentliggöra uppgifter i samfundets disciplinära verksamhet innehåller stadgarna följande bestämmelser (41, 43, 44 och 47 §§).

En generell tystnadsplikt gäller för ledamot och suppleant i styrelsen, ledamot i disciplinnämnden samt generalsekreteraren i fråga om vad de på grund av advokats skyldighet att lämna uppgifter och tillhandahålla handlingar erfarit om denne och hans verksamhet.

Styrelsens beslut i fråga om disciplinär åtgärd mot en advokat skall tillställas advokaten, JK och disciplinnämnden; har ärendet upptagits på grund av anmälan skall också anmälaren erhålla del av beslutet, såvida han inte återkallat anmälan.

Disciplinnämndens beslut skall tillställas den advokat mot vilken anmärkning framställts, JK och styrelsen. Har ärendet upptagits på grund av anmälan skall också anmälaren erhålla del av beslutet, såvida han inte återkallat anmälan. Meddelande om att en advokat tilldelats varning eller erinran får inte lämnas annan än nu har sagts.

Beslut varigenom advokat utesluts ur samfundet skall, så snart beslutet går i verkställighet, delges samfundets ledamöter och de allmänna domstolarna. Har beslut om uteslutning upphävts, skall även meddelande om detta lämnas samfundets ledamöter och de allmänna domstolarna, om beslutet tidigare delgetts dem. (Delgivningen sker i praktiken genom en cirkulärskrivelse från samfundet, som dock inte innehåller skälen för beslutet.)

För sekretessfrågorna är också av betydelse vilka uppgifter advokatsamfundets beslut innehåller. Stadgarna säger på denna punkt att disciplinnämndens beslut om uteslutning, varning eller erinran skall ange de skäl på vilka beslutet grundas. Beträffande styrelsens beslut i fråga om disciplinärt ingripande mot advokat sägs i detta hänseende ingenting.

Vid sidan av vad som sålunda gäller enligt advokatsamfundets stadgar beträffande offentliggörande av uppgifter från samfundets sida är naturligtvis även JK:s och högsta domstolens handläggning av disciplinärenden av intresse i sammanhanget. Då samfundets handlingar i ett disciplinärende inkommer till JK eller högsta domstolen blir de allmänna handlingar. De handlingar det här är fråga om är styrelsens eller disciplinnämndens protokoll med bilagda beslut och, i vissa fall, akten i disciplinärendet. Genom att handlingarna är allmänna och därmed i princip offentliga har alltså var och en rätt att ta del av dem. Emellertid finns i 26 § tredje stycket lagen (1937:249; omtryckt 1977:1029) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen) en sekretessbestämmelse, som tar sikte på bl a dessa handlingar, av följande lydelse:

Handlingar rörande någons ansökan om inträde i advokatsamfundet eller hans rätt att vara advokat eller rörande disciplinärt förfarande mot advokat må, i vad de angå hans ekonomiska ställning eller innefatta upplysningar, vilkas offentliggörande kan lända annan till men, icke utan samtycke av den handlingen sålunda angår utlämnas tidigare än sjuttio år efter handlingens datum.

Av bestämmelsen torde framgå att t ex en klients intresse av sekretess är skyddat i väsentligt större utsträckning än advokatens; sekretesskyddet för den senare är begränsat till vad som angår dennes ekonomiska ställning. Hos högsta domstolen är sekretessen beroende också av reglerna om domstolssekretessen. Det innebär bl a att beslut i de aktuella ärendena praktiskt taget alltid

blir offentliga. I sammanhanget kan nämnas att prop 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m m innehåller en ny bestämmelse som rör JK:s och högsta domstolens handläggning av bl a ärenden om disciplinärt ingripande mot advokat. Bestämmelsen (9 kap. 12 § första stycket i den föreslagna sekretesslagen), som reglerar såväl handlingssekretess som tystnadsplikt, innebär att det krävs att röjande av uppgift om en advokats ekonomiska ställning skulle medföra skada för honom för att sådana uppgifter skall vara sekretessbelagda; uppgifter om en advokats personliga förhållanden är i enlighet med gällande rätt inte underkastade sekretess.

För att så återgå till advokatsamfundets egna förhållanden kan följande sägas i fråga om den information som lämnas allmänheten om den disciplinära verksamheten.

Samfundets informationsverksamhet sköts i första hand av generalsekreteraren och dennes medhjälpare på samfundets kansli. Det kan gälla t ex att besvara förfrågningar från massmedia. De stränga sekretessregler under vilka samfundets funktionärer arbetar medför emellertid att informationen om den disciplinära verksamheten blir av begränsat slag. Samfundet har sålunda aldrig självt tagit initiativ till meddelanden till pressen angående disciplinära avgöranden.

Genom den av samfundet utgivna tidskriften "Tidskrift för Sveriges advokatsamfund" (TSA) kommer rent allmänt information om samfundets verksamhet till stånd. Det sker i form av notiser och redogörelser under vissa fasta rubriker, t ex "Från avdelningarna", "Från styrelsen", "Remissyttranden" och "Notiser". Halvårsvis intas referat av disciplinärenden under rubriken "Till tolkningen av begreppet god advokatsed". Även om visst urval sker redovisas - bortsett från vissa ständigt återkommande typer av fall - praktiskt sett alla disciplinära avgöranden. Referaten innehåller som regel styrelsens

eller disciplinnämndens fullständiga beslut. Besluten är emellertid anonymiserade genom att uppgifter om namn på klienter, advokater och andra personer utelämnas och ersätts med bokstavsbeteckningar. Även andra uppgifter som kan avslöja personers identitet utesluts. Vidare publiceras styrelsens förvaltningsberättelse i TSA. Därifrån återfinns vissa uppgifter om den disciplinära verksamheten (antalet ärenden som handlagts av styrelsen och disciplinnämnden, påföljdernas fördelning etc).

5 Tidigare förslag och initiativ

Förändringar på advokatväsendets område har diskuterats i olika sammanhang under senare år. I det följande lämnas en kort redovisning av denna diskussion.

År 1963 genomfördes vissa ändringar i RB beträffande regleringen av advokatväsendet (prop 1963:156, ILU 27, rskr 258, SFS 1963:149). Samtidigt fastställdes nya stadgar för advokatsamfundet (se avsnitt 3.2.1). Till grund för ändringarna låg ett förslag från advokatsamfundet år 1962. Detta förslag grundades i sin tur på ett förslag år 1961 (Betänkande med förslag till stadgar för Sveriges advokatsamfund m m) av en inom samfundet tillsatt kommitté (1959 års stadgekommitté). Det av samfundet framlagda förslaget utgjorde en tämligen omfattande revision av det för advokatväsendet gällande regelsystemet. I fråga om det disciplinära förfarandet föreslogs bl a inrättande av en disciplinnämnd och införande av disciplinbot. Vidare föreslogs t ex långtgående sekretessregler för samfundets verksamhet. Den av samfundet föreslagna reformen ledde emellertid endast till vissa ändringar. Inrättandet av disciplinnämnden utgjorde en av de förändringar som sålunda kom till stånd. Förslag om t ex införande av disciplinbot kom emellertid inte att genomföras.

År 1968 väcktes en motion om att det skulle inrättas en fast organisation av statsanställda offentliga försvarare. Första lagutskottet framhöll emellertid i sitt av riksdagen godkända utlåtande (ILU 1968:24) bl a att det från psykologisk synpunkt måste vara värdefullt att den miss-tänkte - i synnerhet om han var häktad eller eljest berövad friheten - i enlighet med gällande ordning kunde

anförtro sig åt en offentlig försvarare med oberoende ställning i förhållande till myndigheterna.

Då rättshjälpsreformen genomfördes år 1972 uttalade sig justitieutskottet med anledning av de farhågor för advokatkårens självständighet som yppats i en motion. I sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1972:12) framhöll utskottet att en självständig advokatkår utgjorde en institution av mycket stor betydelse för vår rättsordning och att rättshjälpsreformen självfallet inte fick innebära att principen att advokaterna skall stå fria och oberoende i förhållande till det allmänna rubbades.

I samband med behandlingen vid 1975/76 års riksmöte av en motion med förslag till ett system med fast anställda offentliga försvarare vidhöll justitieutskottet riksdagens ställningstaganden år 1968 och 1972 och avstyrkte bifall till motionen (JuU 1975/76:24). Riksdagen följde utskottet.

Vid 1975/76 års riksmöte begärde vidare en riksdagsledamot svar av dåvarande justitieministern om det enligt dennes mening fanns anledning att pröva frågan att överföra auktorisation av advokater från advokatsamfundet till domstolsverket eller annan lämplig myndighet. Justitieministern, som redovisade gällande regler om inträde i samfundet och om disciplinära åtgärder, uttalade att det genom den beskrivna ordningen var väl sörjt för att den för den enskilde viktiga frågan om medlemskap i samfundet prövades omsorgsfullt och opartiskt. Enligt justitieministern fanns det inte anledning att ändra på nuvarande ordning. (Se riksdagens protokoll 1975/76:8 s 21-24.)

Justitieutskottet behandlade vid 1976/77 års riksmöte en motion med önskemål om utredning och förslag rörande överförande av auktorisationen av advokater till lämplig statlig myndighet. Motionen remissbehandlades, varvid samtliga remissinstanser avstyrkte bifall till motionen.

I sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1976/77:8) uttalade utskottet att det vid ställningstagande till motionsspörsmålet enligt utskottets mening till en början borde beaktas att RB:s regler om antagande av ledamot i samfundet och om vidtagande av disciplinär åtgärd mot ledamot innefattade betydande inslag av sådan offentlig kontroll och insyn som motionären efterlyste. Enligt utskottet erbjöd dessa regler goda garantier inte bara för intresset av rättssäkerhet för den enskilde utan även för de viktiga allmänna intressen som var förknippade med advokatyrkets utövande. Den nuvarande regleringen var enligt utskottet också ett resultat av en omsorgsfull avvägning mellan å ena sidan önskemålet att tillgodose dessa allmänna och enskilda intressen och å andra sidan önskemålet att upprätthålla principen att advokatverksamheten utgjorde en fri yrkesutövning. En reglering i enlighet med motionsförslaget syntes utskottet svårligen kunna ske utan att denna princip rubbades. Med hänsyn till angelägenheten av att så inte skedde, vilket också understrukits på senare tid, bl a vid riksdagsbehandlingen av rättshjälpsreformen år 1972, fordrades enligt utskottets mening skäl av särskild styrka för att en ändring av nuvarande ordning skulle övervägas. Utskottet framhöll vidare att den av motionären antydda parallellen med ordningen för auktorisation av revisorer inte var rättvisande och inte utgjorde något bärkraftigt stöd för motionsyrkandet. Enligt utskottet förelåg inte heller i övrigt skäl som gav anledning att överväga någon ändring av nuvarande ordning. Utskottet avstyrkte således bifall till motionen.

Senast under hösten 1978 har justitieutskottet tagit ställning till två motioner om advokatverksamhet.

I den ena motionen framhölls att reglerna om god advokatsed tillkommit i en tid med ett helt annat och fastare värdesystem än dagens. I anslutning till uttalanden i den allmänna debatten rörande den organiserade och ekonomiska brottsligheten gjordes i motionen gällande

att det, också inom advokatkåren, förelåg delade meningar om vad som kan krävas av en advokat i dagens samhälle. Enligt motionären ledde meningsskiljaktigheterna till svårigheter för advokatsamfundets styrelse att driva en enhetlig linje. Mot bl a denna bakgrund fanns det enligt motionären all anledning att se över reglerna om god advokatsed. Översynen borde utgå från att advokaterna skulle kunna agera självständigt och kraftfullt men inte förutsätta att de därför absolut måste vara fria yrkesutövare. En fråga som enligt motionären särskilt borde övervägas var om det var lämpligt med företrädare för det allmänna i advokatsamfundets disciplinnämnd och i andra samfundsorgan.

I den andra motionen påtalades att det rådde en stor spännvidd mellan de olika åtgärder som kunde komma i fråga vid disciplinärt ingripande mot advokat. Mot denna bakgrund efterlystes i motionen möjlighet att meddela även annan påföljd som var mer ingripande än erinran och varning men inte så ingripande som uteslutning, t ex suspension eller disciplinbot. I motionen ifrågasattes också om den nuvarande ordningen för handläggning av disciplinären den inom advokatsamfundet var acceptabel. På längre sikt borde enligt motionen handläggningen frigöras från samfundet och föras över till statlig myndighet.

Utskottet inhämtade yttranden över motionerna från högsta domstolen, JK, riksåklagaren, advokatsamfundet och Sveriges domareförbund. Remissinstanserna intog en övervägande negativ ställning till motionsyrkandena. Utskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1978/79:6), i enlighet med vad utskottet anfört vid 1976/77 års riksmöte, bl a att det måste fordras skäl av särskild styrka för att en ändring av den nuvarande ordningen skulle övervägas. Detta hindrade enligt utskottet inte att det kunde finnas anledning att se över enskildheter i systemet. Enligt utskottet pågick också översynsarbete i sådana hänseenden som

berörts i motionerna. Utskottet hänvisade därvid till att reglerna om god advokatsed sågs över från olika utgångspunkter dels inom advokatsamfundet, dels inom brottsförebyggande rådet som ett led i den pågående översynen av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet. På liknande sätt var enligt utskottet det påtalade behovet av en kompletterande disciplinär påföljd - ett behov som redan tidigare understrukits av advokatsamfundet - under utredning inom samfundet. Utskottet uttalade vidare att spørsmålet om utformningen av de disciplinära påföljderna stod i nära samband med den i motionerna berörda frågan om formerna för handläggning av disciplinärenden och ett ökat inflytande för det allmänna härvidlag. Frågan torde enligt utskottet komma att aktualiseras i regeringens kansli i samband med att samfundets förslag rörande disciplinpåföljderna lades fram för regeringen. Med hänsyn till det översynsarbete som sålunda redan initierats saknades det enligt utskottets mening anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd till följd av motionerna.

Av det nyss sagda framgår att visst översynsarbete pågår inom advokatsamfundet. Samfundets styrelse beslöt sålunda i maj 1976 att tillsätta en kommitté med uppgift att utreda samfundets disciplinförfarande och de disciplinära påföljderna. Kommittén har ännu inte redovisat sitt arbete. Styrelsen beslöt vidare i augusti 1978 att tillsätta en kommitté med uppdrag att företa en översyn av de vägledande reglerna om god advokatsed (se avsnitt 6.3.1 och 6.3.3).

I sammanhanget bör nämnas att JK, med anledning av advokatsamfundets handläggning av ett disciplinärende, i ett beslut i april 1976 (beslut 1976-04-14; dnr 490-76-7, 1043-76-7) uttalat att samfundet borde ta upp frågan om behandlingen av disciplinfrågor - i de fall då brottmålsförfarande inletts mot vederbörande advokat - till övervägande; JK pekade därvid också på problemet med det dubbla disciplinära ansvaret för advokater vid de allmänna advokatbyråerna.

Slutligen kan nämnas att JK-utredningen i sitt betänkande (SOU 1978:59) JK-ämbetet - Översyn av justitiekanslerns arbetsuppgifter och statens tvistehandläggning uttalade att det enligt utredningens mening inte fanns skäl att föreslå någon ändring i fråga om JK:s tillsyn över advokater (s 127).

6 Överväganden

6.1 Allmänt

Arbetsgruppen har tidigare som ett led i översynen av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet lämnat vissa förslag och rekommendationer på revisorsområdet. Med samma utgångspunkter har gruppen nu diskuterat sådana frågor som rör advokatväsendet. Detta område är i likhet med revisorsområdet av intresse ur skilda aspekter vid den lagstiftningsöversyn som är i fråga.

I den allmänna debatten har gjorts gällande att vissa advokater på olika sätt varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Arbetsgruppen har på denna punkt - liksom på revisorsområdet - gått igenom det material som legat till grund för sådana påståenden. Genomgången ger gruppen anledning understryka att detta material enligt gruppens bedömning varit diffust till sitt innehåll och inte ger stöd åt de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet. Under inga förhållanden ger materialet enligt gruppens uppfattning något fog för påståenden om att dessa företeelser skulle ha spridning bland advokatkårens medlemmar. Gruppen anser likväl, med hänsyn till vikten av att den rättssökande allmänhetens och myndigheternas tilltro till advokaternas yrkesutövning upprätthålls, att den diskussion som förts motiverar att man undersöker om den nuvarande ordningen erbjuder tillräckligt skydd mot sådana företeelser. Det finns alltså skäl att överväga behovet av åtgärder för att motverka att advokater, som i sin yrkesutövning på olika sätt kommer i kontakt med organiserad och ekonomisk brottslighet, själva medvetet eller omedvetet underlättar sådan brottslighet. Arbetsgruppen anser emellertid att det i förlängningen

av vad som nu har sagts också ligger att en advokat - om han uppfyller sina plikter i denna egenskap - i sin rådgivande verksamhet motverkar dessa företeelser.

Arbetsgruppen har diskuterat olika frågor på advokatsväsendets område mot den bakgrund som nu har angetts. Ett problem som gruppen funnit angeläget att behandla i detta sammanhang rör vad som bör gälla i fråga om en försvarares relationer till den misstänkte. Gruppens överväganden på denna punkt redovisas i avsnitt 6.2. Vidare har gruppen diskuterat behovet av en komplettering av de vägledande reglerna om god advokatsed. Denna diskussion följer i avsnitt 6.3.

Vad som är av intresse för arbetsgruppen rör emellertid inte enbart de förhållanden som direkt avser en advokats yrkesutövning som sådan. Också själva advokatsväsendets organisation - t ex hur tillsynen utövas - är av betydelse i sammanhanget. Av det tidigare sagda (avsnitt 5) framgår att frågor av denna karaktär diskuterats på olika håll och inte minst i riksdagen under senare år. Bl a har framförts önskemål om ökad kontroll av och insyn i advokatsamfundets verksamhet. Senast vid 1978/79 års riksmöte behandlades sådana frågor på grund av motioner. Riksdagen fann emellertid vid detta tillfälle inte anledning vidta någon åtgärd till följd av de aktuella motionerna. Därvid hänvisade riksdagen till det översynsarbete som pågår inom advokatsamfundet och den nu ifrågavarande lagstiftningsöversynen.

Arbetsgruppen har för sin del diskuterat vissa frågor som rör det disciplinära förfarandet och tillsynen över advokatsväsendet över huvud taget. Resultatet av övervägandena redovisas i avsnitt 6.4 och 6.5.

6.2 Försvararens relationer till den misstänkte

- Arbetsgruppen föreslår att det i 21 kap. RB införs bestämmelser av följande innebörd.
 - Den som genom råd eller på annat sätt varit den misstänkte behjälplig vid gärningen eller i angelägenhet som har väsentligt samband därmed får inte vara försvarare; rätten kan i särskilt fall medge undantag från denna regel.
 - Den som är försvarare får inte vara den misstänkte behjälplig i andra ekonomiska angelägenheter än sådana som faller inom ramen för försvaret eller uppenbarligen saknar samband med gärningen.

6.2.1 Inledning

Frågan om vilka allmänna krav som bör ställas på en försvarare är ofta föremål för diskussion. Viss ledning ges i RB:s bestämmelser, främst 21 kap., som behandlar den misstänkte och hans försvar. Därutöver har i praxis, särskilt genom advokatsamfundets disciplinära verksamhet, närmare regler utbildats. Allmän enighet torde råda om att en försvarare har en lojalitetsplikt gentemot den misstänkte. Åsikterna om hur långt denna plikt sträcker sig är emellertid delade. Att en försvarare dessutom måste äga integritet och självständighet, som inte bara riktar sig mot domstol och åklagare utan också mot den misstänkte, står vidare klart. Försvararen får inte vara angivare eller inta rollen som domare. Om en försvarare sålunda inte får verka som samhällets förlängda arm bör han å andra sidan ha en viss distans till den misstänkte och dennes sak.

Arbetsgruppen vill understryka vikten av att försvararen upprätthåller en självständig och oberoende ställning i förhållande till den misstänkte. Han får inte under några förhållanden tjänstgöra som "springpojke" åt denne. Att

det i försvararens uppdrag ingår att ombesörja vissa uppgifter av social karaktär strider inte mot detta. Det måste emellertid i allmänhet anses olämpligt att en försvarare vid sidan av sin huvuduppgift biträder den misstänkte också i sådant som ligger utanför den kurativa funktionen, t ex i fråga om rena affärsangelägenheter. Det är enligt arbetsgruppen för försvararens trovärdighet väsentligt att denne inte anlitas av den misstänkte för annat än vad som kan anses ligga i en försvarares uppgifter. Att ett uppdrag som försvarare kan sägas bygga på ett förtroende från den misstänkte får inte leda till att försvararen får egna intressen i saken eller eljest blir personligen involverad i den misstänktes angelägenheter. Försvararen får inte identifiera sig med den misstänkte och dennes sak. Arbetsgruppen anser det vara av vital betydelse att förebygga att försvararen kan komma att - medvetet eller omedvetet - bli indragen i t ex organiserad och ekonomisk brottslighet.

Enligt arbetsgruppen bör sålunda varje någorlunda väsentlig risk för att försvararen inte står helt fri mot den misstänkte undanröjas. Detta avser såväl tidigare förbindelser med den misstänkte som mellanhavanden under brottmålets handläggning och på t ex advokatbyråer med flera jurister samtliga dessa (jfr 14 § första stycket i de vägledande reglerna om god advokatsed). Arbetsgruppen anser att det bör förhindras att försvararen genom samröre med den misstänkte utanför försvararuppdraget kan komma att hamna i ett jävsliknande förhållande till den misstänkte och dennes sak. Frågan är i vilken utsträckning problemet är reglerat med den ordning som f n gäller.

6.2.2 Nuvarande förhållanden

När det först gäller frågan om det lämpliga i att som försvarare bruka någon, som tidigare biträtt den misstänkte i en angelägenhet som har samband med den sak som utgör grund för misstanke om brott, hänger denna delvis

samman med vilka kvalifikationer som krävs av en försvarare. På denna punkt gäller enligt 21 kap. RB i huvudsak följande.

Man skiljer mellan privat och offentlig försvarare. Privat försvarare utses av den misstänkte. Om den misstänkte har ett rättegångsombud, anses ombudet som försvarare. De regler som gäller angående ett rättegångsombuds kvalifikationer och prövningen av dennes lämplighet äger sålunda motsvarande tillämplighet i fråga om försvarare. Som försvarare får alltså inte brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara försvarare i målet. Försvarare skall vara svensk medborgare med hemvist inom riket; också annan får emellertid brukas som försvarare, om rätten med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter finner att det lämpligen kan ske. Den som är omyndig eller försatt i konkurs får inte vara försvarare. Domare och vissa andra befattningshavare får i princip inte vara försvarare. Den som står i visst närstående förhållande till domare i målet får inte uppträda som försvarare. Detsamma gäller den som tagit befattning med saken som domare eller befattningshavare vid domstol eller som ombud för motparten. Visar försvarare oredlighet, oskicklighet eller oförstånd eller befinns han eljest olämplig, skall rätten avvisa honom som försvarare i målet. Rätten äger också, om det finns skäl till det, förklara honom obehörig antingen för viss tid eller tills vidare att brukas som försvarare vid den rätten. Om rätten avvisar en advokat som försvarare, skall anmälan om avvisandet göras hos advokatsamfundets styrelse.

I vissa fall skall rätten förordna offentlig försvarare för den misstänkte. I princip gäller att till offentlig försvarare skall förordnas advokat, som befinns lämplig till det. Om särskilda skäl föreligger kan till offentlig försvarare också utses annan lämplig person, som avlagt för behörighet till domarämbete föreskrivna kunskapsprov (juris kandidatexamen). Företrädesvis bör anlitas någon

som vid rätten brukas som rättegångsombud. Har den misstänkte till offentlig försvarare föreslagit någon behörig person skall han förordnas, om inte hans anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller eljest särskilda skäl föranleder annat. Förordnande av offentlig försvarare kan återkallas av rätten om det föreligger giltigt skäl till detta.

De krav beträffande kvalifikation och lämplighet som sålunda gäller för försvarare ger emellertid enligt arbetsgruppen ingen ledning i frågan huruvida någon, som tidigare varit den misstänkte behjälplig i en angelägenhet som har samband med dennes sak, bör brukas som försvarare.

Också beträffande frågan om det lämpliga i att försvararen utför annat åt den misstänkte än det som faller inom ramen för uppdraget som försvarare saknas regler f n. De bestämmelser som finns i 21 kap. RB säger sålunda ingenting om denna situation. Allmänt gäller att försvararen med nit och omsorg skall tillvarata den misstänktes rätt och i detta syfte verka för sakens riktiga belysning. Vidare ges närmare bestämmelser om vilka rättigheter och skyldigheter en försvarare har. Ingenting stadgas dock om förhållandet mellan försvararen och den misstänkte vid sidan av försvararuppdraget. Beträffande frågan om vad som kan anses ingå i en försvarares uppgifter kan man emellertid få ledning ur den praxis som utvecklats kring reglerna om ersättning till offentlig försvarare; på denna punkt kan hänvisas till bl a de principiella synpunkter på en offentlig försvarares uppgifter som advokatsamfundets styrelse anfört i ett yttrande till högsta domstolen i ett brottmål (se TSA 1977 s 504, jfr NJA 1977 s 577). I sammanhanget kan också erinras om regeln att offentlig försvarare inte får av den misstänkte förbehålla sig annan ersättning än som utgår av allmänna medel.

Vid sidan av RB ges ytterligare ledning i begreppet god advokatsed. Av de vägledande reglerna om god advokatsed

(29 §) följer sålunda, i enlighet med den nyss nämnda regeln i RB, att advokat inte får för arbete, som omfattas av uppdrag såsom offentlig försvarare, av klienten - den misstänkte - eller annan förbehålla sig arvode eller ersättning för utlägg utöver den ersättning som utgår av allmänna medel. Enligt Wiklund (s 385) synes en advokat, i de fall tvekan kan råda huruvida visst av försvararen utfört arbete kan sägas falla inom eller utom ramen för försvararuppdraget, böra yrka ersättning av allmänna medel; finner rätten arbetet falla utanför försvararens uppdrag, måste advokaten anses oförhindrad att rikta sitt arvodesanspråk i denna del mot klienten.

Den egentliga frågan om en advokat bör vara försvarare för en klient som han har eller tidigare haft förbindelser med är emellertid inte besvarad genom begreppet god advokatsed. Frågan om och i vilken utsträckning ekonomiska förbindelser mellan klienten och advokaten själv är tillåtna har visserligen reglerats ingående i de vägledande reglerna om god advokatsed (se 22 §). I den mån det inte är fråga om sådana situationer torde närmast vara av intresse vad som gäller beträffande avböjande på grund av intressekonflikt - kollision med egna intressen eller motstridiga klientintressen - och avböjande på grund av tidigare befattning med uppdrag från annan klient eller med ärende i annan egenskap än som biträde åt klient. Ingen av dessa situationer synes dock här vara direkt tillämplig. Wiklund (s 185) ger emellertid exempel på ett fall, där advokaten på grund av eget personligt intresse i saken måste avböja ett uppdrag. I detta fall - återgivet i TSA 1969 s 24, fall 6 - uttalade advokatsamfundets styrelse, sedan en för försök till försäkringsbedrägeri misstänkt person vid polisförhör påstått att han företagit den brottsliga gärningen på inrådan av sin advokat, att advokaten borde avböja uppdrag att såsom försvarare biträda den misstänkte i brottmålet. Eftersom den misstänkte hade intresse av att skjuta skulden på advokaten, medan denne hade intresse av att tillbakavisa beskyllningen, var enligt Wiklund intressemotsättningen uppenbar. Som ett exempel på mot-

stridiga klientintressen - i detta fall avseende ett konkursbo och konkursgäldenären - nämner Wiklund (s 195) ett avgörande, refererat i TSA 1958 s 151, fall 4:IV, där advokatsamfundets styrelse uttalat att en advokat förfarit uppenbart olämpligt, då han vidtagit åtgärder för att bli utsedd till förvaltare i en konkurs, trots att han förordnats till offentlig försvarare för konkursgäldenären.

6.2.3 Arbetsgruppens förslag om ändringar i RB

Av redogörelsen för nuvarande synsätt kan man enligt arbetsgruppen dra den slutsatsen att de situationer i vilka en advokat eller annan är skyldig att avböja eller frånträda uppdrag som försvarare inte direkt tar sikte på sådana fall, där vederbörande åt den misstänkte utför uppdrag av annat slag än det som faller inom ramen för försvararuppdraget eller tidigare biträtt denne i annan egenskap än som försvarare. Som gruppen tidigare har anfört (avsnitt 6.2.1) anser den emellertid att det här kan vara fråga om jävsliknande situationer som inte är förenliga med försvararens ställning. I den mån exempelvis en advokat haft direkt anknytning till den brottsliga gärningen - även om han själv inte kan åtalas för någon form av medverkansansvar - måste han enligt gruppens uppfattning anses klart olämplig som försvarare. Man kan sålunda tänka sig att en advokat biträder en klient i tvivelaktiga transaktioner och att han senare åtar sig uppdrag som offentlig försvarare för klienten i mål som har samband med dessa; jfr ovan det av Wiklund åberopade fallet TSA 1969 s 24, fall 6. Ett motiv för advokatens intresse av att göra detta kan man finna i bestämmelserna om advokats vittnesplikt enligt 36 kap. 5 § RB. Av paragrafens fjärde stycke framgår nämligen att försvarare är ovillkorligen befriad från skyldighet att avge vittnesutsaga. Som ett annat exempel på en olämplig relation mellan försvararen och den misstänkte kan anges det fallet att en advokat, som förordnats till offentlig försvarare, under brottmålets handläggning biträder den misstänkte

i affärsangelägenheter som har samband med det brott för vilket klienten är misstänkt.

Också andra kontakter av olämpligt slag kan naturligtvis tänkas förekomma mellan en person som är misstänkt för brott och en advokat eller annan som får erbjudande om uppdrag som försvarare. Å andra sidan måste med skärpa understrykas, att kontakterna mellan den misstänkte och hans försvarare - vid sidan av försvararuppdraget - naturligtvis också kan vara av ett helt legitimt slag. En person kan sålunda vara misstänkt för en gärning och som offentlig försvarare önska en advokat, vilken tidigare konsulterats av den misstänkte i en sak som saknar varje samband med den aktuella gärningen.

Att advokatsamfundet i sin disciplinära verksamhet sällan eller aldrig haft anledning att ta ställning till det problem som arbetsgruppen nu försökt belysa kan sammanhånga med det av gruppen i annan del av denna promemoria (avsnitt 6.5) behandlade förhållandet att disciplinären sällan initieras av myndighet. Av debatten inom samfundet framgår emellertid att problemet upplevs som väsentligt av advokaterna själva. Enligt arbetsgruppens mening är det inte minst med tanke på problemen med organiserad och ekonomisk brottslighet av största vikt att försvarare, särskilt i mål med anknytning till sådan brottslighet, garanteras en gentemot den misstänkte självständig ställning.

Arbetsgruppen anser alltså att man bör överväga att införa regler som tar sikte på att garantera försvararens integritet och oavhängighet i det avseende som här diskuterats. En reglering på denna punkt bör självfallet ha sådana begränsningar att den inte leder för långt. Vad det gäller är att förhindra att en försvarare hamnar i ett jävsliknande förhållande till den misstänkte av det slag som arbetsgruppen försökt att beskriva. Det bör vara fråga om endast sådana relationer till den misstänkte och dennes sak, som medför en väsentlig risk för en situation av detta slag.

En jämförelse kan här göras med förhållandena i Danmark. Enligt nyligen genomförda ändringar i dansk rätt kan en advokat utestängas som försvarare i ett enskilt fall bl a om "der er påviselig risiko for, at advokaten vil hindre eller modvirke sagens opklaring" (se § 733, stk. 2, samt § 730, stk. 3, § 736, stk. 2, och § 737 retsplejeloven). I motiven till dessa regler, som är av extraordinär karaktär, sägs bl a att "en påviselig risiko for, at en advokat vil hindre eller modvirke sagens opklaring vil f. eks. kunne vaere begrundet i, at advokaten i tidligere sager har tilsidesat sine pligter som forsvarer, eller at han i sager om 'bagmandskriminalitet' har haft forbindelse med de implicerede på en måde, der skaber begrundet tvivl om hans egnethed som forsvarer (se betaenkning over forslag til lov om ændring af retsplejeloven m.v., blad nr 789 s 14, avgivet af folketingets retsudvalg den 19 maj 1978).

Även om den som skall utses till försvarare förut haft samröre med den misstänkte eller dennes sak, kan inte varje tidigare relation göra vederbörande obehörig att brukas som försvarare. Att en advokat tidigare varit försvarare åt den misstänkte i ett annat mål är i och för sig inte anmärkningsvärt. Också andra uppdrag som en advokat tidigare utfört åt den misstänkte måste komma att falla utanför en regel om obehörighet att vara försvarare. Vad som först och främst bör falla in under en sådan regel är att någon genom råd eller på annat sätt varit den misstänkte behjälplig vid gärningen, dvs beträffande just de förhållanden och omständigheter som utgör grund för misstanken om brott. Därutöver bör regeln också träffa den som varit den misstänkte behjälplig i andra angelägenheter, vilka har ett väsentligt samband med gärningen; exempel på ett sådant samband kan vara att en person medverkar vid upprättande av en handling, som senare kommer till användning som ett led i ett skattebrott. Arbetsgruppen anser att en regel om obehörighet att brukas som försvarare på grund av tidigare

samröre med den misstänkte och dennes sak härigenom får en rimlig begränsning.

När det sedan gäller den situationen att den som utsetts till försvarare utför annat åt den misstänkte än det som faller inom ramen för uppdraget, anser arbetsgruppen att utgångspunkten också här måste vara att man skall motverka att försvararen hamnar i ett jävsliknande förhållande till den misstänkte och dennes sak. Detta innebär emellertid samtidigt att det i många fall skulle te sig orimligt att förhindra att en försvarare biträder den misstänkte i frågor vid sidan av uppdraget. I enlighet med vad arbetsgruppen tidigare har anfört bör ett förbud föreligga på denna punkt endast när försvararens samröre med den misstänkte utanför försvararuppdraget medför en väsentlig risk för en jävsliknande situation. Det är ju inte ovanligt att en advokat har fasta klienter, som advokaten löpande biträder i tex ekonomiska frågor. Om en sådan klient blir misstänkt för t ex ett trafikbrott är det enligt arbetsgruppen alltför långtgående att kräva att klienten inte får ha denne advokat som försvarare. Likaså måste det anses fullt legitimt att en advokat som biträder en person i ett skattemål samtidigt är dennes försvarare i motsvarande skattebrottmål, förutsatt naturligtvis att vederbörande inte är obehörig som försvarare enligt den nyss diskuterade bestämmelsen. Å andra sidan anser arbetsgruppen att det som regel är olämpligt att den som är försvarare i ett sådant mål också är den misstänkte behjälplig i dennes allmänna affärsangelägenheter. En väsentlig risk kan här föreligga att försvararen inte kan upprätthålla den självständiga hållning gentemot den misstänkte och dennes sak som, enligt vad gruppen har anfört ovan, bör krävas av en försvarare.

Det sagda leder till slutsatsen att det inte är möjligt att på förhand generellt avgränsa de situationer i vilka en försvarare inte får biträda den misstänkte i frågor vid sidan av uppdraget. Saken måste prövas från fall

till fall. En rimlig avvägning synes kunna erhållas genom ett stadgande av innehåll att den som är försvarare inte får vara den misstänkte behjälplig i andra ekonomiska angelägenheter än sådana som faller inom ramen för försvaret eller uppenbarligen saknar samband med gärningen. I och med att regeln tar sikte på ekonomiska angelägenheter omfattar den inte biträde i skattemål i det förut angivna exemplet. Däremot förbjuds biträde i allmänna affärsangelägenheter, om de inte uppenbarligen saknar samband med gärningen såsom i exemplet med trafikbrott. Arbetsgruppen vill slå fast att avsikten inte är att motverka den kurativa funktion som ligger i försvararrollen, t ex att betala förfallen hyra eller att söka kontakt med socialvården för familjens räkning. Å andra sidan bör betonas att uppgiften att tillhandagå häktade och intagna med service i detta hänseende i första hand ankommer på personal inom kriminalvården. Arbetsgruppen vill vidare erinra om att viss ledning om vad som ligger i en försvarares uppgifter ges, enligt vad som tidigare har sagts, i principerna för ersättningen till offentlig försvarare.

De regler som arbetsgruppen här föreslår bör naturligtvis gälla också för annan än advokat som kan ifrågakomma som försvarare. Därför bör reglerna införas i RB och inte i advokatsamfundets interna normsystem. Arbetsgruppen har vidare övervägt om de föreslagna reglerna bör begränsas till att avse yrkesmässiga förhållanden. Det ter sig emellertid enligt gruppen svårt att göra en sådan avgränsning. Sålunda finns det en uppenbar risk för att olika slags ekonomiska rådgivare, som inte kan anses vara yrkesmässigt verksamma som försvarare, skulle börja uppträda som försvarare på det område gruppens förslag särskilt tar sikte på, nämligen företeelser med anknytning till organiserad och ekonomisk brottslighet. Att begränsa reglerna till att gälla endast offentlig försvarare - och inte privat försvarare - bör enligt gruppen ej heller komma i fråga. Vidare är det ogörligt att inskränka reglerna till vissa typer av grövre brott, som skulle kunna hänföras till den aktuella brottsligheten.

Från regeln om obehörighet att vara försvarare på nu aktuell grund bör rätten i särskilt fall kunna medge undantag. Skäl till undantag torde enligt arbetsgruppen föreligga t ex när det gäller mindre allvarliga brott. Om rätten skall medge undantag, bör det emellertid stå klart att risk inte föreligger att den misstänkte biträds av en försvarare, vars självständighet och integritet kan sättas i fråga.

Ett problem i sammanhanget utgör risken för de ökade kostnader, som arbetsgruppens förslag i vissa fall skulle kunna medföra. Av kostnadsskäl kan det nämligen i och för sig vara en fördel att den som t ex tidigare biträtt en klient i affärsangelägenheter får vara dennes försvarare i ett brottmål som har samband med dessa; en annan försvarare måste ju sannolikt lägga ned mer arbete för att sätta sig in i målet. På mindre orter, där tillgången på advokater är begränsad, skulle de nu diskuterade reglerna kunna medföra att advokat från annan ort måste anlitas i ökad utsträckning. Arbetsgruppen anser att olägenheter av detta slag inte bör hindra förslagets genomförande. Synpunkterna i fråga skulle emellertid, åtminstone i viss utsträckning, kunna tillgodoses inom ramen för den föreslagna regeln om undantag från bestämmelsen om obehörighet att vara försvarare.

Enligt arbetsgruppen bör det åvila den som erbjuds uppdrag som försvarare att själv pröva huruvida hans relationer till den misstänkte är sådana att han är obehörig att vara försvarare och att, om så är fallet, avböja uppdraget. Anser han saken vara tveksam är han skyldig att till rätten självant anmäla detta. I den mån han först efter det han mottagit sitt uppdrag upptäcker att han är obehörig att vara försvarare, är han skyldig att vidta åtgärder för att bli befriad från uppdraget. Den som är offentlig försvarare har alltså att anmäla saken för rätten och hemställa om sitt entledigande medan en privat försvarare har att avsäga sig uppdraget.

Enligt allmänna processuella grundsatser måste det också ankomma på motparten, dvs i praktiken åklagaren, att bevaka att ingen anmärkning kan göras mot försvararen i fråga om de aktuella reglerna och att eljest anmäla saken för rätten. Och det är naturligtvis rätten som ytterst - i enlighet med vad som allmänt gäller om dess skyldighet att övervaka att försvararen iakttar de krav som ställs på honom - har att ta ställning till dessa frågor. Om rätten sålunda upptäcker att någon som förordnats till offentlig försvarare är obehörig enligt den föreslagna regeln, skall förordnandet jämlikt 21 kap. 6 § första stycket RB återkallas. Är fråga om en privat försvarare skall denne jämlikt 21 kap. 3 § andra stycket RB jämfört med 12 kap. 5 § RB avvisas som försvarare i målet. I fråga om förbudet för försvarare att vara den misstänkte behjälplig i ekonomiska angelägenheter må framhållas att detta förbud i första hand är en förhållningsregel för försvararen. Skulle en allvarligare överträdelse ske av förbudet får rätten enligt vanliga regler pröva om den det gäller ej längre bör kvarstå som försvarare i målet. Någon inverkan på målets handläggning i övrigt kan ett åsidosättande av de nu föreslagna reglerna inte ha. För det fall försvararen är advokat kan naturligtvis disciplinära åtgärder komma i fråga.

Mot bakgrund av det anförda föreslår arbetsgruppen att det i 21 kap. RB införs bestämmelser av innebörd att den som genom råd eller på annat sätt varit den misstänkte behjälplig vid gärningen eller i angelägenhet som har väsentligt samband därmed inte får vara försvarare, att rätten i särskilt fall kan medge undantag från denna regel samt att den som är försvarare inte får vara den misstänkte behjälplig i andra ekonomiska angelägenheter än sådana som faller inom ramen för svaret eller uppenbarligen saknar samband med gärningen.

Regeln om att den som genom råd eller på annat sätt varit den misstänkte behjälplig vid gärningen eller i

angelägenhet som har väsentligt samband därmed inte får vara försvarare innebär att en försvarare i förekommande fall är obehörig. Regeln bör därför lämpligen fogas in bland bestämmelserna i 21 kap. 3 § andra stycket RB som anger vilka kvalifikationer som krävs av en privat försvarare. Till bestämmelsen bör också knytas den föreslagna undantagsregeln. Enligt 21 kap. 3 § andra stycket RB gäller vidare att, om den misstänkte för sig ställt rättegångsombud, ombudet anses som försvarare. För att den nu föreslagna regeln om obehörighet att vara försvarare skall bli tillämplig också på rättegångsombud krävs vissa ändringar i 21 kap. 3 § andra stycket RB i huvudsak av redaktionell art.

Genom att den föreslagna regeln om obehörighet att vara försvarare fogas in bland de bestämmelser som anger vilka kvalifikationer som krävs av en privat försvarare blir den också tillämplig när fråga är om att förordna offentlig försvarare. Den som inte kan godtas som privat försvarare enligt 21 kap. 3 § andra stycket RB kan naturligtvis inte heller förordnas som offentlig försvarare enligt 21 kap. 5 § RB.

När det sedan gäller den föreslagna regeln om att den som är försvarare inte får vara den misstänkte behjälplig i ekonomiska angelägenheter, har denna enligt arbetsgruppen en naturlig anknytning till de allmänna bestämmelser om försvararens skyldigheter som anges i 21 kap. 7 § RB. Den bör därför utgöra ett nytt tredje stycke i denna paragraf.

Arbetsgruppen har övervägt om de föreslagna reglerna borde utsträckas att gälla även ombud i tvistemål samt skattemål och annan förvaltningsprocess. I viss mån talar samma skäl som beträffande försvarare för att liknande regler införs i dessa situationer. Vissa väsentliga olikheter finns dock mellan de olika måltyperna. I brottmål gäller som huvudregel att handläggningen är muntlig. En försvarare måste alltså för att kunna biträda

den misstänkte framträda öppet vid en muntlig förhandling inför domstolen. I t ex skattemål, där handläggningen vanligen är skriftlig, kan en part emellertid ha en rådgivare eller ett biträde som t ex upprättar inlagor men inte själv framträder i målet. Om bestämmelser liknande de av arbetsgruppen föreslagna reglerna för försvarare kom att gälla i dessa sammanhang skulle detta kunna leda till att ombud och biträden i ökad utsträckning verkade i det fördolda. Gruppens förslag bör därför begränsas till försvararrollen. I den mån fråga är om advokater torde olämpliga förhållanden i de nu angivna situationerna i stället kunna motverkas med otiska regler.

Arbetsgruppen har slutligen berört frågan om de jävsliknande regler som föreslås för försvarare borde omfatta också vissa andra uppdrag, som det är vanligt att advokater åtar sig. När det gäller uppdrag som konkursförvaltare anser gruppen - med hänsyn till vad som har uttalats i motiven till de ändringar i konkurslagstiftningen, som träder i kraft den 1 januari 1980, beträffande frågan om en tidigare rådgivare till gäldenären bör utses till förvaltare (se prop 1978/79:105 s 158 f) - att den för egen del saknar anledning att diskutera detta problem. Ej heller har gruppen tagit ställning till om det finns behov av en motsvarande reglering för t ex likvidator i aktiebolag. Gruppen vill emellertid peka på att denna fråga kan komma att tas upp i samband med den översyn av likvidationsförfarandet som f n görs av en annan arbetsgrupp inom brottsförebyggande rådet inom ramen för översynen av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet.

6.3 Komplettering av de vägledande reglerna
om god advokatsed

- Arbetsgruppen rekommenderar advokatsamfundet att komplettera de vägledande reglerna om god advokatsed med uttalanden av följande innebörd:

Advokat får i sin verksamhet inte främja orätt. Han skall avhålla sig från att genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverka i handling som, enligt vad han inser eller bör inse, är lagstridig eller uppenbarligen innebär kringgående av lag, vare sig förfarandet riktar sig mot någon enskild eller mot det allmänna. Han skall icke heller aktivt medverka i förberedelser som, enligt vad han inser eller bör inse, syftar till sådana handlingar. Vad nu sagts innebär inga inskränkningar i advokats rätt och skyldighet att lämna upplysning om innehållet i gällande rätt. Det medför ej heller skyldighet för denne att särskilt tillvarata myndigheternas intressen.

6.3.1 Inledning

Arbetsgruppen har i en tidigare promemoria - (BRÅ PM 1978:2) Revisors verksamhet - rekommenderat revisorsorganisationerna att komplettera sina etiska regler med vissa uttalanden. Gruppen anförde därvid om etiska regler rent allmänt (s 56):

Arbetsgruppen vill framhålla att yrkesetiska regler i likhet med andra etiska normer aldrig kan bli uttömmande. Det ligger i sakens natur att en etisk kod måste bli ofullständig. De förhållanden och situationer som de etiska reglerna tar sikte på utvecklas och förändras med tiden. Etiska regler som tar sikte på särskilda situationer bör därför undvikas. Dessa invändningar träffar däremot inte yrkesetiska regler, vilka tjänar som allmänna riktlinjer för en viss yrkeskårs verksamhet. Som sådana anger de för utomstående - t ex klienter - vilka krav och förväntningar som kan ställas på en medlem av kåren. Dessutom utgör reglerna ett stöd för den enskilde medlemmen gentemot en klients alltför långtgående krav i fråga om t ex biträde och rådgivning.

Arbetsgruppen anser att det sagda äger giltighet också i fråga om advokatverksamhet. När det gäller de yrkesetiska reglerna på detta område bör man emellertid ha i minnet att advokatyrbetandet har en lång tradition och att det finns en enda yrkesorganisation. Denna organisation - Sveriges advokatsamfund - har en stark ställning i samhället beroende på det offentlighetsrättsliga stöd advokatsväsendet har genom regleringen i RB och de av regeringen fastställda stadgarna för samfundet. Det har vidare sedan länge funnits ett väl utvecklat regelsystem kring begreppet god advokatsed. År 1971 antog samfundet vägledande regler om god advokatsed. Då dessa regler antogs utgjorde de i allt väsentligt endast en kodifiering av de normer som hittills tillämpats och upprätthållits i samfundets disciplinära praxis. Sedan de vägledande reglerna antogs har det i den disciplinära verksamheten på advokatsväsendets område skett en fortsatt utveckling av begreppet god advokatsed.

Mot bakgrund av bl a påståenden i den allmänna debatten om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet har emellertid ifrågasatts om de etiska regler som styr advokatverksamheten har tillräcklig räckvidd och är tillräckligt tydliga för att fånga in företeelser med anknytning till sådan brottslighet. Bl a har man pekat på behovet av en mer allmän etisk regel, som skulle ta sikte på just dessa förfaranden. Frågan har kommit att diskuteras också inom advokat kåren. Vid advokatsamfundets ordinarie fullmäktigemöte år 1978 behandlades saken sålunda under överläggningsämnet "Etisk generalklausul?" (se TSA 1978 s 342-358). Samfundets styrelse har vidare, som tidigare har nämnts (avsnitt 5), tillsatt en kommitté med uppdrag att företa en översyn av de vägledande reglerna om god advokatsed. I kommitténs uppdrag ingår också att överväga frågan om reglerna bör kompletteras med en etisk generalklausul och i förekommande fall lägga fram förslag till en sådan klausul.

Även arbetsgruppen har funnit det angeläget att undersöka hur man med hjälp av etiska regler kan motverka att advokater genom t ex rådgivningsverksamhet kan komma att medverka till företeelser med anknytning till organiserad och ekonomisk brottslighet. Vid en bedömning av hur långt de nuvarande etiska reglerna sträcker sig i detta hänseende faller det sig därvid för gruppen naturligt att göra en jämförelse med de principer som gruppen utarbetat på revisorsområdet. Att direkt överföra dessa tankegångar på advokatverksamheten låter sig naturligtvis inte göra. Men även om revisorer och advokater i allmänhet fyller skilda funktioner, bedriver de i vissa fall likartad rådgivningsverksamhet och kan härigenom komma att hamna i samma konfliktsituationer. Detta motiverar enligt arbetsgruppen att så långt möjligt samma synsätt kommer till uttryck i dessa yrkesgruppers etiska regler för sådana situationer.

6.3.2 Nuvarande etiska regler

Enligt 1 § i de vägledande reglerna om god advokatsed är advokatens främsta plikt att, inom ramen för vad lag och god advokatsed bjuder, efter bästa förmåga tillvarata klientens intressen. Advokaten har alltså i sin verksamhet ingen fullständig handlingsfrihet till förmån för klienten. En allmän genomgång av de vägledande reglerna om god advokatsed ger också till resultat att advokaten i sitt handlande är underkastad åtskilliga begränsningar med hänsyn till andra intressen än klientens. Arbetsgruppen vill därför understryka att sådana företeelser i advokatens yrkesutövning, som skulle kunna ha anknytning till organiserad och ekonomisk brottslighet, i de allra flesta fall måste antas stå i strid mot något av de intressen som de vägledande reglerna avser att skydda och därför torde kunna fångas in av dessa regler. Som ett exempel kan nämnas att enligt 15 § i de vägledande reglerna om god advokatsed gäller bl a att advokat är skyldig att frånträda mottaget uppdrag om klienten begär att advokaten skall handla brottsligt eller i strid mot god advokatsed och trots påpekande vidhåller sin begäran.

Arbetsgruppen vill emellertid peka på en regel vid sidan av de vägledande reglerna om god advokatsed som har central betydelse i detta sammanhang. Som en okodifierad etisk regel gäller nämligen att advokat till iakttagande av god advokatsed är skyldig att avböja uppdrag, vars fullgörande skulle innebära uppsåtlig medverkan till främjande av orätt (Wiklund s 164 f). I fråga om regelns närmare innebörd bör erinras om att begreppet orätt förekommer också i 8 kap. 7 § första stycket RB. Av detta stadgande följer sålunda att advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som eljest förfar oredligt, skall uteslutas ur advokatsamfundet; är omständigheterna mildrande kan i stället varning tilldelas honom.

Den inom samfundet år 1959 tillsatta stadgekommittén diskuterade bl a innebörden av bestämmelserna i 8 kap. 7 § RB (se Betänkande med förslag till stadgar för Sveriges advokatsamfund m m s 124 ff). Enligt kommittén avser man med lokutionen "uppsåtligen gör orätt" handlingar som är ett uttryck för ohederlighet. Det är fråga om handlingar som kan vara straffbara men också om sådana som faller utanför det straffbara området.

Wiklund uttalar (s 172) angående regeln om att en advokat är skyldig att avböja uppdrag vars fullgörande skulle innebära uppsåtlig medverkan till främjande av orätt bl a följande med avseende på den utomprocessuella verksamheten:

Att han inte får medverka till brott är självklart, men han får enligt god advokatsed inte heller främja annan orätt. Han är skyldig att avböja varje uppdrag, som exempelvis går ut på att någon skall luras eller otillbörligen tvingas att företaga en rättshandling eller att någon skall utsättas för ocker eller för annat förfarande, som strider mot tro och heder. Han skall inte medverka till en rättshandling, som - enligt vad han inser - är ogiltig enligt avtalslagens regler. Han måste också avböja varje uppdrag att medverka till ett handlande, varigenom annans rätt olagligen trädes för när, t ex otillbörliga förfaranden mot borgenärer, liksom han inte får medverka till att skriftliga handlingar upprättas för skens skull eller ges annat innehåll. Om advokaten redan när ett uppdrag erbjödes honom inser att klientens

Önskan är att han skall medverka till handlande av nu angiven eller därmed jämförlig art, är det hans ovillkorliga plikt att säga nej till uppdraget och avråda klienten från det planerade handlandet.

Wiklund uttalar vidare under regeln om advokatens plikt till trohet och lojalitet mot klienten (jfr 1 och 18 §§ i de vägledande reglerna om god advokatsed) bl a följande (s 273 f):

En advokat får under inga omständigheter tillråda klienten att handla på ett sätt som advokaten inser vara brottsligt eller eljest olagligt. Även om denna regel väl främst är förestavad av hänsyn till de andra berättigade intressen som begränsar advokatens frihet att handla, synes det inte oberättigat att betrakta det som illojalt även mot klienten, om advokaten medvetet utsätter denne för de påföljder som ett olagligt handlande kan föranleda.

- - -

I avdelningen om avböjande av uppdrag har framhållits bl.a. att en advokat är skyldig att avböja varje uppdrag, vars fullgörande - enligt vad advokaten inser - skulle innebära ett uppsåtligt främjande av orätt. Om en advokat åtager sig ett sådant uppdrag, gör han sig inte bara skyldig till en uppsåtlig kränkning av ett annat berättigat intresse, utan han handlar också orätt mot klienten, ty det är hans plikt mot denne att avråda från dylikt handlande.

Att närmare bestämma räckvidden av begreppet "orätt" låter sig knappast göra. Arbetsgruppen anser att det med den nu ifrågavarande okodifierade etiska regeln i och för sig torde vara möjligt att fånga in åtskilliga av sådana förfaranden från en advokats sida som gruppen avser att motverka. Regeln tar emellertid - i likhet med vad som också i allmänhet gäller beträffande de etiska reglerna för advokatverksamhet, vare sig de kodifierats i de vägledande reglerna eller ej - sikte på uppsåtliga förfaranden. Enligt arbetsgruppens uppfattning visar emellertid advokatsamfundets disciplinära praxis att man ingripit även mot oaktsamma handlingar. I all synnerhet gäller detta när omständigheterna tyder på att advokaten medvetet underlåtit att sätta sig in i konsekvenserna av de åtgärder han företagit. Såvitt arbetsgruppen kunnat

finna iakttas här en sträng inställning från samfundets sida. Även relativt ringa oaktsamhet kan föranleda ingripande. Samfundet behöver därvid inte tillgripa de strängaste disciplinära påföljderna. Ett handlande som skett av ringa oaktsamhet kan sålunda föranleda samfundets styrelse att i vart fall göra ett uttalande om vad som är förenligt med god advokatsed. Vid grov oaktsamhet kan det bli fråga om varning eller uteslutning med stöd av 8 kap. 7 § andra stycket RB.

Enligt arbetsgruppens uppfattning tar emellertid de nuvarande etiska reglerna, vare sig de kodifierats eller ej, huvudsakligen sikte på förhållandet till klienter och motparter, på domstolsförfarandet och på utomprocessuella förhandlingar. Förhållandet till det allmänna har däremot inte fått någon framträdande plats. Styrelsens och disciplinnämndens praxis visar emellertid att samfundet trots avsaknaden av detaljerade regler ej tvekat att gå fram med stränghet också mot missförhållanden som riktat sig mot det allmänna. Hittills har dock avgöranden av detta slag varit fåtaliga. Samfundet har sålunda sällan haft anledning att ta ställning i fråga om en advokats medverkan till företeelser som kan hänföras till organiserad och ekonomisk brottslighet. I bilaga 3 redovisas emellertid två nyligen publicerade fall, som enligt arbetsgruppen tydligt ger uttryck för samfundets syn i dessa frågor.

6.3.3 Föreslagen etisk generalklausul

Den tidigare (avsnitt 5 och 6.3.1) nämnda kommittén inom advokatsamfundet, som har i uppdrag att göra en översyn av de vägledande reglerna om god advokatsed, har helt nyligen till samfundets styrelse lämnat ett förslag till en etisk generalklausul med därvid fogad kommentar. Förslaget, som ännu inte har behandlats av styrelsen, har följande lydelse:

Regel

Advokat får i sin verksamhet inte främja orätt.

Kommentar

Kravet på iakttagande av god advokatsed leder till begränsningar i handlingsfriheten vid tillvaratagandet av klientens intressen. Sålunda medför hänsynen till rättsordningen samt till motparten och tredje man att en advokat inte får i sin yrkesutövning begagna alla till buds stående medel.

Att en advokat inte får medverka till brott är självklart, men han får enligt god advokatsed inte heller jämna vägen för annans brottsliga verksamhet¹⁾ eller främja klientens intressen på ett otillbörligt sätt. Han skall exempelvis inte medverka till en rättshandling, som enligt vad han bör inse är ogiltig enligt avtalslagens regler och han skall avböja varje uppdrag, som går ut på att någon skall vilseledas eller eljest otillbörligen förmås att företa en rättshandling. Han skall också avstå från uppdrag som måste leda till att annans rätt kränkes²⁾. Inte heller får han medverka till att skriftliga handlingar upprättas för skens skull eller ges osant innehåll³⁾. Han skall inte låna sig till att upprätta avtal eller andra skriftliga handlingar av sådant innehåll att det kan befaras att de kommer att brukas i otillbörligt syfte.

För att uppfylla kravet på god advokatsed är det sålunda inte tillräckligt att advokaten förvissar sig om att det förfaringssätt som han rekommenderar inte är lagstridigt. Av en advokat måste fordras att han handlar på ett sätt som främjar hederlighet och redbarhet inom rättslivet, inte på ett sätt som verkar i motsatt riktning.

Noter:

1) TSA 1978 s 375, fall 12.

2) TSA 1968 s 64, fall 24, samt 1967 s 21, fall 6.

3) TSA 1979 s 77, fall 5.

6.3.4 Arbetsgruppens Överväganden på revisorsområdet

Som tidigare nämnts (avsnitt 6.3.1) har arbetsgruppen i promemorian (BRÅ PM 1978:2) Revisors verksamhet rekommenderat revisorsorganisationerna att komplettera sina etiska regler med vissa uttalanden. Rekommendationerna tar sikte på dels den granskande verksamhet som revisorer utför i företagen, dvs de egentliga revisionsuppdragen, dels sådant konsultarbete - t ex rådgivning i skattefrågor - som dessa yrkesutövare utför vid sidan av revisionsuppdrag. I det sistnämnda hänseendet rekommenderade arbetsgruppen följande etiska regel:

Revisor skall avhålla sig från att genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverka i lagstridig handling eller i handling som uppenbarligen innebär kringgående av lag, vare sig förfarandet riktar sig mot en enskild eller mot det allmänna, och inte heller aktivt medverka i förberedelser som enligt vad revisorn vet eller har grundad anledning anta syftar till sådana handlingar. Vad nu sagts skall icke utgöra hinder för revisor att lämna upplysning om innehållet i gällande rätt. Det medför ej heller skyldighet för denne att särskilt tillvarata myndigheternas intressen.

Arbetsgruppen, som alltså ansåg att det finns behov av att genom en särskild etisk regel mera uttryckligt ange vad som bör gälla för revisors verksamhet vid sidan av revisionsuppdrag, uttalade i sin motivering till regeln bl a följande (s 58 f):

Denna regel bör utformas så, att revisor skall avhålla sig från att genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverka i lagstridig handling eller i handling som uppenbarligen innebär kringgående av lag. Revisor får inte heller aktivt medverka i förberedelser som enligt vad han vet eller har grundad anledning anta syftar till sådana handlingar. Det kringgående av lag som åsyftas - vare sig det redan skett eller förbereds - skall vara uppenbart. Är saken tveksam, kan något särskilt krav inte ställas på revisorn.

Att det inte spelar någon roll om de nu nämnda förfarandena riktar sig mot en enskild eller det allmänna finner arbetsgruppen självklart. Gruppen vill särskilt föra fram klientens intresse av att inte onödigtvis komma i konflikt med myndigheterna och att i sådana sammanhang få schavottera inför allmänheten. Det är enligt gruppen rimligt att klienten kan lita på att revisor har sådan kompetens att dylika situationer kan undvikas i möjlig mån.

När det gäller förfaranden som riktar sig mot det allmänna är frågan om skatteflykt väsentlig i sammanhanget. Arbetsgruppen vill framhålla att i fråga om sådana förfaranden bygger gruppens resonemang på att en lagstiftning om skatteflyktsklausul kommer till stånd. Genom en sådan klausul på skatteområdet måste nämligen utrymmet där oklarhet råder om den skattemässiga bedömningen av ett visst förfarande krympa. Ett visst utrymme för sådan oklarhet kommer dock med nödvändighet att bestå. Hur stort det blir beror på skatteflyktsklausulens utformning. Arbetsgruppen utgår emellertid från att det i motiven till en sådan klausul kommer att anges olika fall där klausulen är tillämplig. Dessa fall kan tjäna till ledning för en revisor som har att bedöma om ett förfarande faller under klausulens räckvidd. I den mån oklarhet föreligger i visst fall om klausulens tillämplighet bör revisorn råda klienten att söka förhandsbesked hos riksskatteverkets rättsnämnd.

Att arbetsgruppen inte avser att motverka legitim skatteplanering framgår av att etikregeln knyter an just till skatteflyktsklausulens tillämpning. Om klausulen ej genomförs får givetvis den ifrågavarande etikregeln mindre betydelse på skatteområdet än eljest. Arbetsgruppen vill understryka att regeln endast tar sikte på uppenbara fall, dvs fall som vid ett förnuftigt betraktelsesätt framstår som ett kringgående av lag. Motsvarande synsätt bör enligt gruppen gälla också beträffande handlingar som rör lagstiftningen på andra områden än skatteområdet, t ex den associationsrättsliga lagstiftningen och, givetvis, brottsbalkens bestämmelser om förmögenhetsbrotten.

Arbetsgruppen anser sig slutligen till undvikande av missförstånd böra betona att den nu aktuella etiska regeln inte i något fall skall utgöra hinder för revisor att lämna upplysning om innehållet i gällande rätt. Likaså bör understrykas att någon skyldighet att särskilt beakta myndigheternas intressen inte skall åvila revisor. Inga anspråk bör ställas på honom att verka som en "förlängd arm" för exempelvis skattemyndigheterna.

6.3.5 Arbetsgruppens rekommendationer

Advokaten har som främsta plikt att tillvarata klientens intressen. Advokatens frihet att handla i detta syfte är emellertid, som tidigare har påpekats (avsnitt 6.3.2), underkastad åtskilliga begränsningar. Vad som i detta sammanhang är av betydelse är hur långt advokatens skyldigheter att beakta andra intressen än klientens sträcker sig, när han i sin yrkesutövning kommer i kontakt med företeelser som har anknytning till organiserad och ekonomisk brottslighet. Arbetsgruppen vill därvid understryka att en etisk regel som rör dessa skyldigheter måste i likhet med andra etiska regler vara avbalanserad med hänsyn till olika intressen. Dels måste den beakta intresset av att yrkesutövningen inte onödigtvis beskärs, dels måste den vara tillräckligt effektiv.

Frågan om hur en advokat skall förhålla sig till de aktuella företeelserna, som han kan komma i beröring med framför allt i sin rådgivningsverksamhet, hänger delvis samman med frågan om vilket ansvar advokaten bör ha för att de uppgifter och förhållanden, på vilka han bygger sitt handlande, är riktiga. Arbetsgruppen anser därvid att som allmän förhållningsregel i yrkesutövningen måste gälla att advokaten har rätt att utgå från de sakkuppgifter han fått av sin klient, om inte annat talar mot det. I rollen som försvarare eller rättegångsombud bör advokaten som regel kunna bygga på klientens uppgifter. Motsvarande bör gälla i den utomprocessuella verksamheten, t ex när det gäller affärsförhandlingar. Här är det emellertid av stor betydelse om motparten har eget ombud eller ej. Har motparten inget ombud bör denne rekommenderas att anlita sådant. Om motparten inte har ombud, måste advokaten vara försiktig och inte med utnyttjande av sin ställning "sätta sig" på denne. Oavsett om motparten biträds av eget ombud eller ej får advokaten inte vilseleda motparten om faktiska förhållanden. Någon skyldighet att för motparten klarlägga innehållet i gällande rätt kan inte föreligga. Det får dock inte

förekomma något vilseledande på denna punkt. Motsvarande bör gälla också i den rådgivande verksamheten. I denna verksamhet bör man dessutom kunna kräva en viss undersökningsplikt i fråga om konsekvenserna av de åtgärder som advokaten råder klienten till. I all synnerhet gäller detta om åtgärderna i juridiskt-tekniskt hänseende utvecklats av advokaten själv. När advokaten får klart för sig att hans medverkan krävs för något otillbörligt, skall hans deltagande vara avslutat i och med att han lämnat upplysning om innehållet i gällande rätt. Om advokaten misstänker att det är fråga om något otillbörligt, får han således inte handla aktivt.

Dessa principer bör naturligtvis ta sikte på inte bara hänsynen till procederet, t ex intresset av att materiellt riktiga domar meddelas, eller till motparter. Också tredje mans intressen - vare sig fråga är om det allmänna eller någon enskild - måste beaktas i detta sammanhang.

De allmänna principer, som arbetsgruppen förespråkar, överensstämmer med vad som redan i dag anses bör gälla i advokatens yrkesutövning. Gruppen anser sålunda att, i den mån dessa principer inte kan direkt utläsas ur de vägledande reglerna om god advokatsed, de dock kommit till uttryck i advokatsamfundets disciplinära praxis. Av vad som tidigare har redovisats angående nuvarande etiska regler (avsnitt 6.3.2) framgår bl a att samfundets disciplinnämnd nyligen med bestämdhet ingripit i två fall, där advokaterna kan sägas ha varit inblandade i förfaranden som rört sådan brottslighet som nu är i fråga. Arbetsgruppen anser det från många synpunkter väsentligt att kodifiera denna praxis. Det har nämligen inom advokatkåren gjorts uttalanden som tyder på att de principer, som samfundets disciplinära organ omfattar, inte är obestridda. Men det är inte bara för advokaterna själva angeläget att föra ut vilka etiska principer som dessa yrkesutövare har att arbeta efter när det gäller de aktuella företeelserna. Också för klienter, myndigheter och den breda allmänheten - inte minst mot bakgrund

av påståendena i den allmänna debatten om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet - är detta väsentligt.

Arbetsgruppen anser sålunda att de vägledande reglerna om god advokatsed bör kompletteras med en mer allmän etisk regel som tar sikte på bl a just de situationer, då en advokat kan komma i kontakt med sådana otillbörliga förfaranden som gruppen avser att motverka. Att i en etisk regel fånga in dessa situationer är naturligtvis inte lätt. Risken är att regeln, som med nödvändighet måste vara allmänt hållen, får en alltför vag avfattning för att kunna vara effektiv.

Arbetsgruppen menar emellertid att grundsatsen om att inte främja orätt, som enligt det tidigare sagda redan är inlemmad bland de etiska reglerna, relativt väl täcker de situationer eller företeelser, som en regel av detta slag bör omfatta. När det gäller den närmare innebörden av denna grundsats hänvisar gruppen till vad som har uttalats ovan (avsnitt 6.3.2).

Arbetsgruppen anser alltså att den nu aktuella etiska regeln bör byggas upp kring principen om att inte främja orätt. Gruppens tankegångar synes därvid ligga i linje med det förslag till etisk generalklausul, som utarbetats inom advokatsamfundet (se avsnitt 6.3.3). Denna klausul innebär att advokaten i sin verksamhet inte får främja orätt. Arbetsgruppen menar att en regel av denna lydelse bör kunna bilda utgångspunkt i den etiska regel som även gruppen syftar till. Gruppen kan därför i allt väsentligt ställa sig bakom motiveringen till den inom samfundet utarbetade etiska regeln. För gruppen faller det sig emellertid naturligt att i något högre grad fästa vikt vid det allmännas intressen. Vidare anser gruppen att det bör göras en precisering av advokatens skyldigheter och ansvar i sådana situationer - t ex när det gäller rådgivningsverksamhet - där det finns en särskild risk att denne kan komma i beröring med de företeelser gruppen

avser att motverka. Som gruppen tidigare har uttalat (avsnitt 6.3.1) är det här ofta fråga om konfliktsituationer som också revisorer kan komma att hamna i. De tankegångar, som gruppen gett till uttryck på revisorsområdet och som gruppen nu vill hänvisa till (avsnitt 6.3.4), bör alltså i princip kunna föras över på advokaternas yrkesutövning. Vissa jämkningar måste dock ske.

Det sagda innebär att det i den aktuella etiska regeln uttryckligen bör anges att advokaten skall avhålla sig från att genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverka i handling som, enligt vad han inser eller bör inse, är lagstridig eller uppenbarligen innebär kringgående av lag, vare sig förfarandet riktar sig mot någon enskild eller mot det allmänna. Vidare bör sägas att advokaten inte heller aktivt skall medverka till förberedelser som, enligt vad han inser eller bör inse, syftar till sådana handlingar.

Begreppet kringgående av lag bygger, som framgår av vad arbetsgruppen har anfört på revisorsområdet, på att en skatteflyktsklausul kommer till stånd. Gruppen vill på denna punkt erinra om att regeringen till lagrådet nyligen remitterat ett förslag till lag mot skatteflykt m m, som innebär att en sådan klausul införs. I klausulen har intagits en definition av när ett förfarande skall anses innebära att en skattebestämmelse kringgås. Två rekvisit skall vara uppfyllda. För det första skall ett annat förfarande på vilket bestämmelsen i fråga är tillämplig framstå som närmast till hands liggande med hänsyn till det ekonomiska resultat som - bortsett från beskattningen - har uppnåtts med det valda förfarandet. För det andra skall en taxering på grundval av förfarandet strida mot grunderna för bestämmelsen i fråga eller för de bestämmelser som skulle komma i fråga om förfarandet lades till grund för taxeringen.

I advokatens funktion ligger att han skall kunna lämna den rättssökande allmänheten upplysning om innehållet

i gällande rätt. Härmed avses då upplysning om relevanta bestämmelsers innehåll och i förekommande fall deras syfte sådant det framgår av förarbetena, om praxis m m; däremot givetvis inte information, varigenom advokaten i själva verket utför det aktiva arbete med kringgåendetransaktioner m m, som arbetsgruppen genom den förut beskrivna regeln velat hindra. Gruppen anser väsentligt att slå fast att nämnda regel inte innebär några inskränkningar i advokatens rätt och skyldighet att lämna upplysning om innehållet i gällande rätt i enlighet med här preciserade riktlinjer. Likaså bör understrykas att regeln inte innebär någon skyldighet för denne att särskilt tillvarata myndigheternas intressen.

Arbetsgruppen vill betona att de regler som här rekommenderats endast bör ses som ett exempel på hur de principer gruppen eftersträvar skulle kunna komma till uttryck. Det ankommer naturligtvis på advokatsamfundet självt att ta ställning till hur reglerna bör avfattas och fogas in bland de vägledande reglerna om god advokatsed.

6.4 Ökad insyn i och information om advokat-samfundets tillsyn över advokatväsendet

6.4.1 Inledning

Den konstruktion beträffande advokatväsendets reglering som infördes år 1948 består i dag i allt väsentligt orubbad. Under senare år har emellertid önskemål om ökad kontroll av och insyn i advokatsamfundets verksamhet från samhällets sida framförts allt oftare i den allmänna debatten. Saken har, som arbetsgruppen tidigare har anfört (avsnitt 5 och 6.1), diskuterats också i riksdagen vid flera tillfällen.

Gällande ordning, som innebär att tillsynen över advokatväsendet anförtratts åt advokaterna själva, har således nu funnits i drygt trettio år. De skäl som under förarbetena till RB anfördes för denna ordning har enligt

arbetsgruppen fortfarande bärkraft. Gruppen har ingående studerat advokatsamfundets arbetsformer och praxis i disciplinfrågor. Studierna har gett en entydig bild av att samfundets tillsyn motsvarar högt ställda krav i fråga om fasthet, effektivitet och grundlighet. Arbetsgruppen har kommit till den bestämda uppfattningen att prövningen av disciplinära frågor sker på ett fullt betryggande sätt inom samfundet. I sammanhanget vill gruppen peka på att också JK - bl a i remissyttranden över riksdagsmotioner - uttalat sig i denna riktning; i det ovan på s 48 nämnda beslutet uttalade sålunda JK att han under sin löpande övervakning av samfundets disciplinära verksamhet "fått det intrycket att samfundets organ lägger ned mycket arbete i denna del och med stor kraft värnar om de intressen - klienternas, advokaternas, det allmännas - som verksamheten avser att skydda."

Stora samhällsförändringar, som påverkar advokaternas yrkesverksamhet, har emellertid skett sedan nuvarande ordning infördes. Nya krav har härigenom kommit att ställas på advokatväsendet. En viktig fråga i detta sammanhang gäller insynen i och informationen om advokatsamfundets disciplinära verksamhet. Inte minst mot bakgrund av påståendena i den allmänna debatten om att advokater genom rådgivningsverksamhet medverkat i organiserad och ekonomisk brottslighet har denna fråga blivit allt angelägnare.

Arbetsgruppen vill för sin del understryka vikten av att den rättssökande allmänheten och samhället i övrigt kan förvissa sig om att det finns utvecklade etiska regler som styr advokaternas verksamhet och att advokatsamfundet är berett att ingripa mot den som gör avsteg från dessa regler. Möjligheterna att ge ökad information om och insyn i hur advokatsamfundets tillsyn över advokatväsendet bedrivs bör därför undersökas.

6.4.2 Ökad information om advokatsamfundets
disciplinära verksamhet

- Arbetsgruppen rekommenderar att advokatsamfundet, sedan dess disciplinära organ avgjort disciplinärende som bedöms vara av allmänt intresse, omedelbart bringar sitt ställningstagande till allmän kännedom. Ett sådant offentliggörande, som inte behöver innehålla uppgift om den disciplinära påföljd som kan ha meddelats, skall enligt gruppen ske med beaktande av den tystnadsplikt som samfundets funktionärer har att iaktta och även i övrigt utan angivande av namn eller andra uppgifter som är ägnade att röja viss person.

Av störst intresse för utomstående, när det gäller information om advokatsamfundets tillsyn över advokatväsendet, är den disciplinära verksamheten. Bl a är det enligt arbetsgruppen väsentligt att allmänheten får kännedom om vilka etiska regler en advokat har att iaktta. Det är alltså viktigt att informera om de villkor varunder advokaten utövar sin verksamhet och effekterna av samfundets disciplinära verksamhet.

Arbetsgruppen har därför diskuterat olika sätt att öka informationen om advokatsamfundets disciplinära verksamhet. Gruppen har övervägt t ex om det också i fortsättningen bör råda sekretess beträffande beslut i disciplinärende varigenom en advokat tilldelats varning eller erinran. På andra områden i samhället finns nämligen en strävan till offentlighet när det gäller disciplinär verksamhet. Arbetsgruppen har förståelse för denna allmänna utveckling. Den disciplinära verksamhet som utövas gentemot advokaterna är emellertid av speciell karaktär. Vad man enligt gruppen främst bör se till är att de principer efter vilka den disciplinära verksamheten bedrivs inom samfundet når ut till och tränger igenom hos allmänheten. Det gäller att informera om inom vilken etisk ram advokater har att verka.

Advokatsamfundet informerar, som framgår av redogörelsen för det disciplinära förfarandet (avsnitt 4.5), redan i dag på olika sätt om den disciplinära verksamheten, främst genom publiceringen i TSA. Att denna publicering sker med viss fördröjning medför dock att t ex massmedia i viss mån förlorar sitt intresse för informationen. Arbetsgruppen anser väsentligt att informationen sker så snabbt som möjligt och att den - åtminstone i viktigare delar - når ut till allmänheten. Det är sålunda önskvärt att den sträcker sig också till andra än dem som tillhör den begränsade krets som läser TSA eller NJA I eller som besöker JK:s kansli och där kan ta del av advokatsamfundets beslut i disciplinärenden.

I dag gäller att beslut, varigenom advokat utesluts ur samfundet, skall delges samfundets ledamöter och de allmänna domstolarna så snart det går i verkställighet. Delgivningen sker i praktiken genom en cirkulärskrivelse från samfundet. Beträffande övriga disciplinära beslut sker ingen delgivning till utomstående. Ett sätt att öka informationen om den disciplinära verksamheten vore dock enligt arbetsgruppen att samfundet i kommunikéeer till allmänheten redovisade beslut om uteslutning och i övrigt regelbundet - t ex i kvartalsvis återkommande pressmeddelanden - talade om hur många som fått varning eller erinran.

Arbetsgruppen anser emellertid det centrala vara att själva ställningstagandet i fråga om vad som är förenligt med god advokatsed når ut till allmänheten. Vilken disciplinär påföljd som meddelats i det enskilda fallet är naturligtvis inte ointressant i och för sig. När det gäller att öka informationen om vilka etiska regler som gäller för advokaternas verksamhet är dock själva principfrågorna det väsentliga. Enligt arbetsgruppen är det därför inte erforderligt att informera om själva påföljden vid ett offentliggörande - riktat till den breda allmänheten - av samfundets ståndpunkt i ett visst disciplinärende. Ytterligare kan påpekas att de publicerade avgörandena

av flera skäl, bl a hänsynen till klienterna och deras motparter, inte kan uppta alla speciella omständigheter i det enskilda fallet. Uppgift om den meddelade påföljden skulle därför inte ge en rättvisande bild av hur allvarligt disciplinnämnden sett på advokatens förfarande i fallet.

Uppgifter om namn och andra förhållanden som kan avslöja advokaters, klienters eller andra personers identitet bör självfallet inte heller lämnas ut i detta sammanhang. Vidare bör en begränsning göras till offentliggörande av fall som har principiell betydelse eller eljest är av allmänt intresse, t ex på grund av att det redan pågår offentlig debatt i saken. Det skall alltså vara fråga om fall som för advokatsamfundet ger anledning till uttalande om vad som är förenligt med god advokatsed.

Samfundet bör sålunda enligt arbetsgruppen i disciplinärende, som bedöms ha ett allmänt intresse, omedelbart efter beslutet sända ut en redogörelse för fallet till pressen. Vid offentliggörandet har samfundet naturligtvis att beakta den tystnadsplikt som råder för den disciplinära verksamheten. Enligt arbetsgruppen bör det vara fråga om en redogörelse utan angivande av namn eller andra uppgifter som är ägnade att röja viss person och utan uppgift om den disciplinära påföljd som meddelats. Vidare bör samfundet, om så anses lämpligt, kunna förse fallet med en förtydligande kommentar. Arbetsgruppen rekommenderar därför att det sker en ändring i samfundets publiceringspraxis beträffande den disciplinära verksamheten i enlighet med det nu sagda.

6.4.3 Deltagande av utomstående vid handläggningen av disciplinärenden

- Arbetsgruppen rekommenderar att regeringen får möjlighet att utse två ledamöter i advokatsamfundets disciplinnämnd.

Samhällsutvecklingen under senare år har på en rad områden lett till krav på och åtgärder för en ökad insyn från det allmännas sida. Som ett närliggande exempel kan nämnas lagstiftningen om offentliga styrelseledamöter i vissa banker och företag. Också andra utvecklingslinjer i samhället är av intresse i detta sammanhang. Lekmannainslag har sålunda blivit allt vanligare i olika samhällsorgan. I den offentliga förvaltningen finns lekmannaintresset numera i ökad utsträckning företrätt i myndigheter på olika nivåer. Detta gäller även inom rättsväsendet. Den nyligen genomförda reformen inom domstolsväsendet innebär sålunda att nämndemän skall delta vid prövningen av vissa mål i hovrätt och kammarrätt. En annan tendens är att konsumentintressena gör sig gällande på allt fler områden i samhället; bankområdet och försäkringsområdet är exempel på detta. Vidare har olika förändringar skett eller föreslås ske när det gäller tillsynen över vissa yrkesgrupper, vars verksamhet i vissa hänseenden kan jämföras med advokaternas. De kategorier arbetsgruppen här tänker på är läkare och kvalificerade revisorer.

Advokatkåren har en central ställning i samhället och advokaternas verksamhet spänner över praktiskt taget alla delar av samhällslivet. Att advokatväsendet på många sätt berörs av den utveckling som sker på andra områden är därför helt naturligt. I linje härmed ligger att man har diskuterat huruvida allmänhetens och det allmännas behov av insyn i och kontroll över advokatväsendet är tillräckligt väl tillgodosett i dagens samhälle. Även konsumentintressen har alltmer börjat framträda på detta område.

Arbetsgruppen vill slå fast att den organisatoriska uppbyggnaden av advokatväsendet visat sig fungera väl under årens lopp. Advokatsamfundet bedriver sålunda enligt gruppen en effektiv och grundlig disciplinär verksamhet. Från kontrollsynpunkt saknas det därför skäl att gripa in i denna ordning. Däremot kan det enligt gruppen ifrågasättas om det nuvarande systemet tillräckligt väl tillgodoser kraven på insyn för samhället. Vad det särskilt

gäller är frågan om hur utomstående skall kunna förvissa sig om att det inte förekommer osund skråanda och obehöriga hänsynstaganden i verksamheten.

Arbetsgruppen anser således att det finns skäl att undersöka om den konstruktion som valts i fråga om tillsynen över advokatväsendet kan förstärkas genom ökad insyn för samhället. Den form för insyn som enligt gruppen förefaller lämpligast att pröva i detta sammanhang är lekmannainsyn.

Arbetsgruppen vill erinra om att det inte är någon ny tanke att också lekmän bör delta i advokatsamfundets verksamhet. Vid remissbehandlingen av 1959 års stadgekommittés förslag om inrättande av disciplinnämnden (se prop 1963:156 s 35) föreslogs sålunda från några håll att nämnden inte skulle bestå enbart av advokater. Bl a uttalades att det ur skilda synpunkter skulle vara av stort värde om det i nämnden ingick representanter för allmänheten. Advokatsamfundet tillbakavisade dessa tankegångar med hänvisning till bl a att de skulle innebära avsteg från principen om en disciplinär kontroll utövad av advokaterna själva.

Då riksdagen senast tog ställning till motionsspörsmål på advokatväsendets område (se JuU 1978/79:6) behandlades bl a frågan om det lämpliga med företrädare för det allmänna i disciplinnämnden och andra samfundsorgan. Flera av de remissinstanser som yttrade sig till justitieutskottet uttalade sig på denna punkt. Högsta domstolen menade att det kunde diskuteras om samhällets insyn i och kontroll av frågor om inträde i advokatsamfundet och om disciplinåtgärder skulle kunna förstärkas. Exempelvis kunde övervägas att låta JK föra talan även mot beslut varigenom samfundet beviljat någon inträde eller att låta lekmanaledamöter ingå i disciplinnämnden och andra samfundsorgan. Enligt JK kunde det i fråga om sammansättningen av disciplinnämnden finnas skäl att överväga regler som innebär att det allmänna tillförsäkras viss insyn. JK:s uppfattning hade inte sin grund i bristande förtroende för advokaternas förmåga att själva utöva sina disciplinära

befogenheter. Grunden var i stället de misstankar om obehöriga hänsynstaganden som avsaknaden av insyn i verksamheten (på annat sätt än genom JK) lätt gav anledning till. Även om misstankarna var helt ogrundade borde de enligt JK om möjligt undanröjas. JK ansåg alltså att en ändrad sammansättning av disciplinnämnden kunde övervägas. Domareförbundet menade att den tillsyn över advokatväsendet som utövas av samfundet självt genom dess styrelse och disciplinnämnd och av JK var tillräcklig. Enligt förbundet hade inget bärande skäl framförts som talade för att annan form av tillsyn skulle vara mera ägnad att hindra överträdelse av god advokatsed. Snarare visade erfarenheten att advokatsamfundet hade mycket goda förutsättningar att göra erforderliga bedömningar av disciplinfrågor och ingripa mot etiskt oförsvärligt uppträdande. Det sagda utelöst enligt förbundet inte att det från andra utgångspunkter ändå skulle kunna vara lämpligt att disciplinnämnden tillfördes visst lekmannainslag. Detta var emellertid enligt förbundet närmast en politisk fråga att värderas med hänsyn till den betydelse som kunde ligga i att allmänhetens förtroende för advokatverksamheten kanske skulle öka genom ett dylikt inslag. Advokatsamfundet, som ansåg att behovet av kontroll från det allmännas sida var väl tillgodosett genom möjligheten att i vissa fall underställa samfundets beslut högsta domstolens prövning och genom den tillsyn som JK utövade, fann däremot inte att det förelåg skäl att tillföra samfundets organ företrädare för det allmänna.

Som tidigare framhållits har emellertid lekmanamedverkan blivit allt vanligare i olika samhällsorgan. Flera skäl brukar anföras för sådan medverkan. Först och främst brukar sägas att allmänhetens förtroende för en verksamhet förstärks genom lekmanamedverkan. Lekmäns deltagande anses värdefullt både för demokratin och för frågornas allsidiga belysning. Lekmanamedverkan är också ägnad att förebygga eventuellt uppkommande misstankar hos allmänheten om bristande objektivitet och ovidkommande hänsyn. Även om medborgarna har andra möjligheter att skydda sig

mot missförhållanden i en verksamhet - när det gäller myndigheter föreligger sådana garantier genom t ex möjligheten till överprövning, kontroll av JO och JK, förhandlingars offentlighet, tillgång till domar och protokoll osv - anses behov av lekmannainsyn föreligga. Lekmännen anses också kunna tillföra en verksamhet allmänna livserfarenheter och kännedom om skilda områden av samhällslivet. Inte minst viktigt är att de allmänt rådande värderingarna bland medborgarna kommer till uttryck genom lekmännen.

Mot lekmanamedverkan brukar å andra sidan anföras praktiska skäl och kostnadshänsyn. Lekmanamedverkan brukar inte heller motiveras av behovet av en effektivare eller grundligare verksamhet. Vidare anses syftet med insyn i och kontroll av en verksamhet bli tillgodosett även om lekmanamedverkan kommer till stånd endast i vissa ärenden eller en viss del av verksamheten.

De synpunkter som sålunda brukar anföras för och emot lekmanamedverkan i ett samhällsorgan gör sig gällande också i fråga om advokatsamfundets verksamhet. Representation för det allmänna i samfundets organ kan enligt arbetsgruppen inte motiveras av att det behövs en strängare tillsyn över advokatväsendet. Det avgörande är i stället enligt gruppen att samhällets intresse av insyn i verksamheten skulle tillgodoses och att allmänhetens förtroende för verksamheten skulle fördjupas om det i denna ägde rum någon form av medverkan av utomstående. Gruppen håller vidare för sannolikt att kloka synpunkter och allmän livserfarenhet kunde tillföras tillsynsverksamheten genom utomståendes medverkan. Gruppen vill samtidigt betona att en ordning, som innebär att utomstående deltar i samfundets verksamhet, inte innebär och inte heller får innebära någon förändrad syn på advokatväsendets ställning i samhället.

Arbetsgruppen anser alltså att en medverkan av utomstående bör komma till stånd i advokatsamfundets verksamhet. Ett

förslag eller en rekommendation i denna riktning från gruppens sida bör därvid ses som en naturlig förlängning av de ställningstaganden från brottsförebyggande synpunkt som gruppen i övrigt gjort på advokatväsendets område. De intressen som motiverar en sådan medverkan, t ex insynsaspekten, bör emellertid kunna tillgodoses även om denna medverkan begränsas till viss del av samfundets verksamhet. En naturlig begränsning ligger i den verksamhet som sker med stöd av RB och som innebär myndighetsutövning. Skäl talar också för att allt som anses utgöra myndighetsutövning, dvs i huvudsak inträdesärenden och disciplinärenden, omfattas av utomståendes medverkan. Arbetsgruppen anser det emellertid lämpligt att göra en ytterligare begränsning. Det väsentliga är nämligen att samhället får insyn och kan förvissa sig om att advokatsamfundets verksamhet styrs av sunda etiska principer. Det är därför i detta sammanhang, liksom beträffande informationsfrågan, främst den disciplinära verksamheten som är av intresse för allmänheten. I t ex inträdesärenden är det däremot i första hand sökandenas - dvs enskilda personers - intressen som gör sig gällande. De etiska krav advokatsamfundet ställer i den disciplinära verksamheten avspeglas dessutom i de krav som gäller i inträdesärenden. Arbetsgruppen anser därför att medverkan av utomstående bör begränsas till samfundets disciplinära verksamhet.

Arbetsgruppen har i sammanhanget diskuterat om förslaget eller rekommendationen om utomståendes medverkan bör föra med sig andra organisatoriska ändringar i advokatsamfundet. Emellertid har gruppen inte ansett det ligga inom ramen för sitt uppdrag att lägga fram förslag eller göra rekommendationer härom.

Arbetsgruppen anser alltså att man vid övervägande av hur en medverkan av utomstående bör komma till stånd i den disciplinära verksamheten bör bygga på det bestående systemet med två disciplinära organ inom advokatsamfundet. I enlighet med det tidigare sagda om vad som är erforderligt

för att tillgodose de intressen som ligger bakom lekman-
medverkan anser gruppen att det inte är nödvändigt att
utomstående deltar både i styrelsens och disciplinnämndens
handläggning av disciplinärenden. Visserligen är det av
väsentlig betydelse att allmänheten kan känna sig säker
på att alla ärenden som bör komma under disciplinnämndens
prövning även hänskjuts till denna nämnd. Enligt arbets-
gruppen talar emellertid starka skäl för att en medverkan
av utomstående bör begränsas till disciplinnämnden. Nämnden
informerar sålunda om styrelsens ståndpunkt i alla disci-
plinära frågor. Vidare bör erinras om den granskning som
JK utövar över styrelsens disciplinära verksamhet. Också
praktiska skäl med hänsyn till styrelsens övriga verksamhet
talar enligt arbetsgruppen för att en medverkan av utom-
stående bör äga rum endast i disciplinnämnden.

Enligt arbetsgruppen bör således utomstående delta vid
disciplinnämndens handläggning av disciplinärenden. Detta
bör enligt gruppen ske genom att personer utanför advokat-
kåren utses till ledamöter av nämnden. Den ordning som
gruppen sålunda rekommenderar kräver inga ändringar i RB
men däremot vissa ändringar i advokatsamfundets stadgar,
som ju fastställs av regeringen. Disciplinnämnden består
nu av ordförande, vice ordförande samt sju andra ledamöter.
Arbetsgruppen anser det vara en lämplig avvägning av näm-
dens sammansättning att två utomstående personer utses vid
sidan av de nio advokater, som är ledamöter av nämnden.
Suppleanter för dessa två ledamöter bör, liksom vad som
f n gäller i fråga om disciplinnämndens ledamöter, inte
finnas.

Eftersom advokatsamfundet är ett centralt organ för hela
riket bör det ankomma på regeringen att utse och förordna
de aktuella ledamöterna. Av praktiska skäl är det lämpligt
att samfundet genom ett formlöst förfarande får säga sin
mening om ifrågasatta kandidater. Mandattiden för leda-
möter av disciplinnämnden är fyra år.

Arbetsgruppen anser vidare att eventuella arvoden till de av regeringen förordnade ledamöterna bör bestämmas av regeringen och bestridas av allmänna medel. Uppdraget blir närmast jämförligt med ett kommittéuppdrag och bör kunna arvoderas i samma ordning. I sammanhanget bör emellertid erinras om att allt arbete som advokatsamfundets ledamöter utför för samfundets räkning sker utan ersättning.

6.5 Myndigheters hänvändelse till advokatsamfundet i disciplinära frågor

- Arbetsgruppen rekommenderar att myndighet, som i sin verksamhet iakttar anmärkningsvärd omständighet i fråga om advokats handlande, fäster advokatsamfundets uppmärksamhet på saken.

6.5.1 Nuvarande förhållanden

Advokatsamfundet handlägger årligen ca 200 disciplinärenden. Av dessa anhängiggörs ca 80 procent genom anmälan. Anmälan görs oftast av klienter och motparter. Vidare kan t ex uppgifter i pressen ge anledning för samfundet att ingripa mot en advokat. Det förekommer också att disciplinärenden initieras av myndigheter. Detta kan ske genom att t ex en domstol till advokatsamfundet översänder kopia av en dom för samfundets kännedom. Det händer även att andra myndigheter genom att översända skrivelser till samfundet för kännedom fäster dettas uppmärksamhet på en advokats handlande i en viss fråga. Sådana förfaranden är emellertid tämligen sällsynta. Ännu mera sällan förekommer det att en myndighet gör formell anmälan mot en advokat. Detsamma kan sägas om JK - i vart fall såvitt avser senare år - i fråga om dennes befogenhet att jämlikt bestämmelsen i 8 kap. 6 § andra stycket RB hos samfundet påkalla åtgärd mot en advokat.

Advokatsamfundet har, i de fall då en myndighet genom att t ex översända en skrivelse för kännedom och på så

sätt fästa samfundets uppmärksamhet på en viss fråga, ej ansett myndigheten som anmälare. Detta har inneburit att samfundet ej behandlat myndigheten som part i det följande disciplinärendet och att samfundet ej kommunicerat handlingar i ärendet med myndigheten. Myndigheten har dock fått del av samfundets beslut i ärendet. I de fall myndighet gjort formell anmälan mot en advokat har myndigheten emellertid behandlats som part i ärendet. Därvid har sedvanlig kommunikation ägt rum.

Möjligheten eller skyldigheten för myndigheter - bortsett från JK:s särskilda befogenheter - att göra anmälan eller att eljest vända sig till samfundet med upplysningar angående en advokats handlande är ej reglerad i lag eller annan författning. Endast för en viss situation, nämligen det fall då rättegångsombud avvisats av domstol, finns sådan reglering. I 12 kap. 6 § andra stycket RB stadgas sålunda att, om rättegångsombud som är advokat avvisas, anmälan om avvisandet skall göras hos samfundets styrelse; grund för avvisande föreligger enligt 12 kap. 5 § RB om ombudet visar oredlighet, oskicklighet eller oförstånd eller eljest befinns olämplig. Enligt 21 kap. 3 § andra stycket RB äger dessa regler motsvarande tillämpning i fråga om försvarare. I övrigt är frågan oreglerad.

6.5.2 Informationsutbyte mellan myndigheter

Advokatsamfundet utgör, även om den verksamhet som samfundet utövar med stöd av 8 kap. RB - t ex den disciplinära verksamheten - anses innebära myndighetsutövning, ingen myndighet. De principer som gäller i fråga om förhållandet mellan myndigheter - t ex när det gäller informationsutbyte - kan alltså inte direkt tillämpas på samfundet. Frågan om myndigheternas relationer till samfundet i det avseende som nu diskuteras hänger emellertid samman med det större problemet om rätten eller skyldigheten för en myndighet att på eget initiativ vidarebefordra uppgifter, som framkommit i myndighetens verksamhet, till annan myndighet eller annat organ som bedöms kunna ha intresse

av uppgifterna. Det kan röra sig om uppgifter som tyder på att brott förövats, men det kan också vara fråga om uppgifter av annat slag.

Problemet rör i hög grad frågan om samarbetet mellan myndigheter. Myndigheternas samarbete genom utbyte av information styrs endast i begränsad utsträckning genom författningsbestämmelser. Rent allmänt kan därför sägas att det råder betydande oklarhet om vad som gäller på denna punkt. Detsamma kan sägas angående t ex frågan om rätten eller skyldigheten för en myndighet att göra åtalsanmälan beträffande misstanke om andra brott än sådana som omedelbart rör myndighetens eget verksamhetsområde.

Vid samarbete mellan myndigheter genom utbyte av information måste hänsyn också tas till gällande sekretessregler. F n gäller emellertid rent generellt att också frågan om sekretessen mellan myndigheter är oreglerad. I prop 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m m, som innehåller bl a en allmän regel om informationsutbytet mellan myndigheter emellan, föreslås att sekretessen mellan myndigheter bör regleras i princip på samma sätt som sekretessen i förhållande till enskilda. I avvaktan på närmare utredning om hur denna reglering skall utformas i detalj föreslås emellertid bestämmelser som medger undantag från sekretessen i vissa särskilt angivna fall. För att inte oförutsedda hinder skall uppkomma i myndigheternas verksamhet föreslås också en generalklausul (14 kap. 3 § i den föreslagna sekretesslagen), som medger att uppgifter kan lämnas också i sådana fall då det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda. Härigenom kommer enligt propositionen den föreslagna regleringen i praktiken att ansluta mycket nära till vad som gäller f n.

Arbetsgruppen vill i detta sammanhang erinra om att brottsförebyggande rådet av regeringen nyligen fått

i uppdrag att inom ramen för översynen av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet dels se över bestämmelserna om informationsutbyte och anmälningsskyldighet mellan myndigheterna samt föreslå erforderliga lagstiftningsåtgärder, dels utarbeta förslag till bestämmelser som kompletterar den föreslagna nya sekretesslagen avseende sekretessen mellan myndigheterna på det aktuella området. Initiativet till detta uppdrag kommer från en arbetsgrupp - i vilken riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, riksskatteverket, generaltullstyrelsen och riksbanken varit företrädade - som i en promemoria i maj 1979 lagt fram förslag till samordning av berörda myndigheters verksamhet mot de av gruppen närmare angivna formerna av organiserad och ekonomisk brottslighet.

I det läge i vilket frågan om samarbetet mellan myndigheter och den därmed sammanhängande frågan om sekretessen mellan myndigheter sålunda befinner sig f n, finns enligt arbetsgruppen utrymme för att hävda olika uppfattningar angående problemet om hur långt en myndighet bör sträcka sig när det gäller att gå en annan myndighet till handa med information av det slag som nu har diskuterats. Att myndigheter ofta förhåller sig passiva, när fråga är om att vidarebefordra sådan information till andra myndigheter, kan enligt gruppen i stor utsträckning förklaras av det oklara rättsläget och av att den enskilde tjänstemannen löper risk att få klander om hans aktivitet befinns vara opåkallad.

Det går också att finna stöd för passivitet. Arbetsgruppen vill som ett exempel på detta peka på det i JO:s ämbetsberättelse 1961 s 58 redovisade fallet. Detta fall rörde frågan om en häradshövding (A) varit jävig att handlägga mål om åtal för osanna vittnesutsagor, sedan han själv tagit visst initiativ för att saken skulle beivras. Utsagorna hade avgetts i ett mål om rattfylleri, som handlagts av A och i vilket fällande dom meddelades både i häradsrätten och hovrätten. A, som av hovrättens domskäl funnit att ett av vittnena i hovrätten uttalat sig i strid

mot det tidigare vittnesmålet, hade ansett sig skyldig att "på rättens vägnar" översända underrättsakten i rättfyllerimålet till vederbörande landsfogde för de åtgärder denne kunde vilja företa i fråga om undersökning angående osanna vittnesutsagor. Menedsåtal kom sedan till stånd mot två av vittnena (X och Y) och häradsrätten med A som ordförande dömde dem till ansvar. Domen överklagades och en av de tilltalade (Y) gjorde gällande att A varit jävig i menedsmålet eftersom översändandet av handlingarna till åklagaren utgjorde en omständighet, som var ägnad att rubba förtroendet till A:s opartiskhet i målet. Hovrätten, som fann att A varit jävig att handlägga menedsmålet, undanröjde domen mot Y och visade målet i denna del åter till häradsrätten; åtalerna mot X och Y lämnades sedermera utan bifall av domstolarna. JO åtalade därefter A för tjänstefel med påstående att denne enligt 4 kap. 13 § punkt 9 RB varit jävig att handlägga menedsmålet. JO framhöll därvid att någon skyldighet för domare att vidta en sådan åtgärd som A:s hänvändelse till landsfogden inte fanns föreskriven och inte heller torde kunna härledas ur domartjänstens beskaffenhet. JO fortsatte:

Jag är väl medveten om att det tidigare stundom förekom att domare underrättade vederbörande åklagare när anledning förekom att brott begåtts (jfr stadgandet i 4 kap. 1 § sista punkten i gamla rättegångsbalken). En dylik åtgärd framstår som främmande för och föga förenlig med den moderna uppfattningen om domarens ställning, sådan den tagit sig uttryck i reglerna om det akusatoriska rättegångsförfarandet, och synes åtminstone mig olämplig. Det är ock att märka att vittnesmålen i det här aktuella fallet ägde rum i närvaro av vederbörande landsfiskal såsom allmän åklagare och att denne enligt föreskrift i 10 § 2 mom. landsfiskalsinstruktionen hade att, om anledning därtill förekom, skyndsamt underrätta landsfogden om uppkommen misstanke om menedsbrott. - Av det sagda torde framgå att det icke finnes någon ämbetsplikt för domare att till vederbörande åklagare anmäla misstanke om menedsbrott i mål som handläggas av domaren. Detta är icke heller praxis. A:s hänvändelse till landsfogden torde fastmera vara en för en domare ovanlig åtgärd och kan följaktligen icke uppfattas såsom en rutinhandling, som icke innefattade något ställningstagande och som därför icke behövde vara ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet vid handläggningen av menedsmålet. För allmänheten måste helt visst en dylik av

domare 'på rättens vägnar' gjord hänvändelse till åklagare framstå såsom åtgärd, vilken i likhet med alla andra viktiga tjänsteåtgärder vidtagits först efter noggrant övervägande och som därför kan uppfattas som ett visst ställningstagande till och bedömning av frågan om vissa vittnesuttalanden i betraktande av kända fakta innefatta menedsbrott. Nu berörda förhållanden kunna lätt hos allmänheten framkalla tvivel om domarens möjlighet att förutsättningslöst pröva ett därpå följande menedsåtal. För X och Y såsom direkt berörda måste A:s hänvändelse till åklagaren i än högre grad framstå såsom ett uttryck för att han redan tagit viss ställning till misstanken om menedsbrott och för att han alltså hade en förutfattad mening i saken. Det är naturligt att vad från A:s sida förekommit måste hos de tilltalade framkalla farhågor för att A kunde ha svårt att frigöra sig från berörda förhandsinställning, i all synnerhet som ett frikännande måste åtminstone för de tilltalade framstå såsom ett erkännande att den å tjänstens vägnar gjorda hänvändelsen till åklagaren icke var befogad. Det förefaller uppenbart att en tilltalad under sådana förhållanden icke kan ha något orubbat förtroende för opartiskheten hos en domare som engagerat sig på detta sätt.

Också hovrätten fann att översändandet av akten utgjort sådan jävsgrundande omständighet som avses i 4 kap. 13 § punkt 9 RB. Att A inte bedömt jävsfrågan i överensstämelse med hovrättens mening utan handlagt menedsmalet ansåg hovrätten likväl med hänsyn till stadgandets allmänna avfattning och utrymmet för skilda tolkningar inte böra läggas A till last som försummelse, oförstånd eller oskicklighet. Hovrätten lämnade alltså åtalet utan bifall.

Den ståndpunkt i frågan om lämpligheten av domarens hänvändelse till åklagaren som JO sålunda gett uttryck för är enligt arbetsgruppen - som är väl medveten om de krav på t ex objektivitet som måste ställas på domarrollen - inte höjd över diskussion. Framför allt anser gruppen det vara olyckligt om JO:s ståndpunkt av andra myndigheter än domstolar anses ha en mera generell räckvidd i frågan om vilka befogenheter en myndighet har när det gäller att ta initiativ för att beivra brott eller i övrigt påtala oarter eller oegentligheter som rör andra myndigheters eller organs verksamhetsområden.

Arbetsgruppen vill i detta sammanhang också peka på det i JO:s ämbetsberättelse 1978/79 s 200 refererade fallet. I detta fall, som rörde förhållandena före ämbetsansvarsreformen år 1976, väckte JO åtal mot en ledamot, tillika ordförande i styrelsen för ett av riksbankens avdelningskontor för brott mot tystnadsplikt, alternativt tjänstefel. JO lade denne, som också var förste länsassessor och ordförande i länsskatterätt, till last att han genom överlämnande av vissa handlingar till länsstyrelsens revisionsavdelning yppat omfattningen av den inväxling av mynt som en innehavare av spelautomater företagit vid kontoret. Domstolarna fann att den åtalade genom sitt handlande brutit mot sin tystnadsplikt och att handlandet skett åtminstone av oaktsamhet. Genom hovrättens dom, som vann laga kraft, ådömdes denne sålunda dagsböter för tjänstefel. I domstolarnas bedömning av ansvarsfrågan framhölls som ett avgörande gärningsmoment att den åtalade ej varit behörig att för avdelningskontorets eller dess styrelses räkning ensam pröva frågan om de ifrågavarande uppgifterna kunnat utlämnas. Arbetsgruppen vill understryka att fallet inte primärt rört frågan om i vilken utsträckning uppgiftsutbyte mellan myndigheter får eller bör äga rum. Fallet belyser endast den i och för sig självklara principen att prövningen av utlämnande av hemliga handlingar skall göras av behörigt organ och i föreskriven ordning.

Arbetsgruppen kan naturligtvis inte ta ställning till alla de invecklade problemsom uppkommer i samband med frågan om informationsutbyte mellan myndigheter. Frågan kommer för övrigt, som framgår av vad som tidigare har nämnts, att tas upp i annat sammanhang av brottsförbyggande rådet inom ramen för översynen av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet. Emellertid vill arbetsgruppen här föra fram uppfattningen att det måste kunna - utan hinder av sekretess eller annan intressekonflikt - komma till stånd informationsutbyte mellan myndigheter, när starka skäl från allmän synpunkt talar för det. Vad gruppen särskilt har i tankarna är att en

myndighet bör ha befogenhet att, när fråga är om allvarlig brottslighet, på eget initiativ kunna hänvända sig till andra myndigheter eller organ för att ge dem tillfälle att göra de ingripanden som de kan finna påkallade.

6.5.3 Myndigheters kommunikationer med advokatsamfundet

För att så övergå till frågan om myndigheternas relationer till advokatsamfundet anser arbetsgruppen, att det finns behov av informationsutbyte också mellan myndigheter och samfundet. Det måste nämligen enligt gruppen ligga både i samhällets och samfundets intresse att det är väl sörjt för möjligheterna att upptäcka och beivra missförhållanden inom advokat kåren. För att samfundet skall kunna utöva en effektiv tillsyn över advokatväsendet krävs att samfundet får vetskap om de fall där en advokat kan ha åsidosatt de plikter som åvilar honom i denna egenskap. Att anmälningar till samfundet huvudsakligen härrör från klienter medför enligt arbetsgruppen att sådana fall där allmänna intressen gör sig gällande sällan kommer till samfundets kännedom. Gruppen avser här särskilt företeelser som har anknytning till organiserad och ekonomisk brottslighet.

Bland myndigheterna förefaller det råda delade meningar om rätten eller skyldigheten för dem att vända sig till advokatsamfundet med klagomål mot en advokat. Enligt vad som är känt för arbetsgruppen förekommer det sålunda att myndigheter anser - med hänvisning till avsaknaden av författningsstöd - att de är förhindrade att vända sig till samfundet i en sådan fråga. Detta gäller i synnerhet fall då fråga är om sekretessbelagda uppgifter eller då myndigheten och advokaten har motstående intressen. Inom samfundet anser man emellertid - enligt vad som för arbetsgruppen blivit upplyst - det ej vara felaktigt eller olämpligt att en myndighet, som finner en advokats handlande tveksamt eller kanske direkt klandervärt i ett visst fall, inger anmälan eller på annat sätt fäster samfundets

uppmärksamhet på detta. Man anser det i stället vara väsentligt att samfundet får reda på sådana fall där missförhållanden kan föreligga.

Arbetsgruppen vill erinra om att det inte är något nytt betraktelsesätt att myndigheter, t ex domstolar (jfr NJA 1973 s 444), på detta sätt kan kommunicera med advokatkårens tillsynsorgan. Processkommissionen, som i fråga om advokatväsendets uppbyggnad bl a föreslog inrättande av en advokatförening, uttalade sålunda följande (SOU 1926:31 s 219 f):

Den, som anser sig hava anledning till anmärkning mot advokat i anledning av hans yrkesutövning, äger tydligen göra anmälan härom antingen hos föreningens styrelse eller hos vederbörande avdelningsstyrelse. Samma befogenhet bör självfallet också tillkomma domstol, som vid handläggning av mål konstaterar otillbörligt förfarande från advokats sida. Den tanke, som ligger till grund för bildandet av en advokatförening och dennas utrustande med disciplinär befogenhet, kräver emellertid också, att föreningen genom sina organ, centralstyrelsen och avdelningarnas styrelser, själv utövar tillsyn över medlemmarnas verksamhet och självmant ingriper, då missförhållanden yppa sig.

Som en jämförelse vill arbetsgruppen också peka på förhållandena i Danmark. Advokatväsendet är här i många avseenden annorlunda organiserat än i Sverige. Uppgiften att utfärda "advokatbeskikkelse" m m åvilar sålunda justitsministeriet. Advokatrådet, som är det danska advokatsamfundets motsvarighet till styrelsen för det svenska samfundet, har emellertid disciplinära befogenheter. Mellan myndigheterna och advokatsamfundet förekommer enligt praxis visst informationsutbyte angående förhållanden som rör advokater. Bl a översänder åklagarmyndighet sådana ärenden till advokatrådet, där åtal mot en advokat lämnats utan bifall eller där åtal ej väckts men där det under förundersökningen framkommit uppgifter, som visar att det kan finnas anledning att överväga disciplinär åtgärd mot advokaten. (Se betaenkning nr 871 vedrørende revision af retsplejelovens

afsnit om advokater, Köpenhamn 1979, avsnitt 5.4.3
s 40 f.)

Arbetsgruppen har, som framgår av det tidigare sagda, inte kunnat finna någon författningsbestämmelse som hindrar en myndighet att till advokatsamfundet göra anmälan med klagomål mot en advokat. Gruppen bortser härvid t v från att tveksamhet kan råda i fall då myndigheten skulle grunda anmälan på uppgifter som är underkastade kvalificerad tystnadsplikt. Tvärtom bör det enligt gruppens uppfattning ligga i sakens natur och följa av tjänstens allmänna karaktär att myndigheterna genom anmälan till samfundet i någorlunda allvarliga fall stöder det i lag inskrivna intresset av en god yrkesmässig och etisk standard hos advokatkåren. Som grund för detta vill arbetsgruppen också, med hänsyn till att samfundets tillsyn över advokatväsendet har offentlighetsrättsligt stöd och innebär myndighetsutövning, hänvisa till vad gruppen tidigare uttalat om vad som bör gälla i fråga om informationsutbyte mellan myndigheter.

I en anmälan måste emellertid anses ligga ett påstående om att försummelse eller överträdelse ägt rum eller åtminstone kan ifrågasättas beträffande en advokats verksamhet och också en begäran om att saken skall utredas närmare. Vad en myndighet kan ha iakttagit i detta hänseende - t ex av vad som framgår av handlingarna i ett mål - har ofta inte en sådan konkretion eller styrka att myndigheten anser sig ha fog för att, genom att göra anmälan till advokatsamfundet, ta ställning i saken på detta sätt. Myndigheterna kan därför i många fall antas vara obenägna att inkomma med formell anmälan, som ju i sin tur är en myndighetsåtgärd som måste vila på saklig grund. Också andra omständigheter - t ex den lojalitet som särskilt på mindre orter uppstår mellan olika befattningshavare och yrkesutövare genom att dessa ofta måste samarbeta - bidrar till att myndigheter endast i mera uppenbara fall anser sig böra ta ett så allvarligt steg som att göra en formlig anmälan till advokatsamfundet.

Enligt arbetsgruppen bör myndigheter i allmänhet undvika att själva engagera sig i disciplinfrågor. En myndighet bör sålunda, om en advokat företräder en klient som har myndigheten som motpart i en process, avhålla sig från att "fullfölja" processen genom att i anmälan till advokatsamfundet angripa motpartens advokat och plädера mot denne. Också i andra situationer än då myndigheten och advokaten har direkt motstridiga intressen måste det anses olämpligt att myndigheten tar ställning mot en advokat.

De skäl som sålunda kan tala emot att en myndighet uppträder som anmälare hos advokatsamfundet gör sig inte gällande med samma styrka, om myndigheten i stället - utan eget ställningstagande - översänder en dom eller ett beslut eller annan skriftlig handling eller en redogörelse för omständigheter, som kommit till myndighetens kännedom, och därmed ger samfundet möjlighet att, om det finns skäl för det, verkställa närmare utredning i saken. Arbetsgruppen syftar här på omständigheter som kan framkomma i mål och ärenden av olika slag och som kan ge anledning ifrågasätta en advokats handlingssätt. I vart fall kan det framstå som önskvärt att advokatsamfundets styrelse eller, i förekommande fall, disciplinnämnd gör ett vägledande uttalande i saken. Detta gäller även vad som kan framkomma utanför rättssalarna, men det är naturligtvis i första hand myndigheter inom rättsväsendet som på detta sätt kommer i kontakt med advokaters verksamhet. Andra myndigheter - t ex tillsyns- och inspektionsorgan på olika områden - bör emellertid också räknas hit. Ofta är det här inte fråga om fall där myndigheten själv kan ta ställning till om någon oegentlighet eller försummelse begåtts. Det rör sig i stället många gånger om outredda och ofullständigt belysta förhållanden som dock pekar på att en advokats handlande från allmän synpunkt åtminstone kan anses tveksam. Att lägga sådana omständigheter till grund för anmälan överväger myndigheterna i de flesta fall inte och det med full rätt. Däremot kan och bör enligt arbetsgruppens mening myndigheterna i större utsträckning än nu begagna den form för kommunikation som består i att de utan eget ställningstagande

för kännedom översänder handlingar, eventuellt jämte en redogörelse för vad som förevarit. Gruppen anser det sålunda vara en ändamålsenlig ordning att en myndighet kan - utan att göra formell anmälan och utan att behöva göra gällande att fel begåtts - fästa advokatsamfundets uppmärksamhet på en advokats handlande i en viss fråga. Gruppen anser att denna form för att underlätta och förstärka samfundets disciplinära verksamhet bör utnyttjas av myndigheterna i ökad utsträckning. Ett skäl till detta är att också andra än uppenbara fall - dvs omständigheter beträffande advokaters handlande som myndigheter kanske inte anser utgör tillräcklig grund för anmälan - bör komma till samfundets kännedom. Samtidigt gäller självfallet att myndigheterna med omdöme och urskillning bör sovrå de fall som förtjänar att föras vidare till samfundet.

Arbetsgruppen vill med anledning av det tidigare återgivna JO-ärendet (JO:s ämbetsberättelse 1961 s 58) uttala att den omständigheten att en domare utan eget ställnings-tagande för kännedom till advokatsamfundet översänder en handling som rör en advokats handlande inte i och för sig bör föranleda jäv för domaren i förhållande till advokaten och den sak det gäller. En annan sak är att övriga omständigheter kan vara sådana att jäv måste anses föreligga.

Arbetsgruppen har också diskuterat de problem som uppstår då en myndighets hänvändelse till advokatsamfundet kan komma att omfatta eller beröra sekretessbelagda uppgifter. Enligt vad som upplysts inom gruppen har samfundet i disciplinärenden i vissa fall haft tillgång till t ex hemliga förundersökningsprotokoll. Myndigheterna har i dessa fall inte gjort förbehåll eller uppställt särskilda villkor angående samfundets utnyttjande av materialet. Samfundet har ej haft något problem i dessa fall; saken har oftast löst sig av sig själv. Samfundets olika organ och funktionärer övertar för övrigt eller "fångas" av den tystnadsplikt som en advokat har att iakttä gentemot en klient. Det bör å andra sidan understrykas att

samfundet inte är underkastat de offentlighetsrättsliga sekretessreglerna, men detta behövs inte, som framgår av det nyss sagda, för att bevara sekretessen. Arbetsgruppen anser emellertid - i likhet med vad som föreslås i prop 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m m beträffande sekretessen mellan myndigheter - att, om en hänvändelse till samfundet innefattar uppgift som är underkastad sekretess, denna kan lämnas endast i sådana fall då det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas till samfundet har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda. Arbetsgruppen förespråkar således att försiktighet iakttas i dessa fall. Myndighet kan vidare enligt olika stadganden i 1937 års sekretesslag vid utlämnande av uppgift göra förbehåll om tystnadsplikt; bestämmelser om sådant förbehåll har sin motsvarighet i 14 kap. 9 § första stycket i den föreslagna nya sekretesslagen.

Arbetsgruppen har övervägt huruvida det finns anledning att i författning reglera den ordning som gruppen här rekommenderar och som egentligen endast innebär ett förtydligande av vad som redan i dag kan tillämpas. Som jämförelse med förhållandena på ett annat område kan pekas på den bestämmelse som gäller för de auktoriserade eller godkända revisorerna, nämligen 22 § andra stycket revisorsförordningen (1973:221; omtryckt 1976:825), som innebär att, om länsstyrelse eller skattechef i samband med sin ämbetsutövning uppmärksammar anmärkningsvärd omständighet i fråga om revisors eller revisionsbolags verksamhet, kommerskollegium skall underrättas. Visserligen finns det skäl som talar för att en liknande regel införs även när det gäller advokaterna. Bl a är det ett rimligt antagande att myndigheterna skulle känna ett stöd i att en ordning av det aktuella slaget kodifierats. Arbetsgruppen har också övervägt huruvida JK i detta sammanhang borde få rollen av ett samordnande organ mellan myndigheterna och advokatsamfundet. Gruppen har emellertid funnit att den nu diskuterade möjligheten för myndigheter att lämna upplysningar till samfundet omfattar

så många olika slags myndigheter och så olikartade förhållanden att den inte lämpligen kan sammanfattas i generella författningsbestämmelser. Gruppens överväganden bör i stället mynna ut i och få formen av en rekommendation som bör underställas statsmakterna.

Sammanfattningsvis leder det nu sagda arbetsgruppen fram till följande ställningstagande. Gruppen rekommenderar att myndighet, som i sin verksamhet iakttar anmärkningsvärd omständighet i fråga om advokats handlande, fäster advokatsamfundets uppmärksamhet på saken. Detta kan enklast ske genom att myndigheten till samfundet översänder en promemoria, ett protokoll, en dom eller annan handling för kännedom. Arbetsgruppen anser det sålunda väsentligt att en myndighet har möjlighet att, om myndigheten finner en advokats handlande tveksamt, utan eget engagemang och ställningstagande lämna samfundet erforderliga upplysningar. Myndigheten blir härigenom inte part i disciplinärende mot advokaten och skall då givetvis inte heller plädera mot denne. Alternativet att göra formell anmälan mot advokat bör emellertid också i fortsättningen stå öppen för myndigheterna.

Reservationer

Engman-Nordin:

Den företeelse som i allmänt språkbruk kallas ekonomisk brottslighet har många ansikten.

Det handlar om en rad olika aktiviteter, alltifrån handlingar som är klara, överlagda brott - enkla att definiera som brott mot lagar när de avslöjats, exempelvis knarkhandel - till invecklade bolagstransaktioner, som är svåra att upptäcka, bevisa och lagföra, exempelvis vinst- och förlustbolagstransaktioner eller konkursfiffel. Däremellan finns en brottslighet kopplad till prostitution, illegal klubbverksamhet, ocker, häleri, illegalt spel m m. Det är också helt uppenbart att det dessutom i många företag sker en verksamhet med redovisningsförfaranden i olika avseenden som sker i strid med andan i lagstiftningen. Vidare har med stor säkerhet en mycket allvarlig företeelse, väl känd från andra länder, etablerats i Sverige: pengar som intjänats genom grov, ekonomisk brottslighet används för att köpa seriösa företag som därefter blir fasad och skydd för fortsatt ekonomisk brottslighet.

Alla som intresserat sig för bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten vet att en mycket stor del av alla dessa typer av brottslighet och asocialt beteende helt enkelt skulle vara ogenomförbar utan en kader av experter på olika områden, främst advokater, revisorer, mäklare, skatteexperter och bokföringsexperter, som biträder brottslingarna. I många fall är det också tydligt att den ekonomiska brottsligheten har förankringar inne i bankerna och i andra utlåningsinstitut. Genom otaliga exempel kan man se att experterna har mycket stor betydelse för kriminaliteten.

I styrgruppens diskussioner har bedömningen av frekvensen av oacceptabel verksamhet inom exempelvis advokat- och revisorskåren varit betydelsefull. Majoriteteten tycks anse att det är ett fåtal advokater som bedriver en oacceptabel verksamhet och att några effektiva, nya regler därför inte erfordras. Arbetsgruppen hänvisar till sina rekommendationer och förslag på revisorsområdet och uttalar att gruppen diskuterat advokatväsendet med samma utgångspunkter. Gruppen pekar på att det i den allmänna debatten gjorts gällande att vissa advokater varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Gruppen påstår sig ha gått igenom det material som legat till grund för sådana påståenden. Därefter säger man sig ha funnit att detta material varit diffust till sitt innehåll och inte ger stöd åt de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet.

Arbetsgruppens påståenden och slutsatser måste tillbakavisas. För det första har gruppen såvitt jag kunnat förstå bara gått igenom ett material, nämligen det material som åberopades i AMOB:s rapport om den organiserade och ekonomiska brottsligheten. Självfallet utgör inte AMOB:s utredning hela det material som ligger till grund för den allmänna debatten om advokaters inblandning i organiserad och ekonomisk brottslighet. Dessutom anser jag inte att AMOB:s utredning är särskilt diffus. Tvärtom styrker utredningen att advokater spelar en roll i den ekonomiska och organiserade brottsligheten. I varje fall är det absurt att använda AMOB:s utredning som ett bevis för att sådan verksamhet inte förekommer. Inte heller är det BRÅ:s uppgift att godkänna eller underkänna AMOB.

När det gäller frågan huruvida en stor eller en liten del av advokat kåren medverkar i den ekonomiska och/eller organiserade brottsligheten måste vi för närvarande konstatera att vi inte känner till omfattningen. Arbetsgruppen har inte heller medverkat till att öka kunskapen på detta område. Vi vet bara att advokater medverkar och

att så många advokater medverkar som erfordras för att den ekonomiska och/eller organiserade brottsligheten ska ha en så stor omfattning som den har i dag.

Arbetsgruppen och majoriteten i styrgruppen anser när det gäller advokat kåren, liksom beträffande revisorerna, att det gäller att stödja den skötsamma, seriösa delen av kåren. Detta är en underlig tanke när den inte kompletteras med åtgärder mot dem som inte sköter sig. De seriösa advokaterna kan nog behöva stöd och hjälp. Men det räcker inte. Det krävs regler som gör det lättare att stoppa och eliminera dem som befrämjar olaglighet och asocialitet.

Arbetsgruppen har i sitt arbete skilt på advokatens roll som rådgivare och som försvarare, vilket är bra och nödvändigt. Beklagligtvis har emellertid gruppen huvudsakligen ägnat sig åt att föreslå förändringar när det gäller advokatens roll som försvarare. Gruppens uppgift var att föreslå förändringar av betydelse för kampen mot den organiserade och/eller ekonomiska brottsligheten. Enligt min uppfattning har förändringar av advokatens roll som försvarare till mycket liten del någon betydelse för de uppgifter som gruppen haft att lösa och det är tveksamt om de förändringar som föreslås beträffande försvarsadvokat får någon effekt mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten.

När det gäller advokatens roll som försvarsadvokat är det viktigt att tillse att advokaten utan risk för represalier från samhälle, organisationer eller enskilda kan ge en brottsmisstänkt allt det juridiska biträde som fordras för en så rättvis prövning av skuldfrågan som möjligt och en maximal hjälp beträffande straffmätning. Arbetsgruppens huvudregel att det gäller att tillse att advokaten står helt fri gentemot den misstänkte kan kanske vara viktig, men jag kan inte finna att gruppen gett tillräckliga motiveringar för flera av de förändringar som föreslås när det gäller advokatens roll som försvarare.

I stället för att rikta huvudintresset mot advokatens roll som försvarare gäller det att utforma regler som förhindrar advokaten att i rollen som rådgivare biträda den ekonomiska och/eller organiserade brottsligheten. När det gäller advokatens roll som rådgivare åt ekonomisk och organiserad brottslighet är den av sådan karaktär att upptäcktsrisken är mycket liten. Framför allt beror det på att brottslingen och advokaten i ett sådant fall har gemensamma intressen. Någon risk för anmälan från klienten finns ej. Myndigheternas möjligheter att avslöja sådan rådgivning är synnerligen begränsade även på grund av de särskilda sekretessregler som skyddar advokat och den speciella rättsliga ställning som advokaten har. Det är inte ägnat att öka förtroendet för samhällets möjligheter att ta itu med olagligheter inom advokatkåren att advokater döms av kollegor i ett internt, insynsskyddat system.

I själva verket är tillståndet fullständigt omöjligt att acceptera, vilket inte minst framgår av arbetsgruppens rekommendation om en komplettering av de vägledande reglerna om god advokatsed, jfr avsnitt 6.3. Liksom för revisorer föreslår arbetsgruppen att den nödvändiga etiska regel som kommer till uttryck i de tre första meningarna kompletteras med två avslutande meningar som i verkligheten kommer att användas som ursäkt för att bryta mot den etiska regeln.

I motiveringen sägs att gruppen härigenom velat förhindra advokat att lämna sådan "information varigenom advokaten i själva verket utför det aktiva arbete med kringgående-transaktioner m m, som arbetsgruppen genom den förut beskrivna regeln velat hindra". Däremot tycks det inte finnas något hinder för advokat att lämna information varigenom han passivt främjar sådana transaktioner.

Enligt min mening fordras knappast något tillägg till de tre första meningarna i regeln. Om en komplettering ändå anses nödvändig, kan den lämpligen formuleras så här:

Advokat har rätt och skyldighet att lämna upplysning om gällande rätt men ska därvid vinnlägga sig om att inte komma i strid med vad nu sagts. Advokatens uppgift är att klargöra lagstiftningens syfte - inte luckor som kan finnas i lagstiftningen.

Arbetsgruppen understryker vikten av att den rättssökande allmänheten och samhället i övrigt kan förvissa sig om att det finns utvecklade etiska regler som styr advokaternas verksamhet och att advokatsamfundet är berett att ingripa mot den som gör avsteg från dessa regler. För att nå detta syfte lämnar gruppen i avsnitt 6.4.2 en parodisk rekommendation beträffande advokatsamfundets publiceringspraxis i disciplinärenden, som innebär att samfundet självt ska bestämma när man vill lämna information - när ett disciplinärende bedöms vara av allmänt intresse. Ett sådant meddelande ska inte behöva innehålla uppgift om den disciplinära påföljden, det ska ske med beaktande av den tystnadsplikt som samfundets funktionärer har att iaktta och även i övrigt utan angivande av namn eller andra uppgifter som är ägnade att röja viss person. Därmed återstår praktiskt taget ingenting att informera om. Någon möjlighet att "den rättssökande allmänheten och samhället i övrigt" genom den föreslagna rekommendationen skulle känna någon förvissning om "att det finns utvecklade etiska regler som styr advokaternas verksamhet och att advokatsamfundet är berett att ingripa mot den som gör avsteg från dessa regler" existerar inte.

Arbetsgruppen har också rekommenderat att regeringen ska få möjlighet att utse två ledamöter i advokatsamfundets disciplinnämnd. I motiveringen till denna rekommendation föreslår gruppen att samfundet "genom ett formlöst förfarande får säga sin mening om ifrågasatta kandidater". I verkligheten avses uppenbarligen därmed att samfundet i förväg skulle få godkänna eller underkänna ifrågasatta kandidater. Detta måste givetvis vara fullständigt utslutet. Förslaget innebär också att samhällets representanter sätts in i disciplinnämnden, ett organ som bara

behandlar ärenden som samfundets styrelse beslutat hän-
skjuta till nämnden. Samhället får därmed inte insyn i
ärenden som samfundets styrelse beslutat att inte skicka
vidare till disciplinnämnden. Detta är helt otillfreds-
ställande, låt vara att JK kan kräva att disciplinnämnden
ska ta upp ett ärende.

Det är för övrigt belysande för kraften i arbetsgruppens
åtgärdspaket att det består av "rekommendationer" till
advokatsamfundet. Den av regeringen utsedda utredningen
mot organiserad och ekonomisk brottslighet föreslår
åtgärder som kan antas eller förkastas av samfundet.

Enligt min mening måste kontrollen av att advokaterna i
deras roll som rådgivare sköter sig på ett acceptabelt
sätt ske utanför advokatsamfundet. Jag anser det nödvändigt
att i detta avseende skilja mellan advokatens roll som
försvarare och hans roll som rådgivare.

För att inte riskera att advokatens möjligheter att på
ett acceptabelt sätt fullgöra sitt arbete som försvarare
försämrats, bör prövningen av att advokaterna följer de
etiska reglerna även fortsättningsvis ske av advokaternas
eget organ, advokatsamfundet. I detta avseende finns
särskilda skäl att se till att samhället inte får ökade
möjligheter att "komma åt" misshagliga advokater och
t o m att söka förhindra att advokaters rädsla för
repressalier försämrar en misstänkt persons möjligheter
att få juridisk hjälp.

När det gäller advokatens roll som rådgivare talar däremot
alla skäl för att prövningen av advokaternas uppträdande
sker utanför advokatsamfundet. Enligt min mening bör en
ansvarsnämnd eller disciplinnämnd inrättas med mönster
från medicinalväsendets ansvarsnämnd. De närmare reglerna
för en sådan nämnd måste utredas mera ingående. Det kan
vara lämpligt att nämnden lyder under JK och består av
fem ledamöter med en domare som ordförande, två ledamöter
utsedda av regeringen och två ledamöter från advokatsam-
fundet samt att nämnden har ett eget kansli.

Sjöström:

Styrgruppen för översyn av lagstiftningen mot organiserad och ekonomisk brottslighet har genom en arbetsgrupp utarbetat förslag med syfte att motverka advokaters inblandning i nämnda brottslighet. Förslagen innefattar bl a komplettering av bestämmelserna i 21 kap RB, tillägg till vägledande regler om god advokatsed samt att regeringen ges möjlighet att utse två ledamöter i advokatsamfundets disciplinnämnd. Enligt min uppfattning är förslagen otillräckliga för att nå det angivna syftet.

Det är uppenbart att förutsättningarna för ekonomisk och organiserad brottslighet ofta är att den eller de som utför brotten har tillgång till juridiska rådgivare. Denna rådgivning lämnas av revisorer, jurister utanför advokatsamfundet, advokater samt av andra personer med juridiska kunskaper. Det är nödvändigt att utföra en total kartläggning av dessa olika kategoriers medverkan för att kunna bedöma vilka åtgärder som kan vara nödvändiga och lämpliga. En sådan kartläggning kan av naturliga skäl aldrig ge en helt tillfredsställande bild av exempelvis advokaters eller andra juristers medverkan. Den kan dock ge betydligt bättre information än den som för närvarande är tillgänglig. Det material som styrgruppen haft till förfogande ger exempel på att advokater medverkat i ekonomisk och organiserad brottslighet genom rådgivning eller på annat sätt. Att så har skett är ju utgångspunkten för styrgruppens förslag. Det finns därför enligt min mening ingen anledning att, som arbetsgruppen gör och som styrgruppens majoritet accepterar, förneka att "dessa företeelser har spridning bland advokatkårens medlemmar". Spridningen är uppenbarligen tillräckligt omfattande för att motivera kraftfullare insatser än de styrgruppens majoritet förespråkar.

Enligt min uppfattning kan målsättningen att förhindra advokaters deltagande i ekonomisk och organiserad brottslighet bättre uppnås genom följande:

- att i de etiska reglerna för god advokatsed införes rekommendationer, att advokat i sin rådgivningsverksamhet har att informera om lagars och författningars innehåll och syfte och
- att för att uppnå en effektiv tillsyn över att advokatsamfundets medlemmar följer dess regler samtliga disciplinärenden handlägges av en särskild nämnd, vars medlemmar icke utses av advokatsamfundet.

Bilaga 1

(ur Sveriges advokatsamfund: Förteckning över advokater och advokatbyråer år 1979 jämte stadgar för Sveriges advokatsamfund)

STADGAR FÖR SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Ändamål och organisation

1 §.

Sveriges advokatsamfund utgör det allmänna advokatsamfund, varom förmåles i 8 kap. 1 § rättegångsbalken.

Samfundet har till ändamål

att till främjande av god rättsvård upprätthålla en rättrådig och yrkeskicklig advokatkår.

att följa rättsutvecklingen och verka för att samfundets erfarenhet kommer denna till godo.

att tillvarata advokaternas allmänna yrkesintressen samt

att verka för sammanhållning och samförstånd mellan advokaterna.

Advokat är den som är ledamot av samfundet.

2 §.

Ledamöternas rätt att deltaga i handhavandet av samfundets gemensamma angelägenheter utövas genom fullmäktige, valda av ledamöterna och kallade *Sveriges advokatsamfunds fullmäktige*. Årligen hålles ett ordinarie *fullmäktigemöte*.

Fullmäktige väljer styrelse för samfundet, kallad *Sveriges advokatsamfunds styrelse*, ävensom en nämnd, kallad *Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd*.

Samfundet är indelat i *avdelningar*, var och en med sin *styrelse*. Ledamöternas rätt att deltaga i handhavandet av avdelnings särskilda angelägenheter utövas å *avdelningsmöte*.

Om *allmänt advokatmöte* är stadgat i 25 §.

Om antagande av ledamot

3 §.

Till ledamot av samfundet må antagas allenast den som yrkesmässigt tillhandagår allmänheten i rättsliga angelägenheter och

1. är svensk medborgare med hemvist inom riket,

2. fyllt 25 år,

3. avlagt för behörighet till domarämbete föreskrivna kunskapsprov,

4. därefter under minst fem år på tillfredsställande sätt utövat praktisk juridisk verksamhet, varvid han under minst tre år skall hava ägnat sig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten antingen såsom biträde hos advokat

eller å rättshjälpsanstalt eller för egen räkning, samt

5. gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt finnes lämplig att utöva advokatverksamhet.

Om särskilda omständigheter därtill föranleda, må till ledamot antagas sökande, som icke utövat praktisk juridisk verksamhet av sådant slag eller under sådan tid som i första stycket 4 punkten sägs.

Ej må den antagas till ledamot, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid allmän domstol eller allmän åklagare eller utnättningsman må ej antagas till ledamot. Ej heller må till ledamot antagas den som eljest är anställd i statens eller kommuns tjänst eller hos annan enskild än advokat, med mindre styrelsen medger undantag. Vad som sagts nu gäller dock ej befattningshavare vid allmän advokatbyrå.

4 §.

Ansökan om inträde i samfundet prövas av samfundets styrelse. Vid ansöknings skola fogas de handlingar, vilka sökanden med hänsyn till bestämmelserna i 3 § önskar åberopa.

Styrelsen inhamtar utlåtande över ansöknings från styrelsen för den avdelning, inom vars område sökanden utövar verksamhet, samt de ytterligare upplysningar den aktar nödigt.

Avslås ansökan om inträde, skall beslutet ange de skäl, varå beslutet grundas.

Om styrelse

5 §

Samfundets styrelse består av ordförande, vice ordförande samt nio andra ledamöter jämte nio suppleanter.

Ordförande, vice ordförande, övriga ledamöter och suppleanter väljas i nu nämnd ordning vid ordinarie fullmäktigemöte för två år, räknat från och med närmast följande 1 juli. Vartannat år utses ordförande, vice ordförande och fyra andra ledamöter jämte fyra suppleanter, vartannat år fem ledamöter jämte fem suppleanter. Vid val av andra ledamöter än ordförande och vice ordförande ävensom vid val av suppleanter skall hänsyn tagas till önskvärdheten av att landets olika delar bliva företrädade.

Den som vid utgången av den valperiod, för vilken han senast utsetts, kommer att hava varit ledamot eller suppleant i styrelsen under sex år i följd utan att därunder hava varit ordförande eller vice ordförande, må ej

för tidigare period än den, som börjar två år därefter, utses till annan befattning inom styrelsen än som ordförande eller vice ordförande.

Väljes ledamot eller suppleant i styrelsen till ledamot av disciplinnämnden och mottager han detta uppdrag, skall han frånträda sitt uppdrag i styrelsen.

6 §.

Avgår ledamot eller suppleant i styrelsen innan den valperiod för vilken han valts gått till ända, skall erforderligt val av ersättare för återstoden av perioden företagas. Sådant ersättningsval må förrättas å extra fullmäktigemöte men må anstå till närmast efter avgången inträffande ordinarie fullmäktigemöte. Den valde inträder omedelbart i tjänst.

7 §.

Styrelsens säte är Stockholm.

8 §.

Styrelsen utövar tillsyn över advokatväsendet och har att tillse, att ledamot såväl vid utförande av talan inför domstol som i sin övriga verksamhet fyller de plikter, som åvila honom.

I den omfattning som närmare anges i 40 § har styrelsen att pröva fråga om disciplinärt ingripande mot ledamot.

Om styrelsens befattning med ärende, som avses i 8 kap. 7 § fjärde stycket rättegångsbalken, är stadgat i 45 §.

9 §.

Styrelsen företräder samfundet, bevakar dess intressen och handhar dess angelägenheter samt beslutar å samfundets vägnar i alla ärenden, angående vilka ej annorlunda bestämmes i dessa stadgar.

På grund härav tillkommer det styrelsen bl. a.:

1. att verkställa av fullmäktige fattade beslut,
2. att förvalta samfundets och dess särskilda fonders tillgångar,
3. att till ordinarie fullmäktigemöte avgiva förvaltningsberättelse för senast tillämdalupna kalenderår,
4. att i fråga om ledamots anspråk på arvode och kostnader för utfört uppdrag på ledamotens, domstols eller skiljenämnds begäran själv eller genom utsedda sakkunniga avgiva utlåtande,
5. att på förfrågan eller eljest till ledamot avgiva vägledande uttalande angående advokatverksamhetens utövning,

6. att avgiva yttrande i av myndighet remitterat ärende och på eget initiativ å samfundets vägnar göra uttalande i lagstiftningsfråga eller annat ärende av betydelse för rättsutvecklingen eller advokatverksamheten,
7. att utse samfundets generalsekreterare och övriga tjänstemän, samt
8. att företräda samfundet i dess egenskap av aktieägare i Sveriges Advokaters Serviceaktiebolag.

10 §.

Styrelsen sammanträder, när ordföranden så finner erforderligt eller minst fyra styrelseledamöter det begära, å ort, som styrelsen eller ordföranden bestämmer.

Kallelse med föredragningslista skall i god tid före sammanträde tillställas styrelsens ledamöter och suppleanter.

Vid förfall för styrelseledamot inträder i första hand suppleant från samma avdelning och i andra hand den suppleant, som längst tillhört styrelsen, eller, om två eller flera suppleanter lika lång tid tillhört styrelsen, den av dem som längst tillhört samfundet.

Suppleant, som ej tjänstgör för ledamot, äger deltaga i förhandlingarna men ej i besluten.

Styrelsens ledamöter och suppleanter äro icke berättigade till annan ersättning än för sina reseutgifter enligt av fullmäktige fastställda grunder.

11 §.

Styrelsen är beslutför, då minst sju ledamöter eller suppleanter för dem äro närvarande. Omröstning inom styrelsen sker öppet.

Beslut inom styrelsen fattas med enkel röstövertvikt. Vid lika röstetal gäller den mening, som ordföranden biträder; dock sker vid val avgörandet genom lottning.

Styrelsens protokoll justeras av ordföranden och en ledamot.

Om disciplinnämnd

12 §.

Samfundets disciplinnämnd består av ordförande, vice ordförande samt sju andra ledamöter.

Ordförande, vice ordförande och övriga ledamöter väljas i nu nämnd ordning vid ordinarie fullmäktigemöte för fyra år, räknat från och med närmast följande 1 juli. Val förrättas vartannat år och avser, varannan gång ordförande och fyra andra ledamöter, varannan gång vice ordförande och tre andra ledamöter.

Den som vid utgången av den valperiod, för vilken han senast utsetts, kommer att hava varit ledamot av disciplinnämnden under åtta år i följd utan att därunder hava varit ordförande eller vice ordförande, må ej för tidigare period än den, som börjar två år därefter, ånvo utses till annan befattning inom nämnden än som ordförande eller vice ordförande.

Väljes ledamot av disciplinnämnden till ledamot eller suppleant i styrelsen och mottager han detta uppdrag, skall han frånträda sitt uppdrag i nämnden.

13 §.

Avgår ledamot av disciplinnämnden innan den valperiod för vilken han valts gått till ända, skall om val av ersattare för återstoden av perioden gälla vad i 6 § är för där avsett fall stadgat.

14 §.

Disciplinnämnden har att taga betättning med frågor om disciplinär ingripande mot ledamot i enlighet med stadgandena i 40 och 42 §§. Nämnden tillkommer att besluta om uteslutning ur samfundet, varning och erinran enligt 8 kap. 7 § första eller andra stycket rättegångsbalken.

15 §.

Disciplinnämnden sammanträder på kallelse av ordföranden å ort, som denne bestämmer.

Kallelse med föredragningslista skall i god tid före sammanträde tillställas disciplinnämndens ledamöter.

Disciplinnämndens ledamöter äro icke berättigade till annan ersättning än för sina reseutgifter enligt av fullmäktige fastställda grunder.

16 §.

Disciplinnämnden är beslutförf, då minst fem ledamöter äro närvarande.

Omröstning inom disciplinnämnden sker öppet. Vid fattande av beslut skola rättegångsbalkens regler om omröstning i brottmål i överrätt äga motsvarande tillämpning. Uppkommer fråga om uteslutning ur samfundet, röstas härom särskilt. För beslut om uteslutning fördras att minst fem ledamöter äro om denna påföljd ense.

Disciplinnämndens protokoll justeras av ordföranden och en ledamot.

Om kansli

17 §.

Samfundet skall hava kansli i Stockholm under ledning av en i samfundets tjänst anställd generalsekreterare.

Till generalsekreterare må utses allenast den, som är advokat.

Generalsekreteraren är icke valbar till ledamot eller suppleant i styrelsen eller fullmäktige och ej heller till ledamot av disciplinnämnden.

Om räkenskaper och revision

18 §.

Samfundets räkenskaper skola varje år avslutas per den 31 december.

Räkenskaperna och styrelsens förvaltning skola granskas av två årligen på ordinarie fullmäktigemöte utsedda revisorer. För envar av revisorerna utses en suppleant.

Om fullmäktige

19 §.

Fullmäktige väljas av samfundets avdelningar på sätt i 29 § närmare stadgas.

Styrelsens ordförande och vice ordförande äro självskrivna ledamöter av fullmäktige.

20 §.

Ordinarie fullmäktigemöte skall hållas under tiden den 15 maj – den 15 juni å dag, som styrelsen bestämmer.

För behandling av visst ärende skall extra fullmäktigemöte hållas, när styrelsen finner erforderligt eller då det skriftligen med angivande av anledningen begäres av minst tio fullmäktigeledamöter. I ärende, som skall behandlas å sådant möte, har styrelsen att avgiva utlåtande.

21 §.

Skriftlig kallelse till fullmäktigemöte skall avsändas, till ordinarie fullmäktigemöte senast tre veckor och till extra fullmäktigemöte senast två veckor före mötet. Vid kallelsen skall fogas föredragningslista, upptagande de ärenden som vid mötet skola förekomma till behandling.

Ledamot av fullmäktige, som har förfall, är skyldig att omedelbart anmäla detta. Vid förfall för ledamot, som utsetts av avdelning, skall kallas den suppleant från avdelningen, som längst tillhört samfundet, därest avdelningen icke bestämt annan ordning för suppleanternas inkallande.

När kallelse till fullmäktigemöte utgått, skall till samfundets ledmöter ofördröjligen utsändas underrättelse därom med uppgift å de ärenden, som vid mötet skola förekomma till behandling.

22 §.

Ordinarie fullmäktigemöte tillkommer:

1. att behandla styrelsens förvaltningsberättelse och revisorernas berättelse samt besluta om ansvarsfrihet för styrelsen och, därest ansvarsfrihet vägrats, besluta om åtgärd med anledning därav.
2. att behandla styrelsens för Sveriges advokatsamfundets understödsfond förvaltningsberättelse och revisorernas berättelse samt besluta om ansvarsfrihet för understödsfondens styrelse och, därest ansvarsfrihet vägrats, besluta om åtgärd med anledning därav.
3. att välja samfundets styrelse och samfundets disciplinnämnd.
4. att välja revisorer och revisorssuppleanter.
5. att besluta om avgifter till samfundet och till understödsfonden.
6. att, efter förslag av Sveriges Advokaters Serviceaktiebolag, besluta om serviceersättning till bolaget, samt
7. att behandla ärende, som styrelsen hänskjutit till mötet eller som ledamot av samfundet före den 15 april skriftligen hos styrelsen föreslagit till behandling.

23 §.

Å fullmäktigemöte må till avgörande företagas allenast ärende, som varit upptaget på föredragningslistan eller som står i omedelbart samband med sådant ärende, mötet dock obetaget att förrätta ersättningsval enligt vad i 6 och 13 §§ därom är stadgat.

24 §.

Fullmäktigemöte hålles å ort, som styrelsen bestämmer.

Vid behandling å fullmäktigemöte av andra ärenden än val äger envar ledamot av samfundet närvara och deltaga i förhandlingarna men ej i besluten.

Förhandlingarna vid fullmäktigemöte öppnas av styrelsens ordförande eller vid förfall för honom av vice ordföranden, varefter fullmäktige välja ordförande vid mötet. Styrelsens ordförande och vice ordförande äro icke valbara till ordförande.

För beslutforhet tordras att minst fyrtio ledamöter av fullmäktige eller suppleanter för dem äro närvarande vid mötet.

Omröstning å fullmäktigemöte sker öppet utom vid val, där slutet omröstning skall äga rum, om flera namn föreslås än valet avser. Vid sådan slutet omröstning äger varje röstande å röstsedel uppföra det antal namn omröstningen avser. Röst får avgivas allenast på namn, som föreslagits före omröstningen. Röstsedel, som upptager flera namn än valet avser, är ogiltig. Upptager röstsedel namn, som icke föreslagits före omröstningen, skall sådant namn anses såsom obetintligt. Avser omröstningen val av ordförande eller vice ordförande i styrelsen eller disciplinnämnden, är den vald, som erhåller mer än hälften av avgivna röster. Erhåller ej någon sådan majoritet, sker ny omröstning. Får ej heller därvid någon mer än hälften av avgivna röster, anstalles en tredje omröstning mellan de två, som vid andra omröstningen erhållit de flesta rösterna. Den som därvid erhåller de flesta rösterna är vald. I händelse av lika röstetal vid andra eller tredje omröstningen skiljer lotten. Vid andra val än val av ordförande eller vice ordförande i styrelsen eller disciplinnämnden äro de som vid omröstningen erhålla högsta röstetalen valda. Erhålla två eller flera lika röstetal, sker ny omröstning mellan dem. I händelse av lika röstetal vid denna omröstning skiljer lotten.

Beslut fattas, där dessa stadgar ej annorlunda bestämma, med enkel röstövertikt. Vid lika röstetal gäller i andra ärenden än vid val den mening, som ordföranden vid mötet biträder.

Fullmäktig äger icke deltaga i beslut om ansvarsfrihet för förvaltning, för vilken han är ansvarig, och ej heller i val av revisor för granskning av sådan förvaltning.

Fullmäktiges protokoll justeras av ordföranden vid mötet och två fullmäktige.

Fullmäktiges ledamöter äro icke berättigade till annan ersättning än för sina reseutgifter enligt av fullmäktige fastställda grunder.

Av fullmäktige fattade beslut skola delgivas samfundets ledamöter.

Om allmänt advokatmöte

25 §.

Allmänt advokatmöte skall hållas minst vart tredje år å tid och ort, som styrelsen bestämmer. Vid sådant möte bör förekomma föredrag eller diskussion angående spörsmål av betydelse för advokaternas organisation eller yrkesutövning eller av allmänt juridiskt intresse.

Kallelse till allmänt advokatmöte skall utsändas senast sex veckor före mötet.

Förhandlingarna å allmänt advokatmöte ledas av styrelsens ordförande eller vid förfall för honom av vice ordföranden.

Om avdelningar

26 §.

Samfundets avdelningar äro:

Norra avdelningen, omfattande Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands samt Gävleborgs län.

Mellersta avdelningen, omfattande Kopparbergs, Värmlands, Örebro, Västmanlands samt Uppsala län.

Stockholmsavdelningen, omfattande Stockholms stad samt Stockholms län.

Östra avdelningen, omfattande Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar samt Gotlands län.

Västra avdelningen, omfattande Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Älvsborgs samt Hallands län.

Södra avdelningen, omfattande Malmöhus, Kristianstads samt Blekinge län.

27 §.

Ledamot tillhör den avdelning, inom vars område han har sin huvudsakliga verksamhet.

Twist om vilken avdelning ledamot skall tillhöra avgöres av samfundets styrelse.

28 §.

Avdelning skall antaga stadgar, vilka för att bli gällande skola godkännas av samfundets styrelse.

I avdelnings stadgar skall intagas bestämmelse,

att avdelningsmöte årligen skall hållas före mars månads utgång för val av ledamöter och suppleanter i fullmäktige,

att avdelningsmöte därjämte skall hållas, när samfundets styrelse eller fullmäktige för behandling av uppgivet ärende så påfordra, samt

att vid avdelningsmöte och sammanträde med avdelningsstyrelsen skall föras protokoll, varav avskrift skall inom fjorton dagar översändas till samfundets kansli.

Avdelning äger att av sina ledamöter upptaga en för alla lika årsavgift.

29 §.

Varje avdelning utser efter antalet av sina ledamöter vid närmast föregående årsskifte en ledamot av samfundets fullmäktige för varje påbörjad femtiondel av hela antalet samfundsledamöter vid samma tid, dock att varje avdelning utser minst sex ledamöter.

Avdelning väljer lika många suppleanter som ledamöter.

Ledamöter och suppleanter i fullmäktige väljas för ett år i sänder, räknat från och med närmast följande 1 maj. Den som vid utgången av den valperiod, för vilken han senast utsetts, kommer att hava varit ledamot av fullmäktige under sex år i följd, må ej för tidigare period än den, som börjar två år därefter, utses till ledamot eller suppleant i fullmäktige.

Ledamot eller suppleant i samfundets styrelse är icke valbar till ledamot eller suppleant i fullmäktige. Väljes ledamot eller suppleant i fullmäktige, vilken utsetts av avdelning, till ledamot eller suppleant i styrelsen och mottager han detta uppdrag, skall han frånträda sitt uppdrag i fullmäktige.

30 §.

Samfundets styrelse äger att med omedelbar verkan upphäva beslut av avdelning eller avdelningsstyrelse, som strider mot samfundets eller avdelningens stadgar eller ej anses förenligt med samfundets intresse.

Om avgifter

31 §.

Ledamot skall till samfundet erlägga årlig avgift samt till Sveriges Advokaters Serviceaktiebolag serviceersättning. Såväl årsavgift som serviceersättning skall utgå antingen med lika belopp för varje ledamot eller med en för alla ledamöter lika grundavgift jämte högst tre tilläggsavgifter. För detta ändamål indelas ledamöterna med ledning av närmast föregående års taxering till statlig inkomstskatt i följande grupper:

grupp I: taxerad inkomst t. o. m. 15 000 kronor,

grupp II: taxerad inkomst över 15 000 kronor men icke över 30 000 kronor,

grupp III: taxerad inkomst över 30 000 kronor men icke över 60 000 kronor,

grupp IV: taxerad inkomst över 60 000 kronor.

Tilläggsavgift må ej bestämmas till högre belopp än grundavgiften. För

grupp I utgår ej någon tilläggsavgift. För grupp II utgår en tilläggsavgift, för grupp III två tilläggsavgifter och för grupp IV tre tilläggsavgifter.

Den som antagits till ledamot under andra halvåret erlägger för det året till samfundet halv årsavgift och till servicebolaget halv serviceersättning.

Styrelsen äger, om skäl därtill äro, helt eller delvis medgiva ledamot befrielse från erläggande av årsavgift till samfundet samt i samband därmed efter servicebolagets hörande medgiva ledamot befrielse från erläggande av serviceersättning till servicebolaget.

Ledamot är skyldig att på anmodan lämna kansliet uppgift om det belopp, för vilket han under närmast föregående år blivit taxerad till statlig inkomstskatt.

32 §.

Där fullmäktige så besluta, skall ledamot till Sveriges advokatsamfunds understödsfond erlägga årsavgift, som skall utgå antingen med lika belopp för varje ledamot eller med en för alla ledamöter lika grundavgift jämte högst tre tilläggsavgifter efter samma grunder som i 31 § stadgas.

I övrigt skall vad i 31 § är stadgat äga motsvarande tillämpning beträffande avgifter till understödsfonden.

Om skiljemannaförfarande i tvist om arvode och kostnad

33 §.

Ledamot är skyldig att underkasta sig skiljedom i tvist med huvudman om arvode och kostnad för utfört uppdrag, därest huvudmannen eller – om denne anlitat för honom gällande rättsskyddsförsäkring – vederbörande försäkringsbolag inom ett år från sluträknings avgivande hos styrelsen skriftligen påkallar sådan skiljedom. Uträder eller uteslutes ledamot ur samfundet, sedan skiljedom mot honom påkallats, är skiljedomen utan hinder därav bindande för honom.

Skiljedom meddelas, enligt beslut av styrelsen, antingen av styrelsen eller av en särskild skiljenämnd, bestående av tre eller fem av styrelsen för varje särskilt fall, inom eller utom styrelsen, utsedda samfundsledamöter.

Å skiljemannaförfarandet skall vad i lagen om skiljemän stadgas äga tillämpning, dock att, där styrelsen prövar tvisten, bestämmelserna i 11 § första och andra styckena av dessa stadgar skola gälla. Styrelsens och den särskilda skiljenämndens ledamöter må icke av part mottaga eller betinga sig ersättning.

Den särskilda skiljenämndens ledamöter äro berättigade till ersättning av samfundet för sina reseutgifter enligt samma grunder, som gälla för ledamöter av styrelsen.

Föreligger avtal om arvode eller ersättning i övrigt för uppdrags utförande, äro styrelsen och den särskilda skiljenämnden vid sin prövning icke bundna härav, därest avtalet visas vara oförenligt med huvudmannens eller försäkringsbolagets berättigade intresse. Har verkställd debitering av arvode eller kostnad godkänts må styrelsen och den särskilda skiljenämnden, där debiteringen är uppenbart obillig samt omständigheterna i övrigt där till föranleda, lämna godkännandet utan avseende.

Om yrkesplikter

34 §.

Vid utövande av sin verksamhet skall ledamot redbart och nitiskt utföra honom anförtrodda uppdrag och i allt iakttaga god advokatsed.

Ledamot är skyldig att, där god advokatsed så fördrar, förtiga vad han erfar i sin yrkesutövning.

35 §.

Det åligger ledamot att hålla penningmedel och andra tillgångar, som tillhöra hans huvudmän, skilda från vad honom tillhör.

Efter fullmäktiges hörande äger styrelsen utfärda närmare föreskrifter angående ledamöternas förvaltning av medel och andra tillgångar, som avses i första stycket, samt angående ledamöternas bokföring.

Innan fullmäktige höras i ärende, som i andra stycket avses, skall styrelsen bereda avdelningarna tillfälle att å avdelningsmöte behandla föreliggande förslag och avgiva yttrande däröver.

36 §.

(Upphört att gälla.)

37 §.

Ledamot må icke, där detta strider mot god advokatsed, frånträda mottaget uppdrag.

38 §.

Verksamhet som advokat får icke bedrivas i bolag med annan än advokat eller i aktiebolag, om ej styrelsen medger undantag. Ledamot, som bedri-

43 §.

Innan disciplinnämnden fattar beslut, skall tillfälle beredas den ledamot, mot vilken anmärkning framställts, att yttra sig däröver, såvitt tillfälle därtill icke redan av styrelsen beretts honom. I övrigt äger nämnden förordna om den skriftväxling, som må finnas erforderlig.

Ledamot, mot vilken anmärkning framställts, är pliktig att efter anmälning afgiva skriftligt svaromål, att på kallelse personligen infinna sig inför disciplinnämnden samt att förete de handlingar, som nämnden ålägger honom att tillhandahålla.

Beslut om uteslutning, varning eller erinran skall angiva de skäl, varå beslutet grundas.

Disciplinnämndens beslut skall tillställas den ledamot, mot vilken anmärkning framställts, justitiekanslern och styrelsen. Har ärendet upptagits på grund av anmälan, skall ock anmälaren erhålla del av beslutet, såvida han icke återkallat anmälan. Meddelande om att ledamot tilldelats varning eller erinran må ej lämnas annan än nu sagts.

44 §.

Beslut, varigenom ledamot utesluts ur samfundet, skall, så snart beslutet går i verkställighet, delgivas samfundets ledamöter och rikets allmänna domstolar. Har beslut om uteslutning upphävts, skall meddelande därom lämnas samfundets ledamöter och nämnda domstolar, om beslutet tidigare delgivits dem.

Om uteslutning av ledamot, som ej längre är behörig att vara advokat

45 §.

Uppkommer i styrelsen fråga om uteslutning av ledamot enligt 8 kap. 7 § fjärde stycket rättegångsbalken, skall styrelsen, innan beslut fattas i ärendet, bereda ledamoten tillfälle att yttra sig.

Beslut om uteslutning skall angiva de skäl, varå beslutet grundas.

Styrelsens beslut skall tillställas den ledamot ärendet rör och justitiekanslern. Vad i 44 § är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Om ledamots skyldighet att lämna uppgifter och tillhandahålla räkenskaper m. m.

46 §.

Ledamot är skyldig att lämna styrelsen de uppgifter, som erfordras för

ver advokatverksamhet i aktiebolag, svarar solidariskt med bolaget för sådana förpliktelser mot klienter som bolaget ådrager sig medan han är delägare.

Utan styrelsens medgivande äger ledamot icke utöva verksamhet vid filialkontor.

39 §.

Ledamot äger icke vid sidan av sin advokatrörelse utöva annan verksamhet av den art eller omfattning, att den kan menligt inverka på hans självständighet eller eljest är oförenlig med hans ställning som advokat.

Om disciplinärt ingripande

40 §.

Göres hos samfundet anmälan mot ledamot eller uppkommer eljest fråga om disciplinärt ingripande mot ledamot, upptages ärendet av styrelsen. Finner styrelsen, att åtgärd enligt 8 kap. 7 § första eller andra stycket rättegångsbalken icke är påkallad, äger styrelsen avgöra ärendet. I annat fall skall ärendet hänskjutas till disciplinnämnden.

I ärende, som hänskjutits till disciplinnämnden, äger styrelsen förordna någon av sina ledamöter eller suppleanter att inför nämnden företräda styrelsen.

41 §.

Innan styrelsen fattar beslut i ärende, som i 40 § avses, skall styrelsen, där ej särskild omständighet föranleder annat, bereda den ledamot ärendet rör tillfälle att yttra sig.

Ledamoten är pliktig att efter anmaning avgiva yttrande och att förete de handlingar, som styrelsen ålägger honom att tillhandahålla.

Styrelsens beslut skall tillställas ledamoten, justitiekanslern och disciplinnämnden. Har ärendet upptagits på grund av anmälan, skall ock anmälaren erhålla del av beslutet, såvida han icke återkallat anmälan.

42 §.

Har styrelsen funnit väckt fråga om disciplinärt ingripande mot ledamot ej föranleda ärendets hänskjutande till disciplinnämnden, må justitiekanslern, inom fyra veckor efter det att han fått del av beslutet, hos nämnden påkalla åtgärd mot ledamoten.

dess tillsyn över advokatväsendet. Efter fullmäktiges hörande äger styrelsen meddela närmare föreskrifter angående uppgiftsskyldigheten. Innan fullmäktige höras, skall styrelsen bereda avdelningarna tillfälle att i avdelningsmöte behandla föreliggande förslag och avgiva yttrande däröver.

Styrelsen äger förordna, att granskning av ledamots bokföring och medelförvaltning skall verkställas av auktoriserad revisor, som styrelsen utser. Ledamot är i sådant fall skyldig att tillhandahålla sina diärer och räkenskaper med tillhörande handlingar. Vad revisorn vid granskningen erfarit må vippas allenast i den mån granskningen givit anledning till anmärkning.

När styrelsen finner särskilda skäl därtill, äger styrelsen förordna, att ledamots diärer och räkenskaper med tillhörande handlingar skola granskas av generalsekreteraren eller företes för styrelsen.

Vid granskning, varom förmales i andra och tredje styckena, är ledamot, efter anmodan av den som verkställer granskningen, pliktig att från bank, klient eller annan införskaffa och för den granskande förete de kontokonton, besked eller andra uppgifter, som erfordras för kontroll av ledamotens förvaltning och räkenskaper. Tillhandahåller ledamoten icke dessa uppgifter inom rimlig tid efter det han blivit därom anmodad, äger den som verkställer granskningen själv införskaffa uppgifterna.

Om tystnadsplikt för styrelseledamot m. fl.

47 §.

Ledamot och suppleant i styrelsen, ledamot av disciplinnämnden samt generalsekreteraren må icke för annan vippa vad de på grund av samfundsledamots skyldighet att lämna uppgifter och tillhandahålla handlingar erfarit om denne och hans verksamhet.

Om skadeupprättande åtgärder

48 §.

Fullmäktige äga besluta om kollektiv försäkring eller fond för upprättande av skada till följd av brottsligt förfarande från ledamots eller hos ledamot anställds sida. Innan sådant beslut fattas, skall tillfälle beredas avdelningarna att i avdelningsmöte behandla föreliggande förslag och avgiva yttrande däröver.

Hava fullmäktige fattat beslut, varom i första stycket är stadgat, är ledamot skyldig att erlagga härav föranledd avgift, vilken skall för år räknat ut-

gå med lika belopp för varje ledamot. Beträffande avgift som nu sagts skall vad i 31 § tredje och fjärde styckena om årsavgift till samfundet är stadgats äga motsvarande tillämpning.

Om ledamots utträde

49 §.

Om skyldighet i vissa fall för ledamot att genast utträda ur samfundet är stadgat i rättegångsbalken.

Vill ledamot eljest utträda ur samfundet, skall han hos styrelsen göra skriftlig ansökan därom. Ansökningen skall föredragas vid närmast följande sammanträde med styrelsen. Föreligger mot ledamoten anmärkning av allvarlig beskaffenhet, äger styrelsen förordna, att med ansökningens behandling skall anstå i avbidan på prövning av den mot ledamoten framställda anmärkningen. Eljest skall ansökningen bifallas.

50 §.

Försammar ledamot att betala stadgeenlig avgift till samfundet, serviceersättning till Sveriges Advokaters Serviceaktiebolag eller stadgeenlig avgift till den avdelning han tillhör och fullgör han icke efter anmaning sina skyldigheter härutinnan inom tid, som styrelsen bestämmer, skall styrelsen förklara, att han utträtt ur samfundet.

Om offentliggörande av vissa beslut

51 §.

Meddelande om att någon antagits till ledamot av samfundet eller avgått därur skall genom styrelsens försorg bringas till allmän kännedom.

Om ändring av stadgarna

52 §.

Förelås ändring av dessa stadgar, tillkommer det fullmäktige att besluta därom.

Innan sådant beslut fattas, skall tillfälle beredas avdelningarna att å avdelningsmöte behandla föreliggande förslag och avgiva yttrande däröver.

Beslut om stadgeändring är ej giltigt, med mindre antingen beslutet fattats å ett ordinarie fullmäktigemöte och därvid biträts av minst tre fjärdedelar av hela antalet fullmäktige eller ock beslutet fattats å två på varandra

följande ordinarie fullmäktigemöten och å det möte, som sist hålles, biträts av minst två tredjedelar av de närvarande fullmäktige.

Beslutad stadgeändring skall för att bli gällande fastställas av Konungen.

Övergångsbestämmelser

Dessa stadgar träda i kraft den 1 januari 1964. Samma dag upphöra samfundets den 3 juni 1944 antagna, den 31 oktober 1947 av Konungen fastställda stadgar att gälla; med iakttagande dock av vad nedan bestämmes.

1. Den som vid dessa stadgars ikraftträdande innehar befattning som styrelseledamot, styrelsesuppleant, revisor eller revisorssuppleant kvarstår i sin befattning under tid, som vid valet blivit bestämd.

2. Val av ordförande, vice ordförande och övriga ledamöter av disciplinnämnden skall första gången förrättas vid ordinarie fullmäktigemöte 1964. Därvid skall iakttagas att ordförande och fyra andra ledamöter väljas för fyra år, vice ordförande och tre andra ledamöter för två år.

3. Då val av ledamöter och suppleanter i fullmäktige första gången förrättas, skall, i den mån ej annat blivit bestämt i nya avdelningsstadgar, som godkänts av samfundets styrelse, vad i de äldre avdelningsstadgarna om val av ledamöter och suppleanter i samfundets nämnd är föreskrivet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

4. Disciplinnämnden träder i verksamhet den 1 juli 1964. Intill den dagen skall vad i de äldre stadgarna är föreskrivet om styrelsens befattning med disciplinärenden alljämt gälla, styrelsen dock obetaget att redan före den 1 juli 1964 fatta beslut om ärendes hänskjutande till disciplinnämnden.

Bilaga 2

Vägledande regler om god advokatsed

antagna av Sveriges advokatsamfunds styrelse den 18 juni 1971

Inledning

Enligt 8 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken är advokat skyldig att vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra honom anförtrordade uppdrag och i allt iakttaga god advokatsed. Vad god advokatsed kräver är inte närmare angivet vare sig i rättegångsbalken eller i stadgarna för Sveriges advokatsamfund. Normer därom har utbildats inom advokatkåren och kommit till uttryck i avgöranden av advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd.

Advokatsamfundets fullmäktige har vid sitt ordinarie möte 1967 hemställt till styrelsen att utarbeta skrivna regler om god advokatsed. I anledning härav har styrelsen, sedan förslag till sådana regler behandlats vid allmänt advokatmöte och underställts samfundets avdelningar och disciplinnämnd för yttrande, beslutat utfärda nedan under 1–52 §§ intagna regler.

Dessa regler utgör i allt väsentligt endast en kodifiering av de normer som hittills tillämpats och upprätthållits i styrelsens och disciplinnämndens praxis. Såsom framgår av rubriken har reglerna till syfte att vara vägledande för samfundets ledamöter. Det är omöjligt att i skrift reglera alla de skiftande förhållanden och frågor som kan uppkomma i en advokats verksamhet. *Reglerna är inte på långt när uttömmande och får inte uppfattas så att allt som inte uttryckligen är förbjudet skulle vara tillåtet.* Å andra sidan innebär reglerna inte heller att varje avsteg från desamma nödvändigtvis måste föranleda disciplinär påföljd. Detta är en fråga som får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Advokats främsta plikt är att, inom ramen för vad lag och god advokat-sed bjuder, efter bästa förmåga tillvarata klientens intressen. Han är skyldig att främja dessa utan att låta sitt handlande påverkas av tanke på egna fördelar eller obehag eller av hänsyn till samhällsställning, nationalitet, hudfärg, politisk eller religiös uppfattning eller andra ovidkommande omständigheter.

2 §.

I sin verksamhet skall advokat uppträda sakligt och korrekt samt på sådant sätt att aktningen och förtroendet för advokatkåren upprätthålles.

Advokatrörelsens organisation

Kontorsorganisation, bokföring och förvaltning av klienters egendom

3 §.

Advokat är skyldig att tillse att hans kontorsorganisation är i god ordning samt att hans bokföring och förvaltning av klienters penningmedel och värdehandlingar sker med iakttagande av vad som därom är föreskrivet i lag och advokatsamfundets bokföringsreglemente.

Skyldighet att besvara skrivelser

4 §.

Advokat är skyldig att utan dröjsmål besvara i hans verksamhet ankommade skrivelser.

Kan en skrivelse inte utan dröjsmål besvaras i sak, bör skrivelsens mottagande erkännas och advokaten återkomma med svar så snart ske kan.

Reklam och ackvisition

5 §.

Advokats reklam skall vara saklig samt till innehåll och form korrekt. Den får inte innehålla något som kan vara ägnat att framkalla den uppfattningen att advokaten är skickligare, snabbare eller billigare än kollegerna.

I enlighet härmed strider det mot god advokatsed, bland annat:

1. att i annonser eller på brevpapper o. dyl. tillkännagiva att man är specialist inom viss gren av juridiken eller att man utövat viss praktisk verksamhet, varigenom man förvärvat särskild sakkunskap inom visst rättsområde;
2. att framställa sig själv eller sin kontorsorganisation såsom särskilt effektiv;
3. att giva brevpapper o. dyl., anslag på allmän plats, annonser eller skyltar uppseendeväckande utstyrsel eller utformning;
4. att till allmänheten utsända reklambroschyrer, samt
5. att utnyttja medverkan i press, radio eller television till reklam för den egna verksamheten eller att till representant för press, radio eller television göra uttalande i syfte att söka skapa sådan reklam.

Vad som stadgats i andra stycket under punkt 1 utgör inte hinder för advokat att i annonser eller på brevpapper o. dyl. angiva en eller flera grenar av sin advokatverksamhet.

6 §.

Advokat får inte söka förskaffa sig uppdrag genom att i cirkulär eller på annat sätt hänvända sig till annan och erbjuda denne sina tjänster som advokat.

Från denna regel gäller dock följande undantag:

1. Om en rättslig angelägenhet berör flera sakägare med överensstämmande eller likartade intressen samt det kan anses vara ett klientens eller rättsskipningens intresse att flera sakägare förenar sig om gemensamt ombud, får advokat, som erhållit uppdrag att företräda en sakägare, hänvända sig till andra sakägare för att söka erhålla även deras uppdrag. Han får dock därvid i regel inte erbjuda sig att utföra uppdraget kostnadsfritt eller mot särskilt lågt arvode eller mot den ersättning som motpart kan förpliktas att utgiva.
2. I konkurser är det tillåtet för advokat, som utsetts till interimsförvaltare eller som företräder borgenär i konkursen, att hos borgenärerna hemställa om fullmakt att utöva vederbörandes rösträtt vid val av konkursförvaltare. Det är därvid tillåtet att erbjuda sig att kostnadsfritt ombesörja bevakning av fordran i konkursen.

7 §.

Advokat får inte medverka till att annan för honom bedriver reklam eller ackvisitionsverksamhet, som han inte själv får utöva.

Ersättning för anskaffande av uppdrag

8 §.

Advokat får inte till annan avstå viss del av arvudet eller lämna honom gottgörelse i annan form för att han tillfört eller tillför advokaten uppdrag eller utfäster sig att vara verksam i sådant syfte. Sådan gottgörelse får inte heller mottagas.

Vad som sagts i första stycket utgör inte hinder för fördelning av arvode mellan advokaten och hans kompanjon eller biträdande jurist.

Anlitande av sakkunnig

9 §.

Anlitar advokat å klientens vägnar sakkunnig för verkställande av utredning eller avgivande av utlåtande och vill han inte personligen ansvara för den sakkunniges arvode och kostnader, bör han vid uppdragets överlämnande fästa dennes uppmärksamhet härå.

Kompanjoner och biträden

10 §.

Det är inte tillåtet för advokat:

1. att anställa biträdande jurist eller annan på villkor att denne lämnar försträckning, ingår borgen eller åtager sig därmed jämförlig prestation;

2. att vid ingående av bolagsavtal med annan advokat eller vid anställande av biträdande jurist eller annan personal avtala om konkurrens-klausul, som kan anses otillbörligt betungande för medkontrahenten;

3. att lämna biträdande jurist medgivande att utöva advokatverksamhet även för egen räkning, eller

4. att för inställelse vid domstol anlita icke rättsbildad personal, där inte särskilda omständigheter undantagsvis nödvändiggör detta.

Advokat är skyldig att, i den utsträckning som rimligen kan begäras, övervaka att hos honom anställd biträdande jurist och kontorspersonal fullgör sina skyldigheter.

Tillhandahållande av brevpapper m. m. åt annan

11 §.

Advokat får inte tillåta annan att begagna brevpapper, blanketter, kuvert el. dyl., som är försedda med advokatens namn eller firma.

Avböjande och frånträdande av uppdrag**12 §.**

I andra fall än då lag eller avtal så föreskriver är advokat inte skyldig att mottaga uppdrag.

Advokat, som inte vill åtaga sig erbjudet uppdrag, är skyldig att ofördröjligen meddela uppdragsgivaren detta. Han är inte skyldig att angiva skäl för avböjandet.

13 §.

Föreligger särskild omständighet, som kan föranleda tvivel på advokatens förmåga att obundet tillvarata uppdragsgivarens intressen, är advokaten, om han överväger att trots denna omständighet åtaga sig erbjudet uppdrag, skyldig att utan dröjsmål upplysa uppdragsgivaren om förhållandet.

Advokat, som driver verksamhet som fastighetsmäklare, försäkringsagent eller auktionsförrättare, är skyldig att vid rådgivning eller annat biträde rörande angelägenhet, i vilken advokaten till följd av sådan verksamhet har ett ekonomiskt intresse, upplysa uppdragsgivaren därom.

14 §.

Advokat är skyldig att avböja erbjudet uppdrag, om han själv, hos honom anställd biträdande jurist eller advokat, som är hans arbetsgivare eller kompanjon eller med vilken han har gemensam kontorsorganisation:

1. i saken eller i annan sak, som kan vara av betydelse vid det erbjudna uppdragets utförande, företräder eller själv har ett personligt eller ekonomiskt intresse, som strider mot uppdragsgivarens, eller

2. tidigare konsulterats av eller eljest biträtt motparten i samma sak eller i annan angelägenhet av sådan art, att de uppgifter vederbörande till följd därav erhållit kan tänkas få betydelse vid det erbjudna uppdragets utförande.

Likaså är advokat skyldig att avböja erbjudet uppdrag, om eljest någon omständighet föreligger, som uppenbarligen utgör hinder för advokaten att obundet hävda uppdragsgivarens intressen.

Utan hinder av vad ovan sagts äger advokat biträda i frågor rörande avtal mellan två eller flera personer, som i samförstånd med varandra begär hans biträde. I sådant fall är advokaten skyldig att beakta samt-

liga uppdragsgivares intressen. Uppstår mellan klienterna tvist i saken, äger advokaten inte i tvisten biträda någon av dem.

15 §.

Om advokat efter mottagande av uppdrag finner sådan omständighet föreligga, att han med kännedom därom skulle ha varit skyldig att avböja uppdraget, är han skyldig att frånträda detta.

Advokat är jämväl skyldig att frånträda mottaget uppdrag:

1. om advokaten på grund av laga förfall eller därmed jämförliga omständigheter blir förhindrad att fullfölja uppdraget;
2. om klienten begär att advokaten skall handla brottsligt eller i strid mot god advokatsed och trots påpekande vidhåller sin begäran, eller
3. om klienten undertrycker eller förvanskar bevis eller handlar svikligt.

Har omständighet som avses i 13 § första stycket inträffat eller blivit känd först efter uppdragets mottagande, skall vad som i nämnda stycke stadgats om upplysningsplikt äga motsvarande tillämpning.

16 §.

Advokat är inte berättigad att mot klientens önskan frånträda av denne lämnat uppdrag, med mindre advokaten jämlikt 15 § är skyldig att frånträda uppdraget eller eljest giltigt skäl därtill kan åberopas. Sådant skäl kan föreligga, bland annat:

1. om klienten i orimlig grad betungar eller besvärar advokaten och inte kan förmås till rättelse;
2. om klienten lämnar advokaten instruktioner att vid uppdragets utförande förfara på ett sätt, som uppenbarligen är gagnlöst eller stridande mot klientens intressen, och trots påpekande vidhåller dessa instruktioner;
3. om klienten i väsentliga avseenden handlar i strid mot advokatens råd eller eljest klart giver till känna att han förlorat förtroendet för advokaten, eller
4. om klienten trots påminnelse underlåter att inbetala förskott eller ersättning, som advokaten i anledning av uppdraget har rätt att fordra.

Om entledigande från förordnande, som meddelats av domstol eller annan myndighet, gäller vad för varje fall är stadgat i lag.

17 §.

Vill advokat frånträda mottaget uppdrag, är han skyldig att för klienten

uppgiva skälen till frånträdandet samt att på klientens begäran lämna skriftligt besked därom. Han skall vidare såvitt möjligt bereda klienten skälig tid att anlita annan advokat. Om uppdrag som rättegångsombud gäller vad som är stadgat i 12 kap. 18 § andra stycket rättegångsbalken.

Förhållandet till klienten

Trohet och lojalitet

18 §.

Advokat är skyldig att gentemot klienten iakttaga trohet och lojalitet.

19 §.

Advokat skall iakttaga diskretion om sina klienters angelägenheter och får inte, med mindre laglig skyldighet att lämna upplysning föreligger, utan vederbörligt samtycke yppa något, som i hans verksamhet förtroets honom eller som han i samband med sådant förtroende erfarit. Advokat är skyldig att ålägga sin personal samma diskretions- och tystnadsplikt.

20 §.

Advokat får inte utan klientens samtycke av annan än klienten betinga sig, låta åt sig utlova eller mottaga gottgörelse utöver det arvode som klienten eller annan å dennes vägnar har att erlägga. Vad nu sagts utgör dock inte hinder för advokat, som driver verksamhet som avses i 13 § andra stycket, att med klientens vetskap mottaga provision, som tillkommer honom i denna verksamhet.

21 §.

Advokat får inte utan klientens samtycke träffa förlikning med motparten. Kräver ställningstagandet till förlikningsförslag sådan skyndsamhet, att klientens samtycke inte kan inhämtas, får advokaten dock, om han är behörig därtill, godtaga förlikning, som han finner bäst förenlig med klientens intressen.

22 §.

Mellan advokat och klient bör, bortsett från normala transaktioner inom ramen för en av klienten bedriven rörelse, inte förekomma andra ekonomiska transaktioner än vad som följer av uppdragsförhållandet. Advokaten bör sålunda regelmässigt inte inlåta sig i affärsförbindelser med klienten och inte personligen ekonomiskt engagera sig i dennes affärer, inte lämna klienten lån och inte ikläda sig borgen för klientens skulder.

Inte heller bör han själv mottaga lån av klienten eller utverka dennes borgen för gäld.

Finner sig advokaten i visst fall böra lämna klienten lån, får han inte betinga sig eller mottaga annat vederlag än skälig ränta. För borgen får vederlag inte begäras eller mottagas.

Uppdrags utförande

23 §.

Juridiska råd skall vara grundade på erforderlig undersökning av gällande rätt.

Uppdrag skall utföras med omsorg, noggrannhet och tillbörlig skyndsamhet samt med beaktande av att klienten inte åsamkas onödiga kostnader.

24 §.

Klienten skall på lämpligt sätt hållas underrättad om vad som förekommer vid utförandet av hans uppdrag. Förfrågningar härom från klientens sida skall besvaras skyndsamt.

Arvodesdebitering m. m.

25 §.

Debiterat arvode skall vara skäligt.

Gör klienten invändning mot skäligheten, bör advokaten upplysa honom om förefintlig möjlighet att få arvodet prövat genom skiljedom enligt vad som därom är föreskrivet i advokatsamfundets stadgar.

26 §.

Innan advokaten kan överblicka arbetets omfattning, bör avtal om arvodets storlek inte träffas annat än på klientens uttryckliga begäran.

27 §.

Rättegångsarvode, som påföres klienten, får inte, med mindre särskilda skäl därtill föreligger, överstiga vad advokaten i rättegången yrkat att motpart skall förpliktas att utgiva till klienten.

28 §.

Advokat är skyldig att upplysa klienten om föreliggande möjligheter att erhålla offentlig försvarare, fri rättegång eller utomprocessuell rättshjälp ävensom att beakta förefintlig rättsskyddsförsäkring.

29 §.

Advokat får inte för arbete, som omfattas av uppdrag såsom offentlig försvarare eller rättegångsbiträde i fri rättegång, av klienten eller annan förbehålla sig arvode eller ersättning för utlägg utöver den ersättning som utgår av allmänna medel.

30 §.

Advokat äger av klienten begära erforderliga förskott till bestridande av utlägg för klientens räkning.

Har advokaten vid uppdragets mottagande gjort förbehåll därom, eller är det eljest med hänsyn till omständigheterna rimligt, äger advokaten av klienten begära även skäligt förskott å sitt arvode.

31 §.

Då uppdrag slutförts eller eljest upphört, skall sluträkning utan dröjsmål tillställas klienten.

Debiterat arvode behöver, såvitt det avser ett och samma uppdrag, inte specificeras, men advokaten är skyldig att på begäran lämna klienten skriftlig redogörelse för det med uppdraget förenade arbetet.

Redovisning

32 §.

Då uppdrag, i vilket advokat uppburit medel, slutförts eller eljest upphört, skall slutredovisning utan dröjsmål avgivas till klienten.

Om skyldighet i vissa fall att avgiva årsredovisning är stadgat i bokföringsreglementet.

Redovisning sker genom att redovisningsräkning tillställs klienten.

33 §.

Redovisningsräkning skall vara klart och redigt uppställd. Den skall upptaga allt vad advokaten i anledning av uppdraget uppburit samt ange de utlägg som advokaten haft och det arvode han påfört klienten. Dag för mottagande och utgivande av varje särskilt belopp bör angivas, där inte med hänsyn till uppdragets omfattning eller andra omständigheter ett sammanförande av flera poster till en måste anses lämpligare. Redovisningsräkningen skall vara daterad.

Vad som är stadgat i 31 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning å arvode, som upptagits i redovisningsräkning.

34 §.

Utvisar slutredovisning ett saldo klienten till godo, skall saldobeloppet utan dröjsmål utbetalas till klienten.

Advokat får inte som villkor för utbetalning av saldobeloppet eller del därav uppställa krav på att redovisningen skall godkännas av klienten.

35 §.

Advokat får inte genom avtal eller förbehåll fritaga sig från redovisningsskyldighet.

Utlämnande och innehållande av handlingar

36 §.

Sedan uppdrag slutförts eller eljest upphört, skall klienten tillhöriga handlingar utan dröjsmål utlämnas till honom, såvida inte laga rätt att innehålla handlingarna föreligger.

Advokat får inte som villkor för utlämnande av handlingarna uppställa krav på att av advokaten debiterat arvode eller av honom avgiven redovisning skall godkännas av klienten.

Förhållandet till motparten

37 §.

Advokat får inte genom otillbörlig påtryckning på motparten söka främja klientens sak.

Förbjudna åtgärder är i enlighet härmed bland annat:

1. otillbörlig anmälan till polis- eller åklagarmyndighet eller annan myndighet, så ock hot om sådan otillbörlig anmälan;
2. hot om skandalisering av motparten i press, radio eller television, samt
3. opåkallad hänvändelse till utomstående, såsom motpartens anhöriga eller eljest närstående, arbetsgivare, överordnade och arbetskamrater eller organisation, som motparten tillhör, så ock hot om sådan opåkallad åtgärd.

38 §.

Advokat bör inte vidtaga rättsliga åtgärder mot motparten utan att först ha tillskrivit denne och berett honom skälig tid att taga ställning till klientens anspråk och träffa uppgörelse i godo.

Är omständigheterna sådana, att ett dröjsmål med vidtagande av

rättsliga åtgärder kan vålla klienten rättsförlust eller annan skada, eller föreligger eljest särskilda skäl för skyndsamt vidtagande av rättsliga åtgärder, står det dock advokaten fritt att utan föregående meddelande till motparten vidtaga de åtgärder som klientens intresse i varje särskilt fall kräver.

39 §.

Advokat får inte som villkor för att bevilja av motparten begärt anstånd med betalning eller annan prestation uppställa krav på att motparten skall ersätta kostnader, som han inte lagligen är skyldig att gälda och som inte heller rimligen bör åläggas honom.

40 §.

Advokat får inte inför domstol eller annan myndighet förebbringa bevisning om förhållande, som är nedsättande för motparten, eller göra för motparten kränkande eller förklenande uttalanden, där bevisningen eller uttalandena inte är påkallade för talans utförande eller eljest för ett behörigt tillvaratagande av klientens intressen.

Även i övrigt skall advokat avhålla sig från åtgärder eller uttalanden, som är ägnade att i onödan kränka eller såra motparten.

41 §.

Advokat får inte vilseleda motparten genom att om faktiska förhållanden eller innehållet i rättsregler lämna uppgifter, som han vet vara oriktiga.

42 §.

Företräder eller biträder advokat klient vid förhandlingar med motpart som inte anlitar ombud eller biträde, bör han, efter vad förhållandena i varje särskilt fall kräver, fästa motpartens uppmärksamhet på att det i hans uppdrag inte ingår att tillvarataga dennes intressen samt tillråda honom att anlita eller rådfråga annan advokat.

43 §.

Advokat får inte utan motpartens samtycke i rättegång åberopa av denne framfört förlikningserbjudande.

Förhållandet till domstol

44 §.

Såsom ombud eller biträde i rättegång är advokat skyldig att i allo iakttaga vad rättegångsbalken föreskriver. Han är skyldig att ordentligt sätta sig in i saken och att bedriva denna med den omsorg och skynd-

samhet som god rättskipning kräver.

Av rätten meddelade förelägganden skall efterkommas och förfrågningar från rättens sida utan dröjsmål besvaras.

Uppstår hinder för inställelse el. dyl., skall rätten skyndsamt underrättas därom.

Upphör advokatens uppdrag som rättegångsombud eller rättegångsbiträde, är han skyldig tillse att meddelande därom utan dröjsmål lämnas till rätten.

45 §.

Advokat är inte, med mindre särskild anledning därtill föreligger, skyldig att kontrollera riktigheten av de uppgifter som hans klient lämnar honom men får inte vid talans utförande lämna uppgift, som han vet vara osann, eller bestrida uppgift, som han vet vara sann.

Advokat får inte medverka till att bevis undertryckes eller förvanskas men är inte skyldig – och mot klientens önskan inte heller berättigad – att i rättegången förete eller åberopa bevis eller lämna uppgift, som talar till klientens nackdel, med mindre skyldighet därtill ålägges honom jämlikt stadgandena om vittnes- och editionsplikt.

46 §.

Advokat får inte utöva otillbörlig påverkan på vittne.

Advokat är, utan hinder av att vittne åberopats av motparten, oförhindrad att sätta sig i förbindelse med vittnet för att göra sig underättad om vad vittnet kan uppgiva.

Advokat får inte lämna för vittne nedsättande uppgifter eller om vittnet göra kränkande eller förklenande uttalanden, där uppgifterna eller uttalandena inte är påkallade för talans utförande eller eljest för ett behörigt tillvaratagande av klientens intressen. Vad nu sagts gäller även uppgifter eller uttalanden om annan.

Förhållandet till andra myndigheter

47 §.

Vad som här ovan är sagt om förhållandet till domstol skall i tillämpliga delar iakttagas jämväl i förhållande till annan myndighet.

Förhållandet till kollegerna

48 §.

Advokat skall gentemot kolleger visa den hänsyn och det tillmötesgående

som god kollegialitet kräver. Kollegiala hänsyn får dock inte föranleda till handling eller underlåtenhet, som kan skada den egna klientens intressen.

49 §.

Har motparten anlitat advokat, skall förhandlingar i saken föras med advokaten och meddelanden i ärendet riktas till honom. Det är inte tillåtet att, med förbigående av motpartens advokat, söka kontakt med motparten personligen, där inte fråga är om åtgärd, som lagligen måste företagas gentemot motparten själv, eller ock motpartens advokat genom bortovaro, underlåtenhet att besvara brev el. dyl. gör en hänvändelse direkt till motparten nödvändig. I sådant fall bör motpartens advokat underrättas.

Betalning till motparten skall erläggas till dennes advokat, förutsatt att denne styrker sin behörighet att mottaga betalningen.

50 §.

Anlitat advokat å klientens vägnar kollega, t. ex. såsom platsombud, är han, där han inte gjort förbehåll om annat, skyldig att ansvara för kollegans arvode och kostnader, oavsett om klienten tillhandahåller erforderligt belopp.

51 §.

Kritik mot kollega skall vara saklig och måttfull.

Advokat får inte genom otillbörligt hot om anmälan eller rättslig åtgärd mot motpartens advokat söka förmå denne att vidtaga eller underlåta åtgärd.

Förhållandet till advokatsamfundet

52 §.

Advokat är skyldig att inom förelagd tid inkomma med yttrande eller svaromål, som begäres av samfundets styrelse eller disciplinnämnd eller av generalsekreteraren eller dennes medhjälpare. Han är därvid, utan hinder av den tystnadsplikt som åvilar honom, skyldig att fullständigt och sanningsenligt besvara framställda frågor och lämna begärda uppgifter.

Bilaga 3

Två disciplinärenden

1. TSA 1978 s 375, fall 12: Advokat jämnat vägen för annans brottsliga gärning

Pensionären X utflyttade år 1964 till Spanien. Han ägde då samtliga aktier i ett rörelsedrivande aktiebolag, vilka aktier han - med undantag för åren 1970-1972, då de var överlåtna till hans barn - fortfarande innehade då bolaget den 4 augusti 1975 försattes i konkurs vid en tingsrätt. Som enda tillgång i konkursen upptogs en fordran mot X på nominellt minst 211 762 kr 83 öre jämte ränta, vilken fordran emellertid värderades till 0 kr. Bland skulderna återfanns en skatteskuld utgörande kvarskatt enligt 1974 års taxering jämte restavgifter om tillhopa 204 572 kr.

Sedan den 1 september 1972 utgjordes bolagets styrelse av Y med Z som suppleant. Den senare skötte också bolagets bokföring sedan slutet av 1960-talet.

I november 1971 uppdrog X åt advokaten A att sälja bolagets fastighet Åsa 2:17 till kommunen, på vilken fastighet bolaget bedrev sin rörelse. Köpeavtal med kommunen om försäljning av fastigheten och rörelsen träffades den 11 januari 1973, då A uppbar köpeskillingen om 350 000 kr, varav 270 000 kr för rörelsen. Sedan X begärt redovisning av A, anförde denne i brev den 8 maj 1973 till Z följande.

Angående bland annat Åsa 2:17. Enär aktiebolaget står som säljare av fastigheten m.m. måste jag ha Edert medgivande enligt bifogad handling.

Enär direktören X synes angelägen lyfta likvider m.m. är jag tacksam för omgående behandling.

Den handling som var fogad vid brevet och som undertecknades av Y och Z var daterad den 10 januari och den 8 maj 1973. Den hade följande lydelse.

Nuvarande firmatecknare medgiver att direktören X av advokaten A mottager redovisning och likvid avseende bl.a. Åsa 2:17.

A avgav redovisning den 9 maj 1973. Enligt den av X godkända redovisningen erhöll han 344 167 kr 61 öre, varav 26 000 kr kontant och 318 167 kr 61 öre i en postväxel. Av de medel X sålunda mottagit förde han ut 125 000 kr ur landet. Resterande belopp förbrukade han för egen räkning.

Sedan åtal väckts mot X för oredlighet mot borgenärer, alt. vårdslöshet mot borgenärer, för att han - på grund av förfogande över bolagets tillgångar - i gäldenärs ställe utan vederlag avhänt bolaget egendom av betydelse och försatt detta på obestånd, dömdes tingsrätten honom den 25 januari 1978 för oredlighet mot borgenärer till villkorlig dom och 100 dagsböter.

I anmälan till advokatsamfundets styrelse påtalade kronofogdemyndigheten i distriktet A:s medverkan i den av X begångna brottsliga gärningen och anförde därvid bl.a. följande.

A har uppenbarligen varit medveten om att aktiebolagets pengar inte borde utbetalas till X, som kunde antas undanska medlen och föra ut dem till Spanien. Att A insett att aktiebolaget på grund av försäljningen skulle komma att påföras en avsevärd inkomstskatt framgår av hans berättelse vid vittnesförhör i rätten.

I avgivet yttrande bestred A att han skulle ha haft någon del i vad X låtit komma sig till last. Han uppgav bl.a. följande.

På grund av skattekonsekvenserna rådde han vid något tillfälle X att försöka sälja aktierna i bolaget i stället för fastigheten och rörelsen till kommunen. Denne ville emellertid inte lyssna till rådet utan sade sig ha användning för bolaget för att genom detta bereda sig ytterligare inkomster i form av bl.a. arrenden. X nämnde också att han anlitade egna skatteexperter. I samband med redovisningen underströk A ånyo skattekonsekvenserna för X. - X hade hand om de medel som tillhörde bolaget, varken Y eller Z förvaltrade några pengar. A ordnade ett formellt skriftligt medgivande från bolagets ställföreträdare att få redovisa direkt till X, som var den som ensam styrde och ställde i bolaget. A utgick från att X i sin tur skulle redovisa till bolaget. - Han hade inte haft någonting att göra med X innan han mottog ifrågavarande uppdrag. Han visste emellertid att X inte var bosatt här i riket. Av förbiseende iakttog han inte valutaförordningens bestämmelse att inhämta riksbankens tillstånd att få redovisa köpeskillingen till X.

Styrelsen hänsköt ärendet till disciplinnämnden, som muntligen hörde A.

Disciplinnämnden yttrade i beslut den 29 juni 1978.

Enligt 5 § första stycket 2) valutaförordningen fordras riksbankens tillstånd om den som är bosatt här i riket skall överlåta bl.a. betalningsmedel på den som är bosatt i utlandet.

A har i vetskap om att X var bosatt i Spanien underlåtit att inhämta riksbankens tillstånd innan han den 9 maj 1973 till denne överlämnade beloppet om 344 167 kr 61 öre i form av kontanter och en postväxel. Härigenom har A åsidosatt sina plikter som advokat.

Därutöver gör nämnden följande bedömning rörande A:s redovisning till X för det uppdrag han mottagit att

försälja bolagets fastighet och rörelse.

Även om - som A uppgett - X som aktieägare samt den som ensam bestämde i bolaget och förvaldade dess medel uppdragit åt A att genomföra försäljningen, var det ändå bolaget och inte X personligen som A företrädde. Att A också insåg detta visar hans brev till Z samt dennes och Y:s påtecknade medgivande om rätt för X att motta redovisning. Brevets avfattning - "måste jag ha Edert medgivande" och "X synes angelägen lyfta likvider" - ger emellertid vid handen att A - som han också själv uppgett - betraktade uppdragsförhållandet till bolaget som endast formellt och att den verkliga uppdragsgivaren var X själv. Härför talar även den omständigheten att A:s kostnadsräkning den 9 maj 1973 utställts inte på bolaget utan på X.

Av A:s egna uppgifter framgår att han var medveten om vilka ofördelaktiga skattekonsekvenser en försäljning av det slag som kom till stånd skulle medföra i jämförelse med en avyttring av aktierna i bolaget, att han underrättat X härom men att denne ändå vidhöll att försäljningen skulle genomföras på sätt som skedde. X:s inställning måste anses i hög grad anmärkningsvärd och borde ha gett A anledning misstänka att allt inte skulle komma att gå rätt till. Misstanken härom borde ha förstärkts när X begärde att A skulle redovisa till denne personligen. Att X hade ett dominerande inflytande i bolaget har inte fritagit A från skyldigheten att göra vad på honom rimligen ankom för att förvissa sig om att han inte genom att villfara X:s begäran om redovisning underlättade för denne att begå några oegentligheter. Redan det förhållandet att X var bosatt i utlandet borde ha manat A till särskild försiktighet. A:s åtgärder att upplysa X om skattekonsekvenserna har i detta hänseende inte varit tillräckliga. Vad A enligt nämndens mening med hänsyn till omständigheterna bort göra var att redovisa från kommunen mottagna medel direkt till bolaget

och inte - som han uppgett - förlita sig på att X i sin tur skulle göra detta.

Med hänsyn till det anförda måste A genom att redovisa medlen till X anses ha jämnat vägen för den gärning X dömts för. Vad A sålunda låtit komma sig till last finner nämnden inte vara att bedöma strängare än som ett åsidosättande av de plikter som åvilat honom som advokat.

På grund härav tilldelade nämnden A varning.

2. TSA 1979 s 77, fall 5: Medverkan till att söka skapa en laglig ram kring en olaglig verksamhet

En tingsrätt dömde genom dom den 7 januari 1976 X och Y för bl a koppleri till fängelse två år. I målet biträdde de tilltalade av advokaten A som offentlig försvarare. De åtalade gärningarna hade samband med de tilltalades innehav av en porrklubb. Av domen framgick bl a att A biträtt vid förvärvet av klubben samt att han därefter i viss utsträckning bistått klubb innehavarna med råd rörande klubbens verksamhet.

Sedan förhållandet bringats till advokatsamfundets kännedom, beslöt styrelsen att till prövning uppta fråga om vidtagande av disciplinär åtgärd mot A på grund av hans engagemang för klubb innehavarna.

I infordrat yttrande uppgav A bl a följande. "20.3.1974 fick jag besök av X, som jag ytligt kände från en klubb samt två andra personer. De båda sistnämnda ville sälja porrklubben till X. På uppdrag av parterna skrev jag ett köpekontrakt, med innehåll bl a att tillträde skulle ske 15.4.1974. Polistillstånd förelåg redan vid tillträdet och förlängdes senare att gälla med X som föreståndare.

Jag besökte porrklubben i mitten av april och förevisades då lokalerna. Jag fick också ta del av "Anställningsavtal" från en annan klubb, vilket avtal påstods vara upprättat av advokat. På uppdrag av X, som skaffat sig en kompanjon vid namn Y, gjorde jag vissa ändringar i "anställningsavtalet" dels 24.7.1974 dels ock någon gång 1975 (Bil A, B och C).

Då jag visades runt i lokalerna vid mitt första besök på klubben observerade jag att vid sidan av scenen fanns en dörr till ett rum, vilket tydligen tidigare använts för samlag o dyl. Jag förklarade att något sådant inte fick förekomma. Dörren låstes omedelbart och jag fick sedan veta att X eller Y aldrig tillät att rummet användes. Däremot tog vissa flickor mot kunder utanför lokalerna, t.ex. på hotellrum eller i av flickorna direkt förhyrda lägenheter. I samma fastighet som porrklubben fanns inga "besöksrum".

Nu torde det vara uppenbart för alla - inte minst polismyndigheten - att besöksklientelet på en sexklubb består av dels allmänt nyfikna personer utan intresse att skapa sexuella kontakter där, dels ock sådana - i regel män - som vill ha direkt kontakt med flickorna. Dessa torde i sin tur - med några få undantag - kunna betraktas som prostitueradc. Några ordningsregler eller andra omständigheter, som kan förhindra sådana kontakter torde inte kunna framletas.

Min bedömning var att myndigheters olika tillstånd i alla fall borde följas upp med ordning och reda på klubben: iakttagande av tider för öppethållande, förbud mot narkotika och alkohol (det sistnämnda i vart fall för personalen) osv. - Om dessa regler iakttoogs, och man visste ju att polisens spaningspersonal nästan dagligen besökte klubben, menade jag att verksamheten kunde bedrivas så länge tillstånd förelåg. Ett främjande borde kräva att innehavarna upplät rum för sexuella aktiviteter, medan vinning av prostitution icke kunde föreligga genom den

omständigheten att fler besökare kom för att försöka få kontakt med flickorna. Denna min uppfattning synes delas av polis och åklagare på en del orter än i dag. Här där- emot gjorde polis och åklagare en annan bedömning och tingsrätten utmätte stränga straff, bl a för X och Y. Dessa ansökte också om prövningstillstånd, vilket dock inte beviljades, eftersom de kom i en "skarv" då inne- havaren av annan sexklubb fått sitt mål prövat innan detta porrklubbsmål avgjorts i hovrätt.

Även i detta fall kan man kritisera min bedömning (jag är väl inte den ende juristen som trodde att verksamheten fick bedrivas), men jag kan inte förstå att jag skulle ha medverkat till ekonomisk eller organiserad brottslighet genom vad jag gjort eller underlåtit i sammanhanget.

Något ekonomiskt samarbete har jag inte haft med X eller Y. De ådömdes kraftiga skadestånd, varför jag måst av- skriva vissa arvodesfordringar på dem båda."

A uppgav vidare bl a att det stod klart för honom att det förelåg ett samband mellan flickornas låga ersättning - 10 kr per timme - och deras möjlighet att knyta sexuella förbindelser på klubben samt att han upprättat de ovan angivna bilagorna B och C.

Bil. B utgjordes av följande.

ORDNINGSREGLER

för personer som har anställning hos eller på annat sätt har anknytning till sexklubben ""=".

§ 1

""=" har till föremål för sin verksamhet att genom visningar av filmer, strip-tease och liknande till- godose önskemål hos vissa personer. Dessa önskemål kan vara av varierande slag, men de torde ytterst bestå i sexuell nyfikenhet eller sexuella behov.

§ 2

De som i ett eller annat hänseende medverkar vid ""=:s visningar eller andra aktiviteter får icke genom erbjudande - med eller utan betalning - inom

lokalerna söka kontakt med gäster eller på annat sätt än som rimligtvis kan framgå av det sceniska uppträdandet verka för kroppsliga kontakter med ""=:s gäster.

Avtal om samlag eller annan sexuell handling får ej slutas inom ""=:s lokaler.

§ 3

Medverkande får ej till ""= medföra eller i lokalerna förtära alkohol eller nyttja narkotiska preparat. Ej heller får vederbörande vistas i lokalerna efter att ha förtärt alkohol i märkbar utsträckning eller efter att ha nyttjat narkotika.

§ 4

Medverkande skall iakttaga god personlig hygien och får ej vistas i ""=:s lokaler om vederbörande är medveten om att han eller hon har smittosam sjukdom, varmed förestås även annan smittsam sjukdom än köns-sjukdom.

§ 5

Bryter någon mot reglerna enligt ovan äger ""= rätt att omedelbart och utan ersättning i någon form genast avvisa vederbörande från lokalerna.

§ 6

Envar, som medverkar i ""=:s verksamhet, skall taga del av dessa ordningsregler och är efter underskrift av desamma bunden därav.

Bil C utgjordes av följande avtal.

Mellan ""=, X och ... nedan kallad dansösen, född år 19... träffas denna dag följande avtal.

1. Dansösen åtager sig att under tiden ... 1975 å ""= utföra s k strip-tease dans vid ... tillfällen per kväll dvs vid tider mellan klockan 18.00-03.00 som senare överenskommes.
2. Dansösen skall infinna sig i lokalerna senast tio minuter före framträdandet men är icke skyldig att uppehålla sig därstädes efter framträdandet.
3. Dansösen erhåller i ersättning ... kronor per framträdande.
4. Om dansösen icke visar att skatt erlägges på grund av annan anställning innehåller och redovisar ""= erforderlig skatt.

5. Om dansösen förefaller påverkad av alkohol, narkotika eller dyl eller på otillbörligt sätt tar kontakt med gäster för sexuella förbindelser, äger ""= rätt att genast uppsäga detta avtal och är dansösen icke berättigad till skadestånd därför.

Styrelsen hänsköt ärendet till disciplinnämnden, som muntligen hörde A.

Disciplinnämnden yttrade i beslut den 29 november 1978:

Nämnden finner uppenbart att varken "anställningsavtalen" eller ordningsreglerna tjänat annat syfte än att ge sken av att ingen prostitution bedrevs inom eller i anslutning till klubben eller att, om så var fallet, detta skedde trots klubbinnhavernas förbud och i varje fall utan deras medverkan. Detta måste också A ha insett.

Genom att ändå på sätt som angetts lämna klubbinnhaverna biträde rörande klubbens angelägenheter har A medverkat till att söka skapa en laglig ram för en olaglig verksamhet. Härigenom har A allvarligt åsidosatt sina plikter som advokat.

På grund härav tilldelade nämnden A varning.

Sammanställning av remissyttranden

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av justitiekanslern (JK), riksåklagaren (RÅ), Göta hovrätt, Stockholms tingsrätt, rikspolisstyrelsen, domstolsverket, Sveriges domareförbund, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges Statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR och Landsorganisationen i Sverige.

RÅ har bifogat yttranden från överåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt från länsåklagarna i Uppsala län, Malmöhus län och Örebro län.

1 Allmänna synpunkter

Justitiekanslern: Arbetsgruppen har gått igenom det material som legat till grund för påståenden i den allmänna debatten om att vissa advokater varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Enligt arbetsgruppen ger materialet inte stöd åt de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet. Under inga förhållanden ger materialet enligt gruppens uppfattning något fog för påståenden om att dessa företeelser skulle ha spridning bland advokatåkårens medlemmar. Gruppen har likväl ansett att den diskussion som förekommit i denna fråga motiverar en undersökning om nuvarande ordning erbjuder tillräckligt skydd mot sådana företeelser.

Jag har ej haft tillgång till det material som arbetsgruppen gått igenom, men finner ingen anledning att ifrågasätta riktigheten av de uttalanden som gruppen gör beträffande förhållandena inom advokatåkåren. Vad som förekommit inom advokatsamfundets disciplinära verksamhet – två exempel har som bilaga fogats vid arbetsgruppens promemoria – visar dock att ständig verksamhet är påkallad mot företeelser av det slag som arbetsgruppens undersökning avsett.

Riksåklagaren: Arbetsgruppen har gått igenom det material som legat till grund för påståenden i den allmänna debatten om att vissa advokater varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Enligt arbetsgruppen ger materialet, som varit diffust till sitt innehåll, inte stöd för de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i sådan brottslighet. Under inga förhållanden ger materialet enligt gruppens uppfattning något fog för påståenden om att dessa företeelser skulle ha spridning bland advokatåkårens medlemmar. Gruppen har likväl ansett att den förda diskussionen motiverar en undersökning för att klargöra om nuvarande ordning erbjuder tillräckligt skydd mot sådana företeelser.

Jag saknar anledning att ifrågasätta riktigheten av de uttalanden som gruppen gjort beträffande sina iakttagelser om förhållandena inom advokatåkåren. Lika med arbetsgruppen anser jag dock att det är angeläget att man på alla sätt söker motverka att advokater, som i sin yrkesutövning på olika sätt kommer i kontakt med personer som ägnar sig åt organiserad och ekonomisk brottslighet, själva genom rådgivning eller på annat sätt underlättar sådan brottslighet. Samtidigt vill jag betona vikten av att advokaterna står fria och oberoende i förhållande till det allmänna.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt: I de sammanhang som det här är fråga om kan advokaten inte sägas ha att i första hand företräda det allmänna. Denna uppgift åvilar åklagaren. De omfattande rättigheter som en advokat innehar, då särskilt som offentlig försvarare, när det gäller kontakt med den misstänkte och insyn i förundersökningsmaterialet ger emellertid anledning att även ställa stora krav såvitt avser ansvaret mot det allmänna.

Arbetsgruppen har utgått från de uppgifter i den allmänna debatten som antytt att medlemmar av advokatsamfundet varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Gruppen har inte funnit stöd för de generella påståenden som framförts. Men liksom det i promemorian redovisas för riket i övrigt har det under årens lopp vid åklagarmyndigheten i Göteborg vid handläggning av ekonomiska brott iakttagits att försvarare varit så inblandade i de aktuella affärstransaktionerna att deras objektivitet kunnat ifrågasättas. Vid påpekanden härom har det hänt att advokat lämnat sitt försvararuppdrag. Det bör anmärkas att ej i något fall har brott kunnat styrkas.

Även om jag har föga tilltro till möjligheten att kunna lagstifta bort den art av brottslighet det närmast gäller här — grov ekonomisk och/eller organiserad kriminalitet — ger dock de iakttagelser som gjorts beträffande den rådgivande rollen anledning till uppmärksamhet i det översynsarbete som pågår. De påpekanden som görs i promemorian syns sålunda kunna vara verksamma i uppstramande syfte.

Överåklagaren i Malmö åklagardistrikt: Liksom BRÅ tidigare upptagit frågor angående revisors ställning i förhållande till den organiserade och ekonomiska brottsligheten har i föreliggande promemoria behandlats advokatkårens ställning i samma hänseende. Arbetsgruppen anför redan inledningsvis att det i den allmänna debatten gjorts gällande att advokater är inblandade i den organiserade och ekonomiska brottsligheten. Gruppen bedömer det material som därvidlag stått till dess förfogande som diffust till sitt innehåll och anser att detta ej ger stöd åt de generella påståenden om advokatmedverkan vid brott som gjorts. Med instämmande i Barbro Engman-Nordins reservation vill även jag konstatera att omfattningen av advokaters verksamhet vid organiserad och ekonomisk brottslighet får betraktas som okänd men att vid denna brottslighet uppenbarligen sker rådgivning och expertvägledning av olika jurister i en omfattning som gör dagens brottslighet möjlig. Med denna utgångspunkt ter sig arbetsgruppens förslag till lagändringar ytterst blygsamma. De föreslagna ändringarna kan väl tillstyrkas men det måste samtidigt konstateras att det är osannolikt att de påverkar de advokater som så önskar att fortfara att främja till exempel ekonomisk brottslighet.

Länsåklagaren i Uppsala län: Påståenden om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet är ägnade att hos allmänheten och myndigheterna minska tilltron till advokaternas yrkesutövning. Även om påståendena är oriktiga eller överdrivna föreligger anledning att se allvarligt på dem och vidta åtgärder, som säkrar ett framtida gott förtroende för advokatkåren. Den omständigheten att delade meningar synes föreligga bland advokater om vad som kan krävas av dem i vissa avseenden medför att en närmare reglering av verksamheten erfordras.

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten har på sitt till målen begränsade verksamhetsfält inte funnit stöd för de generella påståenden som då och då under senare tid framförts om advokaters medverkan i organiserad, ekonomisk brottslighet. Emellertid torde denna brottslighet idag ha en sådan

karaktär att den inte rimligen kan bedrivas utan kvalificerad juridisk hjälp och det kan inte uteslutas att sådan hjälp begärs hos ledamöter i advokatsamfundet. Mot denna bakgrund kan det var värdefullt med regler som – på ett tydligare sätt än vad som kan anses vara fallet idag – närmare anger de etiska ramarna för en advokats verksamhet.

Rikspolisstyrelsen: Rikspolisstyrelsen tillstyrker i allt väsentligt de förslag som framlagts i promemorian.

Domstolsverket: I samband med den under våren 1976 intensifierade debatten kring den organiserade och ekonomiska brottsligheten tillsatte rikspolisstyrelsen i september samma år en arbetsgrupp (AMOB) som fick till uppgift att utreda hur det polisiära arbetet med den organiserade och ekonomiska brottsligheten lämpligen borde bedrivas. I sin rapport redovisar AMOB under skilda avsnitt och i flera sammanhang uppgiften att ett dussintal advokater i landet kontinuerligt tycks ägna sig åt bl a rådgivningsverksamhet inom det organiserade och ekonomiska brottsområdet (sid 21, 24, 189 if. 190) och AMOB konstaterar att "liknande riksomfattande personella samband har belagts när det gäller den tidigare omnämnda illegala kreditgivningsverksamheten" (s. 190 i.f.).

Den genomgång av materialet som nu gjorts av arbetsgruppen inom BRÅ och som redovisas i promemorian (s. 50) har uppenbarligen givit gruppen anledning understryka att materialet i AMOB-rapporten såvitt nu är fråga varit diffust till sitt innehåll och inte ger stöd åt de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet. "Under inga förhållanden ger materialet enligt gruppens uppfattning något fog för påståenden om att dessa företeelser skulle ha spridning bland advokatåkårens medlemmar", (s. 50 m). DV konstaterar att en betydande diskrepans föreligger mellan innehållet i AMOB-rapporten och promemorian såvitt gäller påståenden och slutsatser om advokaters medverkan i den ekonomiska och organiserade brottsligheten. DV saknar emellertid möjlighet att närmare bedöma innehållet i AMOB-rapporten och tar därför ställning endast till de bedömningar och förslag vartill promemorian i sig kan föranleda.

Sveriges domareförbund: Promemorian, som utarbetats av en arbetsgrupp inom brottsförebyggande rådet, ingår som ett led i den pågående översynen av lagstiftningen mot organiserad och ekonomisk brottslighet och har föranletts av påståenden i den allmänna debatten om att advokater varit inblandade i sådan brottslighet. Emellertid ger det material, som legat till grund för dylika påståenden, tydligen inte belägg för att sådan verksamhet skulle ha spridning bland advokatåkårens medlemmar. Likväl förestår arbetsgruppen vissa nya regler.

Föreningen Sveriges Statsåklagare: Arbetsgruppen framför icke någon genomarbetad syn på advokatens ställning i skiftande situationer. Promemorians underlag för bedömningar och förslag är tunt. Det borde ha framstått som nödvändigt för den uppgift, som arbetsgruppen-styrgruppen synes ha förelagt sig, att åtminstone i någon mån söka penetrera och klarlägga de relationer som finns mellan ekonomisk och organiserad brottslighet och advokater eller jurister i övrigt i deras roller som rådgivare eller försvarare. Arbetsgruppen-styrgruppen resonerar endast i allmänna ordalag om dessa frågor. Det är svårt att finna sambandet mellan gruppens "kartläggning" av nämnda relationer och de förslag gruppen framlägger. Förslagen får närmast karaktären av hugskott. Någon analys av de verkningar ett genomförande av förslagen skulle få lämnas knappast.

Klarare direktiv och en mångsidigare sammansättning av arbetsgruppen (och styrgruppen) hade kunnat ge bättre resultat. Statsåklagarföreningen finner anmärkningsvärt att vare sig i styrgruppen eller i arbetsgruppen ingått åklagare med erfarenhet av organiserad och ekonomisk brottslighet. Naturligtvis gäller detsamma advokatrepresentation.

Föreningen anser sig sakna anledning och möjlighet att nu bidra med en vidare belysning av problemområdet och vill närmast föreslå att frågorna noggrannare och i vidare sammanhang genomarbetas genom regeringens försorg.

Statsåklagarföreningen vill emellertid kortfattat dels lämna några allmänna principiella synpunkter på advokatverksamheten dels ta ställning till några av styrgruppens konkreta förslag.

Advokaterna har en vital roll i bevarandet av rättssamhället. Utformandet av reglerna för denna roll kräver en förståelse för advokatens relationer till och funktioner i vårt rättssystem. I sin yrkesutövning inträder en advokat nödvändigtvis i skiftande roller med svåra uppgifter. Varje situation kan inte förutses. Grundläggande etiska principer behövs som vägledning. Varje särskild situation ställer honom inför frågor som han får själv söka svar på inom ramen för de etiska regler som gäller. För att advokatkåren skall kunna fylla sin samhälleliga roll är nödvändigt att den i största utsträckning är fri och oberoende. Endast därigenom kan advokaten vara ett starkt stöd för den enskilde medborgaren även i de situationer där denne är i konflikt med den överväldigande samhällsapparaten eller utsatt för tryck från den allmänna opinionen. Förslag, innebärande vidgad samhällskontroll över advokatkåren eller inskränkningar i dess fria och oberoende ställning, bör vara mycket väl underbyggda och välmotiverade för att vinna framgång.

Lagstiftningen, advokatsamfundets stadgar om krav på medlemmar och med disciplinregler samt de år 1971 antagna reglerna om god advokatsed ger tillsammans en god vägledning för de ansvarskännande advokaterna och ger regler för bestraffning eller annan åtgärd mot den som överskrider reglerna. För att reglerna, som endast kan ange en minimistandard, skall utgöra en garanti för en högtstående advokatkår krävs dock att de upprätthålles med skärpa. Överträdelser skall föranleda en i förhållande till dess betydelse lämplig reaktion. Sviktat ansvariga organ vid tillämpning av reglerna förlorar dessa helt eller delvis sin effekt.

Vilket regelsystem som än gäller för advokatverksamheten kan ej förhindras att advokater emellenåt kommer att beslås med brottsliga eller eljest oetiska handlingssätt. Det hade varit av värde om arbetsgruppen försökt att belysa vilka oacceptabla handlingsmönster som förekommer och ge konkreta rekommendationer om hur dessa företeelser skall hejdas. Tydligt avvisar arbetsgruppen de angrepp som från samhällets sida genom den inom rikspolisstyrelsens administrerade AMOB-rapporten riktats mot advokatkåren och betecknar dem som diffusa och utan stöd för gjorda generella påståenden. Arbetsgruppen bidrar dock ej själv nämnvärt med någon belysning av fältet.

Vad som anförs i promemorian torde inte vara ägnat att i nämnvärd omfattning begränsa ekonomisk brottslighet.

Föreningen Sveriges åklagare: Föreningen saknar anledning att ifrågasätta riktigheten av arbetsgruppens uttalande att dess undersökning icke givit stöd åt de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet. Med hänsyn till vikten av att den rättssökande allmänhetens och myndigheternas tilltro till advokat-

kårens yrkesutövning upprätthålls bör, såsom arbetsgruppen föreslagit, åtgärder likväl vidtagas så att erforderligt skydd erbjuds mot den typ av företeelser, som nämnda påståenden gällt.

Arbetsgruppen har framlagt en rad förslag, vilka föreningen i allt väsentligt kan godtaga och som, åtminstone för närvarande, kan anses tillräckligt ingripande.

Tjänstemännens centralorganisation: Det material rörande advokaters inblandning i organiserad och ekonomisk brottslighet som arbetsgruppen har gått igenom är ett skriftligt material från 1977 som legat till grund för Rikspolisstyrelsens arbetsgrupp mot organiserad brottslighet. Eftersom detta material dels är gammalt och dels av begränsad omfattning kan det, enligt TCOs uppfattning, inte vara möjligt att dra några generella slutsatser om förekomsten av organiserad och ekonomisk brottslighet inom advokatkåren. Det material som funnits till förfogande ger enligt reservanten Sjöström tvärtom exempel på att advokater medverkat i ekonomisk och organiserad brottslighet genom rådgivning eller på annat sätt. Detta innebär att det inte är möjligt att, som arbetsgruppen gjort, hävda att materialet är ett bevis för att en sådan verksamhet *inte* förekommer.

Landsorganisationen i Sverige: Arbetsgruppen har gått igenom material som legat till grund för påståenden om att advokater varit inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Enligt gruppen ger detta material inte stöd åt de generella påståenden som framförts om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet. Man har ändå ansett att det finns skäl att överväga åtgärder för att motverka att advokater som i sin yrkesutövning kommer i kontakt med organiserad och ekonomisk brottslighet själva medvetet eller omedvetet underlättar denna.

2 Försvarens relationer till den misstänkte

Justitiekanslern: I likhet med arbetsgruppen finner jag det vara klart att en försvarare måste äga integritet och självständighet inte bara gentemot domstol och åklagare utan även mot den misstänkte. När det gäller metoder för att inskräpa detta kan det naturligtvis ifrågasättas om de föreslagna ändringarna i 21 kap. rättegångsbalken kommer att bli ett särskilt verksamt medel. Stora svårigheter att fastställa sådana relationer mellan försvararen och den misstänkte som förslaget tar sikte på kan väntas uppstå. De principer som de föreslagna lagändringarna ger uttryck för synes mig dock riktiga och jag har ingenting att invända mot att ändringarna genomförs i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget.

Riksåklagaren: När det gäller försvararens relationer till den misstänkte vill jag lika med arbetsgruppen understryka angelägenheten av att försvararen upprätthåller en självständig och oberoende ställning inte bara gentemot domstol och åklagare utan även mot den misstänkte. Detta är väsentligt inte minst med hänsyn till att den misstänktes intressen i annat fall kan befaras bli eftersatta. Arbetsgruppens förslag är sålunda ägnat att förhindra att försvararen får egna intressen i saken eller blir indragen i den misstänktes ekonomiska angelägenheter i stort. Som överåklagaren i Stockholm framhållit i sitt yttrande kan vissa svårigheter förväntas när det gäller att i det enskilda fallet fastställa försvararens förhållanden till den misstänkte och hans sak. Genom att regeln ges obligatorisk karaktär undanröjs dock varje tvivel om att fråga är om en renodlad diskvalifikationsgrund. Det måste därför framstå som uppenbart för vederbörande försvarare att han har en oavvislig plikt att redovisa alla för sakens bedömning

relevanta uppgifter. Jag förutsätter att underlåtenhet i detta hänseende kommer att bedömas som en mycket allvarlig pliktförsummelse. Med beaktande av det nu sagda vill jag inte motsätta mig ett genomförande av förslaget enligt de riktlinjer arbetsgruppen förordat. Den valda utformningen av lagtexten synes mindre lämplig med hänsyn till att lokutionerna delvis ligger mycket nära rekvisiten för medhjälp till brott. Som framhållits av överåklagaren i Göteborg och länsåklagaren i Malmöhus län bör förbudet i förekommande fall ta sikte på samtliga på en advokatbyrå arbetande jurister.

Överåklagaren i Stockholms åklagardistrikt: Den grundläggande principen för utseende av försvarare för misstänkta i brottmål är att den misstänkte har rätt att själv få avgöra vem han skall ha. Endast för vissa i rättegångsbalken närmare angivna fall kan inskränkningar ske i denna rätt.

I likhet med arbetsgruppen anser jag att det är av betydelse att en försvarares integritet och självständighet gentemot den misstänkte upprätthålles. Lika angeläget är det att söka förhindra att försvararen – medvetet eller omedvetet – blir indragen i ekonomisk brottslighet. Emellertid är jag tveksam huruvida den omständigheten att en försvarare varit den misstänkte behjälplig i angelägenhet som rör brottmålet skulle göra honom så olämplig som försvarare att det motiverar en regel som den föreslagna.

Den föreslagna obehörighetsregeln tar sikte på det fallet att misstanke om brott inte föreligger mot försvararen. Oaktat han sålunda inte kan straffas för vad han – kanske under utövning av advokatyrket – företagit sig kommer han likväl att drabbas av en sanktion i den meningen att han i det aktuella fallet betages möjligheten att biträda en klient och således i viss utsträckning utöva sitt yrke. Utifrån principiella synpunkter är den föreslagna ändringen därför ägnad att inge betänkligheter. Vidare torde man vid tillämpningen av bestämmelsen möta avsevärda svårigheter. Sålunda uppkommer till en början fråga om vem som skall svara för utredningen om eventuell obehörighet. Såvitt gäller advokat ankommer det i första hand på denne själv att pröva om han är obehörig. Denna skyldighet är sanktionerad genom samfundets möjligheter till disciplinärt ingripande. Så är emellertid inte fallet beträffande försvarare som inte är advokat. För att den önskade effekten skall kunna uppnås bör försvarare kunna avvisas redan under förundersökningen. Om sådant avvisande i princip kan ske enligt nu gällande rätt har det dock – såvitt känt – aldrig förekommit. Fråga uppkommer vidare om åklagare själv kan avvisa eller om endast rätten har sådan befogenhet. Oavsett när och av vem beslut om avvisning kan meddelas torde möjligheterna till uttömmande utredning vara starkt begränsade p. g. a. bestämmelsen i 36 kap 5 § rättegångsbalken om advokats tystnadsplikt. Risk föreligger att den föreslagna regeln ger upphov till "sidorättegångar" angående den eventuella obehörigheten. Enligt min mening bör övervägas en mera begränsad regel för att komma till rätta med de mest flagranta fallen som går ut på att domstolen har *rätt* att avvisa försvarare som på de angivna grunderna befinnes olämplig. Med en sådan bestämmelse som alltså ger möjlighet till avvisning först efter prövning i det enskilda fallet i stället för en ovillkorligt utformad obehörighetsregel ges större utrymme för mindre stelbenta lösningar av frågor rörande försvarares integritet och självständighet. Med en på detta sätt utformad regel bortfaller även behovet av dispens i särskilda fall.

Om avvisning av försvarare som är advokat sker på nu diskuterade grunder anser jag att skäl inte föreligger för anmälan till advokatsamfundet

jämlikt 12 kap 6 § 2 st rättegångsbalken, varför undantag bör göras från denna bestämmelse.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt: Jag har i princip inte något att erinra mot de bestämmelser som tänkts införda i 21 kap RB. Utformningen av 21:3 borde dock vara tydligare för att undvika tolkningsproblem. Dessutom bör förbudet avse även annan advokat verksam på samma byrå.

Länsåklagaren i Uppsala län: I likhet med arbetsgruppen anser jag det viktigt att försvararen upprätthåller en självständig och oberoende ställning i förhållande till den misstänkte. Föreslagna tillägg till 21 kap 3 § och 7 § rättegångsbalken kan bidra till denna principens upprätthållande. Den föreslagna undantagsregeln i 3 § 2 st bör dock preciseras så att synnerliga skäl krävs för att medge undantag från huvudregeln.

För att förbättra domstols möjligheter att förhindra att de föreslagna reglerna åsidosätts, bör även införas en regel i 21 kap rättegångsbalken som stadgar skyldighet för försvarare att till rätten självant lämna upplysningar om mellanhavanden med den misstänkte, vilka inte helt saknar samband med gärningen. Åsidosättande av en sådan skyldighet kan för advokats del väntas leda till disciplinär åtgärd.

Länsåklagaren i Malmöhus län: Arbetsgruppens förslag om att införa bestämmelse i 21 kap RB om viss inskränkning i rätten att vara försvarare synes väl motiverat. Fråga är emellertid om inte det föreslagna förbudet bör gälla även för den som tex arbetar inom samma advokatbyrå. Om en av två kompanjoner i en advokatfirma omhänderhaft en klients affärsangelägenhet bör även kompanjonen med hänsyn till dennes personliga intresse att värna om byråns anseende vara jävigt att omhänderha försvararskapet för klienten.

Enligt arbetsgruppen bör det åvila den som erbjuds uppdrag som försvarare att själv pröva huruvida hans relationer till den misstänkte är sådana att han är obehörig att vara försvarare och att, om så är fallet, avböja detta. Anser han saken tveksam är han skyldig att till rätten självant anmäla detta. Upptäcker han sedan han mottagit uppdraget av rätten att han är obehörig att vara försvarare skall det enligt arbetsgruppens mening åligga honom själv att ta initiativet till att anmälan göres till rätten. Den skyldighet som enligt arbetsgruppen i detta sammanhang bör åläggas försvararen bör också lämpligen angivas i det föreslagna lagrummet eller i reglerna om god advokatsed.

Länsåklagaren i Örebro län: Den föreslagna ändringen i 21 kap. 3 § rättegångsbalken tillstyrks såsom angelägen och nödvändig. Det synes emellertid angeläget att understryka att försvarare i tveksamma fall självant och snarast möjligt anmäler förhållanden som kan påverka hans uppdrag som försvarare.

Tillägget till 21 kap. 7 § får anses påkallat inte minst till skydd för försvararen. Ändringen tillstyrkes därför.

Göta hovrätt: En försvarares uppgift är att inom ramen för gällande lagstiftning och god advokatsed tillvarata den misstänktes intressen. Detta kan innebära att viss advokat inte bör komma i fråga som försvarare med hänsyn till det biträde han tidigare lämnat den misstänkte. Försvararen bör självfallet inte heller gå den misstänktes ärenden i angelägenheter som har samband med den påstådda brottsligheten. Att närmare reglera dessa frågor i lag är en närmast omöjlig uppgift, vilket inte minst arbetsgruppens förslag vittnar om. Något egentligt behov av en sådan reglering har arbetsgruppen inte heller påvisat. Hovrättens erfarenhet är att advokaterna agerar korrekt som försvarare inom den nyss angivna ramen. En närmare

reglering av detta område kan lätt bli ofullständig och onyanserad och leda till en överdriven försiktighet från advokaternas sida. En sådan utveckling skulle kunna medföra att försvaret bedrivs mindre effektivt och skulle alltså i sista hand drabba den misstänkte. Hovrätten avstyrker därför förslaget.

Stockholms tingsrätt (majoriteten): En försvarares förhållande till den brottsliga gärningen eller till angelägenhet som har samband därmed får inte vara av den art att han hamnar i ett jävsliknande förhållande till den misstänkte och dennes sak. Den föreslagna ändringen i 3 § ger en tillfrågad försvarare ett incitament till självprövning och ett skäl att avböja ett uppdrag. Även för domstolar kan förslaget utgöra ett stöd att avvisa en föreslagen försvarare om denne på angiven grund befinns olämplig. Mot denna bakgrund tillstyrker tingsrätten den i 21 kap. 3 § rättegångsbalken föreslagna ändringen.

En misstänkt bör enligt tingsrätten kunna få biträde av sin försvarare även i ekonomiska angelägenheter som ligger utanför försvararuppdraget så länge advokaten kan lämna sådant biträde inom ramen för sund etisk advokatverksamhet. Främst mot denna bakgrund kan tingsrätten inte tillstyrka den föreslagna ändringen i 21 kap. 7 § rättegångsbalken.

Stockholms tingsrätt (minoriteten): Vad angår de av arbetsgruppen föreslagna ändringarna i 21 kap. RB känner vi oss inte övertygade om att de har omedelbart samband med gruppens arbetsuppgifter. Den allmänna lämplighetsprövning som enligt nu gällande regler måste föregå varje förordnande av offentlig försvarare eller godtagande av enskild försvarare torde rymma tillräckliga möjligheter att undvika de företeelser som de nu föreslagna lagändringarna avser att motverka.

Domstolsverket: Förslaget till ny lydelse av 21 kap. 3 § RB är utformat så att det för diskvalifikation av försvarare krävs att denne är övertygad om otillbörligt samröre med den misstänkte. Mot förslaget i och för sig finns intet att erinra. Med en bestämmelse med sådana rekvisit torde dock inte mycket vinnas. Flertalet försvarare i de mål det här rör sig om är offentliga försvarare – dvs. advokater. Skulle en advokat ha övertygats om verksamhet av här avsett slag, torde man ha all anledning anta att han redan blivit utesluten ur advokatsamfundet och på den grunden i praktiken är otänkbar som offentlig försvarare. Det ter sig mot bakgrund härav och omständigheterna i övrigt önskvärt att inte heller den får vara försvarare som på sannolika skäl kan antas ha hjälpt den misstänkte vid gärningen etc. DV föreslår att 21 kap. 3 § RB ändras i enlighet härmed.

Förslaget till ändring av 21 kap. 7 § RB är ägnat att inge betänkligheter. Det föreslagna tredje stycket av paragrafen är alltför lösligt formulerat för att tjäna till vägledning rörande vad som är tillåtligt för en försvarare. Av motiveringen framgår egentligen endast att en försvarare inte får ägna sig åt olämplig hjälp åt den misstänkte. Det exempel som ges på olämplig hjälp (s. 60 y) ter sig dessutom enligt DVs mening inte i allo så uppenbart olämpligt; snarare är det mången gång helt i sin ordning att försvararen hjälper den misstänkte utöver försvararuppdraget.

De oarter förslaget avser att komma till rätta med torde kunna bemästras inom ramen för reglerna om god advokatsed och – beträffande eventuella privata försvarare – bestämmelserna i 21 kap. 3 § 2 st. jfrft med 12 kap. 5 § RB. DV avstyrker förslaget i denna del.

Sveriges domareförbund: Enligt arbetsgruppen är det särskilt i mål med anknytning till organiserad och ekonomisk brottslighet av vikt att försvararen garanteras en gentemot den misstänkte självständig ställning. Gruppen

föreslår i sådant syfte att det i 21 kap. RB införs bestämmelser av innebörd att den som genom råd eller på annat sätt varit den misstänkte behjälplig vid gärningen eller i angelägenhet som har väsentligt samband därmed inte får vara försvarare, att rätten i särskilt fall kan medge undantag från denna regel samt att den som är försvarare inte får vara den misstänkte behjälplig i andra ekonomiska angelägenheter än sådana som faller inom ramen för försvaret eller uppenbarligen saknar samband med gärningen.

Domareförbundet anser i likhet med arbetsgruppen att försvararen måste, för att kunna rätt fylla sin uppgift, upprätthålla en självständig och oberoende ställning i förhållande till den misstänkte och dennes sak. Det är därför väsentligt att försvararen ej genom samröre med den misstänkte utanför försvararuppgiften kommer i jävslänkande situationer som är oförenliga med försvararens ställning. I fråga om sådana fall, där försvararen under rättsförfarandet ställs inför oacceptabla anspråk på biträde utanför försvararuppgiften, skulle en förhållningsregel av det föreslagna innehållet i vissa fall möjligen kunna bli ett stöd för försvararen att hävda sin integritet. Emellertid anser domareförbundet att de föreslagna reglerna inte torde komma att, utöver vad som kan uppnås inom ramen för gällande regler, på något mera påtagligt sätt förebygga att advokater blir inblandade i organiserad och ekonomisk brottslighet. Ej heller eljest anser förbundet förslaget ägnat att på något verkningsfullt sätt motverka sådan brottslighet.

Såsom ligger i det nyss sagda anser förbundet att gällande regler i RB ger tillräcklig grund för hanteringen av frågor om försvararens lämplighet med hänsyn till hans tidigare förbindelser med den misstänkte eller hans mellanhavanden med denne under rättsförfarandet. Vid sidan av RB ges ytterligare ledning i begreppet god advokatsed. Förbundet vill härutinnan peka på den i vägledande regler om god advokatsed stadgade skyldigheten för advokat att avböja eller frånträda uppdrag om han ej obundet kan hävda uppdragsgivarens intressen (14 och 15 §§). Enligt förbundets uppfattning ger de gällande reglerna på ett annat sätt än vad förslaget synes förutsätta rätten möjlighet att från fall till fall pröva försvararens lämplighet i aktuella hänseenden, främst då med avseende på frågan om försvararen med hänsyn till sitt förhållande till saken kan antagas ha intresse av att hindra eller motverka dess rätta belysning. De problem som sammanhänger med den organiserade och ekonomiska brottsligheten ger givetvis domstolarna anledning till skärpt uppmärksamhet härvidlag.

Vidare vill förbundet peka på att förslaget ej medför hinder för den som är försvarare att vara aktiebolag eller annan juridisk person behjälplig i ekonomiska angelägenheter som har samband med vad den misstänkte företagit sig. Ej heller har arbetsgruppen klargjort vad som i förslaget avses med den misstänktes ekonomiska angelägenheter. Förslaget skulle kunna medföra tillämpningsproblem i fråga om t. ex. fackliga organisationer, där jurister och andra anställda kan biträda medlemmar i brottmål och därmed sammanhängande ekonomiska angelägenheter. Bl. a. i dylika fall skulle förslaget kunna medföra att den misstänkte ej fick biträde av den som vore bäst skickad att försvara honom.

På grund av det anförda avstyrker förbundet att förslaget genomförs.

Sveriges advokatsamfund: Samfundet delar arbetsgruppens uppfattning att det är olämpligt att någon anlitas som försvarare i fall han haft eller har samröre med den misstänkte utanför försvararuppdraget att detta av den art att det kan inkräkta på hans självständighet gentemot den misstänkte. Av de frågor arbetsgruppen diskuterar i promemorian är i själva verket denna den enda som har praktisk anknytning till problemen med den s. k. organiserade och ekonomiska brottsligheten.

Såvitt gäller advokater som försvarare är frågan – i vidare mån än arbetsgruppen antagit (se sid. 56 m) – reglerad genom de vägledande reglerna om god advokatsed. Sålunda anges där i 14 § andra stycket att *varje* förekommande omständighet "som uppenbarligen utgör hinder för advokaten att obundet hävda uppdragsgivarens intressen" medför skyldighet för honom att avböja uppdraget. Denna regel är i själva verket mera långtgående än den bestämmelse som arbetsgruppen föreslår införd i 21 kap. RB.

Den angivna regeln i de vägledande reglerna förutsätter att i första hand advokaten själv skall pröva om jäv föreligger. I allmänhet är det bara den närmast berörde som fullt ut kan överblicka de intrikata och grannliga frågeställningar som en jävssituation medför. De av arbetsgruppen föreslagna nya bestämmelserna i 21 kap. 3 och 7 §§ rättegångsbalken skall emellertid tillämpas även på försvarare som inte är advokater och de avser både offentliga och privata försvarare.

Enligt samfundets bedömande kommer åtskilliga problem att bli förknippade med tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna.

Som ett skäl för sitt förslag anför arbetsgruppen önskvärdheten av att undvika att en advokat som varit den misstänkte behjälplig i tivelaktiga transaktioner senare åtar sig uppdrag som dennes försvarare för att därigenom förskaffa sig det skydd mot att själv bli förhörd i saken som bestämmelserna i 36 kap 5 § RB erbjuder. Det där föreskrivna undantaget från den allmänna vittnesplikten måste emellertid rimligtvis omfatta även tidigare anlitad försvarare. Om detta antagande är riktigt nödvändiggör detta att frågan om försvararjäv enligt de föreslagna reglerna prövas innan försvarare utses. Får nämligen den misstänkte tillfälle att utse försvarare för sig torde förbudet mot att höra vederbörande alltför kvarstå oavsett om denne senare förklarats "jävig".

Enligt arbetsgruppen ankommer det i praktiken på åklagaren att bevaka att ingen anmärkning kan göras mot försvararen i fråga om de aktuella reglerna och att eljest anmäla saken för rätten. Bland annat av nyss angivna skäl kan åklagaren ha anledning att redan på ett tidigt stadium framföra synpunkter på den misstänktes val av försvarare. Domstolen kan därigenom tvingas att ta ställning till reglernas tillämplighet redan vid en tidpunkt då "gärningen" ännu inte preciserats. Arbetsgruppen har inte anvisat huruvida domstolen, som i detta läge saknar underlag för självständig bedömning av frågan, skall godta åklagarens uppgifter eller bereda den föreslagne försvararen tillfälle att yttra sig därom. Väljes den senare vägen kan detta resultera i att den misstänkte under ett känsligt skede av utredningen får stå utan försvarare medan åklagaren och den tilltänkte försvararen växlar argument inför domstolen. Detta skulle i sin tur i många fall tvinga den senare att godta påståendet om "jäv". Mycket talar sålunda för att det i praktiken blir åklagaren som i tveksamma situationer blir bestämmande för försvararvalet, något som i vart fall från principiell synpunkt inte kan accepteras.

Praktiska tillämpningssvårigheter såsom de nu exemplifierade föranleder samfundet att som sin mening uttala att den av arbetsgruppen föreslagna regleringen av försvararens relationer till den misstänkte inte utan vidare utredning bör leda till lagstiftning.

Föreningen Sveriges Statsåklagare: Den föreslagna *obehörighetsregeln* i 21 kap 3 § rättegångsbalken, avseende vissa fall, då en föreslagen försvarare varit sin klient behjälplig med tivelaktiga ekonomiska transaktioner, förefaller från såväl principiell som praktisk synpunkt diskutabel. Om ej

vederbörande advokat själv i enlighet med advokatetiken bedömer sig vara obehörig bör det ankomma på rättens ordförande att antingen ex officio eller efter anmälan av åklagare — vilket bör kunna ske redan på förundersökningsstadiet — i det enskilda fallet besluta att avvisa honom. Hur skall utredningen om obehörighet bedrivas och i vilken form skall den redovisas för rätten? Vissa risker är alltid förenade med att rätten utanför huvudförhandling tillförs sidoinformation om målet. I vilken utsträckning skall den presumtive försvararen höras, vid förhandling eller vid skriftlig handläggning? I vad mån kan då nödvändig skyndsamhet vid pågående förundersökning eller för huvudförhandling i mål med häktad kunna iakttagas? Dessa och andra praktiska frågor bör noga övervägas, eftersom i detta fall den misstänktes rätt att själv utse sin försvarare beröres.

De föreslagna ändringarna till såväl 21 kap 3 § som 21 kap 7 § RB har givits en så vid utformning att de ej tydligt avgränsar sådana jävsliknande situationer som bör förhindras. Detta kan komma att föranleda en ojämn rättstillämpning. Reglerna kan väl intas bland de vägledande etiska reglerna men synes icke ha sådan fasthet att de bör vara bestämmande för domstols rätt och skyldighet att avvisa försvarare.

Föreningen Sveriges åklagare: Förslaget till nya bestämmelser i 21 kap RB bör förtydligas så att därav klart framgår att den i 3 § föreslagna diskvalifikationsgrunden blir tillämplig icke endast på den som varit den misstänkte behjälplig på sätt som anges i förslaget utan även på övriga advokater vid samma byrå. Detsamma bör gälla det i 7 § föreslagna förbudet. Även förslaget i den delen bör sålunda förtydligas.

Centralorganisationen SACO/SR: SACO/SR instämmer i de allmänna synpunkter som där framförs fr. o. m. sid. 2, "Försvararens relationer till den misstänkte".

Landsorganisationen i Sverige: Arbetsgruppen har särskilt ägnat sig åt försvarares relationer till den misstänkte.

LO tillstyrker arbetsgruppens förslag i denna del.

3 Komplettering av de vägledande reglerna om god advokatsed

Justitiekanslern: Den rekommendation som arbetsgruppen föreslagit ger uttryck för ett synsätt som i praktiken i allt väsentligt redan torde gälla.

Den föreslagna regeln om att advokat i sin verksamhet inte får främja orätt är mycket vidsträckt. De handlingsmönster som arbetsgruppen därutöver behandlat i den föreslagna regeln är sådana som utan vidare faller under begreppet främjande av orätt. Jag ifrågasätter därför om det är nödvändigt att i den föreslagna regeln särskilt ta upp dessa fall.

På grund av det anförda anser jag att en sådan regel av generalklausulskarakter som den av advokatsamfundets styrelse tillsatta kommittén föreslagit är tillfyllest. om vid denna fogas en kommentar som mera tydligt än förslaget från den nämnda kommittén understryker skyldigheten att inte främja klandervärda förfaranden mot det allmänna.

Riksåklagaren: Beträffande de vägledande reglerna om god advokatsed har arbetsgruppen föreslagit en regel om att advokat i sin verksamhet inte får främja orätt. Enligt min mening faller de i övriga regler angivna fallen klart under begreppet främjande av orätt och synes därför kunna utgå. Jag anser att den inom advokatsamfundet tillsatta kommitténs förslag till generalklausul kan godtagas under förutsättning att man i kommentaren mera påtagligt understryker skyldigheten att hänsyn skall tas även till det all-

männa. Jag vill dock framhålla att det i realiteten torde betyda mindre hur de etiska reglerna är konstruerade; det väsentliga är hur praxis utbildas på området.

Överåklagaren i Stockholms åklagardistrikt: Arbetsgruppens förslag till komplettering av de etiska reglerna innebär i sak inte något nytt och behov av sådan komplettering har inte påvisats.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt: Gruppen har rekommenderat advokatsamfundet att komplettera de vägledande reglerna om god advokatsed. Detta förslag biträds. Det bör dock noteras att, som gruppen refererat i 6.3.3., frågan är under behandling hos samfundet.

Överåklagaren i Malmö åklagardistrikt: Vad gruppen anför beträffande de vägledande reglerna om god advokatsed föranleder likaledes i och för sig ej invändning men åter måste påpekas att värdet av de föreslagna förtydligandena synes begränsat. På samma sätt ter sig en etisk generalklausul vara utan större värde vid bekämpandet av den organiserade och ekonomiska brottsligheten.

Länsåklagaren i Uppsala län: Grundsatsen om att advokater i sin verksamhet inte får främja orätt är viktig för tilltron till advokatkåren. Jag delar arbetsgruppens uppfattning att en regel om detta bör införas i de vägledande reglerna om god advokatsed. Den formulering som rekommenderas synes lämplig.

Länsåklagaren i Malmöhus län: De etiska regler, som styr advokatverksamheten, har enligt min mening, vare sig tillräcklig räckvidd eller är tillräckligt tydliga för att t. ex. motverka icke önskvärda advokatinsatser till förmån för organiserad och ekonomisk brottslighet.

Arbetsgruppen har framhållit att praxis hos advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd visat att samfundet trots avsaknad av praxis ej tvekat att gå fram "med stränghet också mot missförhållanden som riktat sig mot det allmänna". Jag har inte förmärkt någon sådan aktivitet från advokatsamfundets sida. I åtminstone ett fall har samfundet visat en enligt min mening anmärkningsvärd passivitet. Det har gällt en person, som under många år fått fortsätta med advokatverksamhet, trots att åtal väckts mot honom dels vid ett tillfälle för medhjälp till grovt skattebedrägeri på mångmiljonbelopp, dels vid annat tillfälle för eget grovt skattebedrägeri. Tingsrätt har i samband med reseförbudsförhandling i båda ärendena förklarat advokaten skäligen misstänkt för båda brotten. Skattedomstolarna har slutligt avgjort skatteärendena. Eftertaxeringar har skett och skattetillägg har utdömts. Härtill kommer att advokaten för viss medhjälp till brott mot aktiebolagslagen dömts till böter av Högsta Domstolen. Gärningen har begåtts tillsammans med person, som sysslat med ekonomisk och organiserad brottslighet. Endast sistnämnda händelse har föranlett viss mindre disciplinpåföljd från samfundets sida mot advokaten, som alltså är samsundsledamot.

Stora svårigheter föreligger när det gäller att beskriva vad som bör vara ur etisk synpunkt godtagbart och vad som skall anses otillåtet. Bland advokater råder delade meningar om var gränsen skall dragas.

Några exempel jag mött kan kanske illustrera vissa problemställningar.

En person misstänkt för grovt skattebedrägeri frågar en advokat om vilken ökad påföljd han kan riskera om han skaffar sig några falska fakturor för att dölja sitt brott om detta mot hans förmodan skulle upptäckas. Vissa advokater har hävdat att en sådan diskussion ger de sig inte på, enär svaret lätt skulle uppfattas som en rådgivning. Andra har förmenat att en sådan förfrågan inneburit en begäran om upplysning angående gällande

praxis och att advokaten varit oförhindrad att t. ex. lämna svaret, att en sådan "tilläggsbrottslighet" inte nämnvärt skulle öka påföljdstiden.

Ibland har förekommit fall, där den misstänkte erhållit hjälp av advokat med upprättande av avtal, som använts vid bedrägeri eller skattebedrägeri, varvid advokaten hävdar att han varit helt ovetande om bakomliggande förhållande till avtalet, och att han endast haft ett begränsat uppdrag att sätta upp ett formellt oantastligt avtal, han har fungerat mera som "skrivhjälp" än som juridisk rådgivare. Situationen har varit något annorlunda än i exemplet i bilaga 3 till promemorian. Advokaten har i mitt exempel, under återopande av begränsningen i uppdraget, mer eller mindre avsiktligt underlåtit att sätta sig in i hela ärendet. Advokaten måste i en sådan situation enligt min mening insett att handlingen av den misstänkte lätt kunnat presenteras som bevis för att advokaten prövat ärendet ur juridisk synpunkt.

En variant av invändning i samband med upprättande av olämpliga avtal har varit att advokaten sagt sig ha materiellt satt sig in i ärendet, kommit fram till att konstruktionen varit tveksam och kanske kunnat vara ur skatterättslig och kriminell synpunkt angripbar. Han har därefter överlåtit åt klienten att fatta beslut om denne likväl velat gå med på att hävda konstruktionen och, sedan klienten samtyckt, hjälpt honom med avtals-skrivningen.

Vissa samfundsledamöter har hävdar att en advokat skall kunna åtaga sig ett till själva avtalsskrivningen begränsat uppdrag medan andra ansett att advokaten måste anses ha en viss plikt att undersöka vad saken materiellt sett gällt. Helt förkastligt måste vara att till en rådsökande klient hänskjuta avgörandet om en dubiös avtalskonstruktion skall användas och sedan hjälpa klienten med denna.

En annan icke önskvärd form av advokatmedverkan är att advokaten hjälper klienten att dölja ett redan begånget ekonomiskt brott t. ex. genom att upprätta skriftliga äganderättsöverlåtelse eller andra handlingar för att göra klientens handlingssätt svåröverskådligt, dock utan att man kan påstå att det sker för skens skull eller att handlingssättet i övrigt från advokatens sida är straffbart. Sådan och annan form av "efterföljande delaktighet" framstår för mig som klart stridande mot god advokatsed.

Ibland förekommer att advokat har hjälpt gäldbunden klient att rädda undan egendom genom gåvor eller försäljning till närstående, lösöreköpskontrakt eller liknande åtgärder. Sådana fall synes ofta — inte minst ur samhällsintresset att få in förfallna skatter — kräva betydligt vidare undersökning av klientens obeståndssituation än många advokater anser sig skyldiga till.

En fråga, som inte sällan varit uppe, är frågan om det varit förenligt med god advokatsed och rättegångsbalkens bestämmelse om försvararens plikt att i klientens intresse verka för sakens riktiga belysning, att försvararen understött klientens vilja att vägra yttra sig i processen. Även om en försvarare inte skall vara positivt verksam för utrönande av sanningen "om detta skulle komma att stå i strid med hans ställning som försvarare" kan man tycka att skall påståendet om att advokat i viss mån har att taga hänsyn även till den allmänna rättsordningens funktion ha någon innebörd, bör försvararen i en sådan situation enligt min mening försöka medverka till att uppgifter lämnas.

Så långt bör också advokaten ha plikt att medverka till sanningens utletande, att han aktivt verkar för att inte klientens uppgifter leder till att annan person oriktigt blir fälld för brott, om advokaten har bevisning om att klienten begått brottet.

När fråga uppkommit om försvarares verksamhet i brottmålsärenden, som snart riskerat att preskriberas har det visat sig att gränsen mellan å ena sidan råd från advokatens sida till klienten att hålla sig undan och å andra sidan "upplysning om vad som är gällande rätt" varit helt flytande. Det har med viss rätt hävdats att upplysning till klienten om att saken snart preskriberas och att delgivning av stämning erfordras för att avbryta preskription rent faktiskt innebär samma sak som råd till klienten att t.ex. resa utomlands till dess saken hunnit preskriberas.

Formulering av en "etisk generalklausul" måste, som jag ovan framhållit, innebära stora svårigheter. Fråga är om det överhuvudtaget är möjligt att tillfredsställande reglera sådana förhållanden med någon generell regel, inte minst därför att vad som är etiskt riktigt inte är något enhetligt eller definierbart begrepp. Risken med en sådan regel är att den för att få tillräcklig anslutning blir alltför allmän och "urvattnad" eller – om man försöker skapa regel med klarare gränser – blir alltför kontroversiell för att kunna accepteras.

Såväl kommittén inom advokatsamfundet som BRÅ:s arbetsgrupp har föreslagit en bestämmelse om att advokat i sin verksamhet inte får "främja orätt". En sådan regel säger ju ingenting utöver vad som redan reglerats i RB 8:7 om att "advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller eljest förfar oredligt skall uteslutas ur samfundet". Vad är för övrigt "orätt" på det etiska planet? Vad en menar vara orätt i detta sammanhang uppfattas inte som orätt av annan. Inte heller blir gränsen mellan "rätt" och "orätt" mycket klarare med vad som sägs ytterligare i arbetsgruppens förslag. Advokat skall icke medverka till "kringgående av lag". Vad man menat härmed har man inte angivit. Med hänsyn till vad som sagts strax innan i lagförslaget om att advokat inte skall medverka till lagstridig handling måste det rimligen innebära något som inte är lagstridigt. Kanske tydligare då hade varit att begagna sig av uttrycket "lucka i lagstiftningen". Menar man att advokat inte få begagna sig av sådan förefaller ett förbud alltför ingripande även om man talar om åtgärd som "uppenbarligen innebär kringgående av lag". Härtill kommer att, som ovan påpekats det förefaller alltför vagt vad som åsyftats. Mycket av en advokats, revisors eller ekonomisk rådgivares verksamhet går ju just ut på att inom lagens ramar värna om den enskildes rätt även om detta skulle ske på bekostnad av en inte tillfredsställande lagstiftning. Påståendet i Engman-Nordins reservation å sid 109 i promemorian om att "Advokatens uppgift är att klargöra lagstiftarens syfte – inte luckor som kan finnas i lagstiftningen" – går enligt min uppfattning tväklöst för långt när det gäller att beskriva "sambällstillvändheten" i advokatrollen. Däremot delar jag hennes uppskattning om att de två sista meningarna i arbetsgruppens förslag om att advokat har rätt att "lämna upplysning i innehållet i gällande rätt" och att advokat inte är skyldig "att särskilt tillvarata myndigheternas intressen" är onödiga. De synes förta verkan i vad som sagts tidigare i den föreslagna regeln och ytterligare öka ovissheten om vad man egentligen menar.

Eftersom förslaget beträffande advokatetik intimt sammanhänger med vad som tidigare föreslagits beträffande revisors etik och i viss mån även med den s.k. generalklausulen på skattelagstiftningens område vill jag i viss del återropa vad jag i yttrandet 1979-01-25 anfört om BRÅ:s promemoria över "Revisors verksamhet" såsom tillämpligt även på nu aktuell promemoria:

"Både när det gäller revisors arbete som rådgivande sakkunnig och hans

reviderande verksamhet är gränsdragningen mellan tillåtet – otillåtet och tillbörligt – otillbörligt svår. Samma problematik har länge diskuterats beträffande advokaters verksamhet. Mycket talar för att man i vart fall från åklagarsynpunkt skulle vara beredd att ansluta sig till den av arbetsgruppen föreslagna regeln att revisor skall avhålla sig från att medverka i handling som är lagstridig eller innebär uppenbart kringgående av lag. Den föreslagna lydelsen låter bestickande vid en första genomläsning. Vid ett närmare begrundande blir man emellertid betänksam. Det behövs självfallet inte någon särskild etisk regel just för revisorer om att dessa skall avhålla sig från att medverka i lagstridiga handlingar. Och vad innebär uppenbart kringgående av lag? Arbetsgruppens egna förklaringar i sammanhanget, såsom 'att regeln endast tar sikte på *uppenbara* fall, dvs. fall som vid ett förnuftigt betraktelsesätt framgår som ett kringgående av lag' eller att 'är saken tveksam, kan något särskilt krav inte ställas på revisorn' är inte ägnade att bringa klarhet i terminologin. Jag delar dessutom helt riksdagsledamoten Håkan Winbergs uppfattning att begreppet 'kringgående av lag' saknar erforderlig precision. Kringgående av lag behöver språkligt sett inte innehålla någon motsats till att begå lagstridig handling. Man kan kringgå lag med lagstridig handling och man kan kringgå lag utan att begå sådan handling. Kringgåendebegreppet har behandlats bl. a. av 1953 års skatteflyktskommitté, som i sitt slutbetänkande (SOU 1963: 52) avvisade tanken på att införa en generalklausul inom skattelagstiftningen. Senast har i SOU 1975: 77 frågan om kringgående och generalklausul inom skattelagstiftningen behandlats av en expertgrupp inom företagsskatteberedningen. En generalklausul av den typ som där föreslagits innebär ett stort mått av rättsosäkerhet för de skattskyldiga. Det blir svårare att förutse vad som skall beskattas. För egen del har jag i skilda sammanhang ställt mig avvisande till en generell skatteflyktsklausul av sådant innehåll. Enligt klara motivuttalanden till gällande rätt skall varje avtal och annan rättshandling tolkas efter den egentliga innebörden och inte efter den form i vilken avtalet eller rättshandlingen klätts. Det är enligt min mening ägnat att förvåna att man icke någon gång under behandlingen av alla dessa lagförslag och tydligen icke ens nu tagit upp förslag om att införa den formen av generalklausul att nämnda grundsats fastlägges genom lag. Även om alla är överens om att grundsatsen – ehuru oskriven – gäller, skulle rättsläget ändå vinna på att den kodifierades.

Skall en generalklausul av förslaget innehåll om förbud för medverkan som innebär 'kringgående av lag' likväl införas bör av de skäl som anförts i reservation av riksdagsledamoten Barbro Engman-Nordin i vart fall meningarna utgå om att förbudet icke utgör 'hinder för revisor att lämna upplysning om innehållet i gällande rätt' och 'ej heller skyldighet för denne att särskilt tillvarata myndigheternas intressen'."

Det förslag till generalklausul, som kommittén inom advokatsamfundet angivit till samfundets styrelse, intaget å sid 72 i arbetsgruppens promemoria, synes också alltför oklart och intetsägende för att vara till någon verklig vägledning. Vad menas med att advokat inte får i sin yrkesutövning "begagna alla till buds stående medel"? Inte heller erbjuder uttrycket att advokaten inte får främja klientens intresse på ett "otillbörligt" sätt eller upprätta avtal i "otillbörligt syfte" någon klarläggande gränsdragning, så länge man inte på något sätt definierat vad man menar med otillbörligt i sammanhanget. Ännu mindre blir man klar över var gränsen mellan tillåtet och förbjudet skall gå av de honnörsord, som förekommer i slutet av regelförslaget om att advokat skall handla på ett sätt som främjar "heder-

lighet" och "redbarhet" inom rättslivet och inte på ett sätt som verkar i motsatt riktning. På en enda punkt får man genom detta generalklausulförslag ett klart besked, nämligen, att det inte är tillräckligt att advokaten förvisar sig om att det förfaringsätt han rekommenderar inte är lagstridigt. Denna reglering innebär emellertid inget nytt eftersom den följer direkt av bestämmelsen i RB 8:7.

BRÅ:s arbetsgrupp har i den mån deras förslag innehåller någon konkretisering gått längre genom att vilja förbjuda advokat att använda sig av "lucka i lagstiftningen" vilket som ovan framhållits förefaller vara en alltför extrem begränsning.

Det förefaller föga meningsfullt att å ena sidan hävda att advokaten skall tjäna klientens intressen – "inte vara samhällets förlängda arm" – å andra sidan göra gällande att advokaten också i viss mån skall taga hänsyn till ett mera allmänt samhällsintresse – "inte gå hur långt som helst" – utan att tala om vad man egentligen menar.

Jag tror att man måste på ett mera konkret sätt försöka beskriva handlingssätt, som man anser förkastliga. Kanske går det – sedan man konstaterat, att advokat i första hand har lojalitetsplikt mot sin klient – att beskriva i vilka undantagssituationer denna bör vika till förmån för t. ex. sanningsplikt, undersökningsbehov eller samhällsintresse.

Jag avstyrker sålunda vad kommittén i advokatsamfundet och arbetsgruppen föreslagit och anser att frågan måste bli föremål för ytterligare bearbetning.

Göta hovrätt: Enligt 8 kap. rättegångsbalken skall advokat, som uppsåtligt gör orätt, uteslutas. I de vägledande reglerna om god advokatsed borde finnas en regel som svarar mot denna bestämmelse. Det är viktigt att en sådan regel inte ges en alltför stelbent utformning. Den inom samfundet föreslagna etiska grundregeln skulle väl fylla detta krav. Klausulen kan och bör därvid, såsom också föreslagits inom samfundet, kompletteras med en mera ingående kommentar.

Beträffande arbetsgruppens förslag ansluter sig hovrätten till den kritik som framförts av den kommitté inom advokatsamfundet som haft till uppgift att se över de "Vägledande regler om god advokatsed" som antagits 1961. (TSA 1979 häfte 6 s 170 ff.)

Stockholms tingsrätt: (majoriteten): Tingsrätten delar de synpunkter som anförts i promemorian till stöd för en etisk generalklausul och tillstyrker en klausul med föreslagen lydelse.

Stockholms tingsrätt: (minoriteten): Det centrala spörsmål utredningen haft att taga ställning till är behovet av ändringar i nuvarande etiska regler för advokatverksamhet. Advokatsamfundet har en offentlighetsfunktion som disciplinärt kontrollorgan och dess stadgar fastställs av regeringen. I 8 kap. 4 § RB åläggs advokat att vid utövande av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra det uppdrag som anförtrotts honom och i allt iakttä god advokatsed. Det synes uppenbart att advokat, som uppsåtligt i sin verksamhet företager dispositioner till kringgående av lag, bryter mot de sålunda redan gällande grundläggande reglerna för hans verksamhet. Vi kan inte finna att den föreslagna etiska regeln innebär annat och mera än ett förtydligande i visst avseende av vad som redan gäller; och regelns innehåll utgör i och för sig en truism.

Utredningen har efter sin granskning av advokatverksamhet uttalat att stöd ej förefinns för framförda generella påståenden om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet. Vad utredningen anför till skäl för den föreslagna rekommendationen till komplettering av de

vägledande reglerna om god advokatsed kan enligt vår mening ej tillräckligt motivera rekommendationen. Om man ändå skulle vilja göra förtydligande uttalanden om innebörden av gällande etiska regler förefaller det naturligt att i allt fall avvakta Advokatsamfundets slutliga ställningstagande till vad som föreslås från den kommitté som samfundet tillsatt med uppgift att utreda samfundets disciplinförfarande och de disciplinära påföljderna.

Rikspolisstyrelsen: I fråga om enskildheterna i förslaget vill styrelsen endast på en punkt ifrågasätta en ändring. Det gäller de vägledande reglerna om god advokatsed. Styrelsen föreslår här att ordet "uppenbarligen" utbyts mot "sannolikt" för att undvika en alltför liberal tolkning av regelns rätta innebörd. Det bör inte få förekomma att en advokat som mot bakgrund av sina rättskunskaper och erfarenheter bort inse att en handling sannolikt innebär kringgående av lag, genom rådgivning eller annat aktivt arbete medverkar i en sådan handling.

Sveriges domareförbund: Liksom arbetsgruppen anser förbundet att de vägledande reglerna om god advokatsed bör kompletteras med en allmän etisk regel som tar sikte på bl. a. förhållandet till det allmänna och sådana situationer, då advokat kan komma i kontakt med organiserad och ekonomisk brottslighet. Förbundet anser vidare det riktigt, att en sådan etisk regel bör utgå från den nu okodifierade principen att advokat inte får främja orätt. Förbundet kan även i övrigt instämma i de principer som innefattas i den etiska regel som gruppen rekommenderar. Enligt förbundets uppfattning innehåller regeln, churu med nödvändighet allmänt hållen, uttalanden som synes utgöra en rimlig avvägning mellan, å ena sidan, advokats skyldigheter och ansvar samt, å andra sidan, intresset av att yrkesutövningen inte inskränks av särskilda hänsyn till det allmänna. Förbundet anser därför att gruppens uttalanden kan läggas till grund för advokatsamfundets fortsatta överväganden om hur en allmän etisk regel bör avfattas och fogas in bland de vägledande reglerna om god advokatsed.

Sveriges advokatsamfund: Som framgår av betänkandet har advokatsamfundet i augusti 1978 tillsatt en kommitté med uppdrag att företa översyn av de vägledande reglerna om god advokatsed. I kommitténs uppdrag ingick även att särskilt överväga frågan om reglerna behöver kompletteras med en s. k. etisk generalklausul. Kommittén har i skrivelsen den 6 juni 1979 till samfundets styrelse framfört sina synpunkter i sistnämnda fråga och därvid lämnat förslag till en etisk regel med tillhörande kommentar. Skrivelsen, som medföljer som bilaga härtill, har av styrelsen utsänts till samfundets avdelningar för behandling på avdelningsmöte. Sedan avdelningarnas yttranden inkommit kan frågan upptas till behandling vid möte med samfundets fullmäktige. Först därefter kan styrelsen fatta beslut i frågan om behovet av en komplettering av de vägledande reglerna för god advokatsed.

BRÅ:s promemoria om advokatverksamhet ingår i underlaget för frågans behandling inom samfundet. I remissärendet till avdelningarna har hänvisning skett till denna promemoria, som i samband därmed även tillställts varje enskild ledamot av samfundet.

Föreningen Sveriges Statsåklagare: De rekommenderade nya etiska reglerna innebär knappast något nytt. Bl. a. bestämmelsen i 8 kap 4 § första stycket RB ger detsamma.

Föreningen Sveriges åklagare: Förslaget till uttalande rörande innebörden av begreppet god advokatsed kan föreningen för sin del godtaga under förutsättning att man mera påtagligt understryker skyldigheten att hänsyn

tas även till det allmänna. Enär de generella påståenden om brottslighet, vilka närmast givit anledning till arbetsgruppens utredning, oftast gått ut på att brott begåtts mot det allmänna är det enligt föreningens mening av särskild vikt att just hänsynen till det allmänna starkt framhålls i detta sammanhang.

Tjänstemännens centralorganisation: När det gäller arbetsgruppens konkreta förslag till åtgärder vill TCO starkt ifrågasätta om den av arbetsgruppen rekommenderade etiska förhållningsregeln får någon praktisk effekt. I stället för att, som utredningen föreslår, advokat i sin verksamhet inte får främja orätt bör enligt TCOs mening en regel införas som klart utsäger att en advokat samtidigt som han har rätt och skyldighet att lämna upplysning om gällande lagstiftning också skall vinnlägga sig om att inte komma i strid med gällande rätt. TCO avstyrker därför arbetsgruppens förslag på denna punkt.

Landsorganisationen i Sverige: Beträffande den del av advokaters verksamhet som berör rådgivningsverksamhet konstaterar arbetsgruppen att förhållandet till det allmänna inte har fått någon framträdande plats i de nuvarande etiska reglerna. Arbetsgruppen föreslår därför att de vägledande reglerna om god advokatsed kompletteras med en allmänt hållen etisk regel av innebörden att advokat i sin verksamhet inte får främja orätt.

LO är tveksam till om denna regel får någon praktisk effekt. Enligt LOs mening bör i stället införas en regel som klart utsäger att en advokat är skyldig att vinnlägga sig om att han i sin verksamhet inte bidrar till förfaranden som står i strid med gällande rätt eller strider mot dess syfte. Detta innebär naturligtvis ingen inskränkning i advokatens rätt och skyldighet att lämna upplysning om gällande rätt.

4 Ökad information om advokatsamfundets disciplinära verksamhet

Justitiekanslern: Jag ställer mig odelat positiv till arbetsgruppens förslag om ökad publicitet av disciplinärenden. Det är emellertid av vikt att inte endast information till allmänheten ökas. Lika viktigt anser jag det vara att avgöranden i sådana frågor snabbt, systematiskt och överskådligt bringas till kännedom för samfundets ledamöter.

Riksåklagaren: Jag har i princip inte någon erinran mot vad arbetsgruppen uttalat beträffande ökad information om advokatsamfundets tillsyn över advokatväsendet. Självfallet är det angeläget att avgöranden i disciplinärenden snabbt och effektivt kommer till allmänhetens och advokaternas kännedom.

Överåklagaren i Stockholms åklagardistrikt: En publicering av disciplinnämndens beslut kan, för de som anlitar advokat, vara en hjälp vid bedömningen huruvida denne på ett riktigt sätt fullgjort uppdraget och således öka effekten av tillsynen över advokaterna.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt: Gruppen har vidare behandlat frågan om allmänhetens tilltro till advokaterna och i anslutning härtil frågan om ökad samhällsinsyn i samfundets disciplinavgöranden. Gruppen har stannat för att rekommendera att disciplinnämndens avgöranden som bedöms vara av allmänt intresse bringas till allmän kännedom och att regeringen får möjlighet att utse två ledamöter i disciplinnämnden. Den första rekommendationen förefaller överflödigt med hänsyn till den publicering som redan sker. Frågan om kontroll från det allmännas sida har varit föremål för behandling i riksdagen (JuU 1978/79: 6). För en medverkan av lekmannarepresentanter vid disciplinärendens behandling talar

egentligen endast den eventuella psykologiska effekt på allmänhetens förtroende för advokatverksamheten en dylik medverkan kan få. Rent faktiskt syns hittillsvarande ordning ha fungerat väl och garantier för att det allmänna har erforderlig insyn finns genom samfundets egna tillsynsorgan och genom JK:s granskande verksamhet. Jag avstyrker därför även denna del av punkt 3.

Överåklagaren i Malmö åklagardistrikt: Frågan om offentliggörande av beslut av advokatsamfundets disciplinära organ synes däremot vara viktig och verkligen kunna leda till ett medel att förmå advokater att ej medverka vid tvivelaktiga, ohederliga eller rent brottsliga förfaranden. Med hänsyn till den uppmärksamhet från massmedia och allmänhet som oavbrutet och omedelbart vid ifrågasatta oegentligheter drabbar andra offentligt verkande jurister såsom domare, åklagare och polischefer, är det närmast förbluffande att konstatera att gruppen inte på ett kraftfullt sätt söka vinna ändring i det system som härvidlag för närvarande tillämpas för advokater. Gruppens förslag till utökad information är så försiktigt att det – som Barbro Engman-Nordin framhåller – närmast saknar substans. I stället borde övervägas ett starkt regelsystem innebärande kraftigt ökad insyn i de disciplinära besluten och deras innebörd, dock självfallet med samma begränsningar som gäller för andra i samhället offentligt verkande jurister, så att den enskildes integritet i största möjliga mån skyddas och att namngivanden och utpekanden undviks. Den öppenhet som samhället i övrigt fordrar synes göra sig gällande lika starkt beträffande advokatkårens medlemmar som beträffande andra jurister vilka i större eller mindre grad är arbetande i offentligheten. Den nuvarande ordningen, där samfundet självt beslutar om såväl publicering som utformning av denna samt att publiceringen dessutom sker med tämligen avsevärd fördröjning ter sig därför föråldrad och föga svarande mot allmänhetens berättigade krav på insyn och information. En betydande förändring till omedelbar och så långt som möjligt fullständig information om disciplinära beslut förordas därför.

Länsåklagaren i Uppsala län: Beträffande frågorna om ökad insyn i och information om advokatsamfundets disciplinära verksamhet, anser jag att disciplinärenden som bedöms vara av allmänt intresse snabbt bör komma till allmänhetens kännedom.

Länsåklagaren i Malmöhus län: Jag instämmer i behovet om ökad information från advokatsamfundets sida till allmänheten om disciplinära åtgärder. Arbetsgruppen har pekat på att inom andra områden i samhället förmärkts en strävan till offentlighet när det gällt disciplinär verksamhet. Samtidigt har man emellertid i arbetsgruppen utgått ifrån att i disciplinbeslut advokatens namn och den beslutade disciplinåtgärden skall hemlighållas. Några bärande skäl för en sådan inställning finns enligt min mening inte. I princip är alla beslut av myndighet offentliga.

Redan anmälningar mot tjänstemän till JO och JK är offentliga liksom givetvis besluten. När det gäller disciplinbeslut mot advokat kan inte den disciplinära verksamhetens "speciella karaktär" utgöra någon motivering för hemlighållande av advokatens namn eller disciplinpåföljd. Tvärtom måste allmänheten ha väl så stort intresse av offentlighet i sådana sammanhang som när det gäller tjänsteman. Den enskilde har ju, när det gäller tjänsteman, i regel ingen valrätt medan det i princip står honom rätt att välja vilken advokat han vill. För detta urval kan det inte framstå som betydelselöst om en advokat t. ex. flera gånger fått disciplinpåföljd för allt för höga arvodesdebiteringar eller andra åtgärder, som direkt kan angå en klient. Som arbetsgruppen föreslagit bör – i övrigt – offentliggörandet ske

med beaktande av den tystnadsplikt som samfundets funktionärer har. Sålunda bör inte klientens namn angivas eller annat, som kan inverka kränkande av sekretessskyddet. Om advokatens namn skall publiceras i pressen eller ej måste liksom i andra sammanhang bli en pressetisk fråga.

Länsåklagaren i Örebro län: De rekommendationer som arbetsgruppen avgivit till advokatsamfundet tillstyrks i princip. Vad gäller den rekommendation som avser ökad information om samfundets disciplinära verksamhet synes den emellertid bli alltför uttunnad med beaktande av alla de inskränkningar som arbetsgruppen föreslår. Jag vill dock framhålla det angelägna i att disciplinnämndens beslut framledes kommer till allmänhetens kännedom i större utsträckning än vad som hittills skett.

Göta hovrätt: Den ökade informationen i nu angivna hänscende skulle enligt hovrättens mening bäst tillgodoses genom att samfundets beslut i disciplinärenden blir offentliga.

Stockholms tingsrätt: Genom rekommendationen till samfundet att bringa avgörande från disciplinnämnden av allmänt intresse till allmän kännedom anser tingsrätten att arbetsgruppen överskattat en bredare allmänhets intresse av advokatverksamhet. Av värde vore här i stället att advokater, domstolar, åklagare och andra som har intresse av advokatverksamhet snabbare än vad som sker idag får del av disciplinnämndens avgöranden.

Domstolsverket: DV har ingen erinran mot den föreslagna rekommendationen. Det förtjänar dock påpekas att rekommendationen innebär att advokater härigenom får en särställning. Disciplinära avgöranden som rör t. ex. statstjänstemän blir icke föremål för motsvarande publiceringsåtgärder.

Sveriges advokatsamfund: Samfundet delar arbetsgruppens uppfattning att det nu kan vara anledning att undersöka möjligheterna att ge ökad information om hur advokatsamfundets tillsyn över advokatverksamheten bedrivs. Några formella hinder för en sådan reform torde inte föreligga. För den händelse samfundet skulle vilja följa arbetsgruppens rekommendation om att bringa vissa disciplinavgöranden till allmän kännedom skulle detta sålunda varken fordra lagstiftning eller ändring av samfundets stadgar. En ökad och snabbare information förutsätter endast ändring av samfundets rådande praxis. Å andra sidan är detta något som samfundet med nuvarande reglering ensam råder över.

Arbetsgruppen förespråkar att avgöranden i disciplinärenden "som bedöms vara av allmänt intresse" bringas till allmän kännedom. Det är knappast realistiskt att påräkna intresse från allmänheten för ett större antal sådana avgöranden. Därför är det väsentligt att koncentrera informationen till ett lämpligt urval av avgöranden. Av allmänt intresse är inte bara stora och uppmärksammade händelser utan även alldagliga fall som belyser advokats yrkesplikter, såsom skyldigheten att iaktta tystnadsplikt, att utan dröjsmål avge redovisning för slutfört uppdrag och att tillse att klientens rätt till rättshjälp och rättsskydd tillvaratages.

Arbetsgruppen föreslår att samfundet i kvartalsvis återkommande pressmeddelanden skall klargöra hur många som tilldelats varning eller erinran. Det kan emellertid ifrågasättas om sådana siffrsammanställningar har något egentligt informationsvärde för en allmänhet som inte kan sätta in uppgifterna i sitt större sammanhang. Som arbetsgruppen själv framhållit bör man främst se till att de principer efter vilka den disciplinära verksamheten bedrivs inom samfundet når ut till och tränger igenom hos allmänheten.

Som exempel på fall där samfundet kan behöva göra ett uttalande om vad som är förenligt med god advokatsed anger arbetsgruppen situationer där det redan pågår en offentlig debatt i saken. Givetvis kan det vara av stort intresse att samfundet markerar sin uppfattning i en uppmärksamnad fråga, där allmänheten känner till fallet och kanske den inblandade advokatens namn. Å andra sidan är det just i dessa fall svårt att göra uttalanden utan att samtidigt bryta mot diskretion och tystnadsplikt. Sålunda måste avgörandet om publicering i denna typ av ärenden träffas med utgångspunkt i omständigheterna i det enskilda fallet.

Det är tillfredsställande att arbetsgruppen anser att det också i fortsättningen bör råda sekretess beträffande beslut i disciplinärenden. Av hänsyn till klienterna och deras motparter bör uppgifter inte lämnas om förhållanden som skulle kunna skada deras intressen. En klient, som i förtroende lämnar uppgifter till sin advokat, skall inte behöva räkna med att dessa uppgifter kan komma till allmän kännedom i samband med en disciplinär utredning inom samfundet. Försvagas sekretessen kan detta ytterligare tänkas leda till att klienter blir mindre benägna att anmäla advokat för försumlighet, vilket i sin tur skulle kunna minska effektiviteten i samfundets tillsyn. Samfundet vill även hänvisa till att advokat i förhållande till samfundet är skyldig att fullständigt och sanningsenligt besvara framställda frågor och lämna begärda uppgifter. Dessa kan vara av den art att det skulle vara till stort men för advokaten att de blev allmänt kända.

Även för en måttlig förseelse kan en advokat tilldelas erinran. Om ett sådant fall skulle refereras med nämnande av advokatens namn vore det risk att denne drabbades av onödigt personligt obehag och oproportionerligt stort avbräck i sin rörelse.

Arbetsgruppen omnämner den information som lämnas genom publicering i Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (TSA). Publiceringen i TSA kan naturligt nog inte fylla önskemålet om snabbhet i informationen. Det ligger därför nära tillhands att anförtro åt styrelsen och disciplinnämnden att besluta och ombesörja offentliggörande av kortare referat i disciplinärenden, vilka bedöms vara av allmänt intresse. Beslut huruvida sådan publicering skall ske och hur den skall utformas torde lämpligen böra fattas av dessa organ i anslutning till avgörandet av varje enskilt ärende.

Med hänsyn till ovan angivna praktiska och principiella svårigheter torde det inte vara möjligt att fatta ett generellt beslut om formerna för en ökad information om advokatsamfundets disciplinära verksamhet. Först sedan erfarenheter vunnits av en utbyggd praxis kan det bli möjligt för samfundets beslutande organ att ta generell ställning till lämpligheten av arbetsgruppens rekommendation därom.

Föreningen Sveriges Statsåklagare: Föreningen tillstyrker förslaget om publicering av disciplinnämndens beslut.

5 Deltagande av utomstående vid handläggningen av disciplinärenden

Justitiekanslern: Beträffande arbetsgruppens förslag angående deltagande av utomstående vid handläggningen av disciplinärenden hänvisar jag till vad justitiekanslern anfört härom i yttrande till riksdagens justitieutskott den 27 februari 1978 (se sid. 85–86 i remitterade promemorian). Förslaget att deltagande av utomstående endast skall avse disciplinnämnden synes från praktiska utgångspunkter vara lämpligt.

Riksåklagaren: Jag ansluter mig också till arbetsgruppens förslag av innebörd att regeringen får möjlighet att utse två ledamöter i advokatsam-

fundets disciplinnämnd. Med hänsyn till intresset av att bibehålla en fri och oberoende advokatkår bör en sådan ordning inte genomföras på annat sätt än genom ändringar i advokatsamfundets stadgar.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt: Gruppen har vidare behandlat frågan om allmänhetens tilltro till advokaterna och i anslutning här till frågan om ökad samhällsinsyn i samfundets disciplinavgöranden. Gruppen har stannat för att rekommendera att disciplinnämndens avgöranden som bedöms vara av allmänt intresse bringas till allmän kännedom och att regeringen får möjlighet att utse två ledamöter i disciplinnämnden. Den första rekommendationen förefaller överflödigt med hänsyn till den publicering som redan sker. Frågan om kontroll från det allmännas sida har varit föremål för behandling i riksdagen (JuU 1978/79: 6). För en medverkan av lekmannarepresentanter vid disciplinärendens behandling talar egentligen endast den eventuella psykologiska effekt på allmänhetens förtroende för advokatverksamheten en dylik medverkan kan få. Rent faktiskt syns hittillsvarande ordning ha fungerat väl och garantier för att det allmänna har erforderlig insyn finns genom samfundets egna tillsynsorgan och genom JK:s granskande verksamhet. Jag avstyrker därför även denna del av punkt 3.

Överåklagaren i Malmö åklagardistrikt: Därjämte har jag inte något att erinra mot förslaget om lekmannainflytande i disciplinnämnden. Anledning synes dock saknas att låta advokatsamfundet självt yttra sig över dessa ledamöters personliga lämplighet.

Länsåklagaren i Uppsala län: Däremot anser jag inte något ha framkommit som motiverar att regeringen skall ges möjlighet att utse två ledamöter i advokatsamfundets disciplinnämnd.

Arbetsgruppen konstaterar att nuvarande system fungerar väl. De skäl som anförs för att tillföra disciplinnämnden utomstående är enligt min mening inte tillräckligt bärande.

Länsåklagaren i Malmöhus län: Jag tillstyrker vad arbetsgruppen i denna punkt föreslagit på skäl, som anförts i promemorian.

Länsåklagaren i Örebro län: Arbetsgruppens rekommendation att regeringen ges möjlighet att utse två ledamöter i disciplinnämnden synes mig väl motiverad särskilt med tanke på den utveckling mot lekmannainflytande som skett i flera samhällsorgan. Det är angeläget att allmänheten ges tillfälle till insyn i nämndens verksamhet för att förebygga misstankar om opartiskhet.

Gotha hovrätt: När det gäller det allmännas kontroll över och insyn i advokatsamfundets verksamhet kan det finnas anledning – oberoende av debatten om advokaters medverkan i organiserad och ekonomisk brottslighet att överväga en ändring av nuvarande ordning. I detta sammanhang kan det finnas skäl att peka på den särställning advokater tillerkänts på olika områden. Sålunda får advokat bevilja allmän rättshjälp i familjemål. Advokat som beviljat allmän rättshjälp blir automatiskt biträde och är berättigad till ersättning av allmänna medel för sitt arbete. I sådana fall då biträde förordnas av myndighet enligt rättshjälpslagen är advokat behörig utan någon lämplighetsprövning i det enskilda fallet. Rådgivning enligt rättshjälpslagen får bara meddelas av advokat. I den mån advokaten efterterger eller nedsätter rådgivningsavgiften för klienter utgår ersättning till advokaten av allmänna medel. Advokaterna har alltså i rättshjälpslagen anförtratts en ren myndighetsutövning.

Enligt nuvarande ordning ankommer tillsynen över advokatkåren på advokaterna själva. Uppkommer fråga om disciplinär åtgärd mot advokat

är det i första hand advokatsamfundets styrelse som tar upp ärendet. Om styrelsen finner att åtgärd är påkallad hänskjuts ärendet till disciplinnämnden. Styrelsen och disciplinnämnden består uteslutande av advokater. Det allmännas insyn sker genom JK som kan begära att ärende hänskjuts till disciplinnämnden. JK kan också anföra besvär över nämndens beslut till högsta domstolen. Enligt promemorian är ingripande från JK:s sida sällan förekommande.

Enligt hovrättens mening kan skäl anföras för en ökad kontroll över och insyn i advokatväsendet. Det nuvarande systemet kan kritiserats för att ge utrymme för kollegiala hänsyn, även om fog för sådan kritik inte kan påvisas. En brist är också att inte alla anmärkningar kommer under disciplinnämndens prövning. Arbetsgruppen har föreslagit att nämnden utökas med två av regeringen utsedda ledamöter. Detta förslag ligger i linje med utvecklingen under senare år, som medfört att lekmannamedverkan blivit allt vanligare i olika samhällsorgan. En sådan ordning skulle medföra en ökad kontroll och insyn. Hovrätten tillstyrker därför förslaget. Bestämelsen om lekmannamedverkan bör dock lagfästas. Eftersom utseendet av de två lekmännen torde ske politiskt saknas det utrymme för advokatsamfundet att yttra sig.

Sedan erfarenhet vunnits om hur en sådan nämnd fungerar kan eventuellt undersökas om behov föreligger för en disciplinnämnd, som är fristående från advokatsamfundet. I det sammanhanget kunde också tas upp frågan om införande av ytterligare disciplinära påföljder, t. ex. suspension. När det gäller det ansvar som kan åvila advokat som myndighetsutövare torde denna fråga tas upp av tjänsteansvarskommittén (JU 1979: 13).

Stockholms tingsrätt: Av promemorian framgår att arbetsgruppen ej funnit anledning till anmärkning mot advokatsamfundets disciplinnämnds sätt att med oväld handlägga dit hänskjutna disciplinfrågor. Rekommendationen till advokatsamfundet att ge regeringen möjlighet att utse två ledamöter i samfundets disciplinnämnd grundas istället främst på det i tiden liggande intresset av lekmannainsyn i olika verksamheter. Tingsrätten finner att det resonemang som förs i promemorian till stöd för utomstående medverkan i disciplinnämnden till stora delar är likartat med det som anfördes till stöd för nämndemäns deltagande i vissa hovrättsavgöranden. Visserligen är advokatväsendet reglerat i lag men principen att advokat kåren är fri och självständig från staten upprätthålls ändå. På grund härav kan skäl emot förslaget anföras. Advokatsamfundet har emellertid bl. a. redan genom lagreglering och det förhållandet att dess stadgar fastställs av regeringen fått en offentligrättslig ställning. Mot denna bakgrund och på de grunder som i övrigt anförts i promemorian finns från de synpunkter tingsrätten har att beakta ingen erinran mot förslaget.

Sveriges domareförbund: Arbetsgruppen rekommenderar att regeringen får möjlighet att utse två ledamöter i advokatsamfundets disciplinnämnd. Förbundet delar gruppens uppfattning att samfundet bedriver en effektiv och grundlig disciplinär verksamhet och att det därför, i förening med JK:s tillsyn, från kontrollsynpunkt saknas skäl att ändra den nuvarande ordningen. Det avgörande är i stället enligt gruppen att lekmannamedverkan i disciplinnämnden skulle tillgodose samhällets intresse av insyn i verksamheten och förstärka allmänhetens förtroende för denna. Gruppens rekommendation får ses mot bakgrund av den misstro mot advokat kåren som finns på vissa håll.

Om rekommendationen skall följas är närmast en politisk fråga som förbundet ej har anledning att yttra sig över på annat sätt än att, om det

skulle anses att allmänhetens förtroende för advokatverksamheten skulle öka genom en dylik medverkan, förbundet inte har någon erinran mot en sådan ordning.

Sveriges advokatsamfund: Den inom samfundet självständigt bedrivna disciplinära verksamheten utövas sedan tillkomsten av nya rättegångsbalken under offentligrättslig kontroll. Att denna verksamhet utövats på ett tillfredsställande sätt har vitsordats av bl.a. justitiekanslern. Samfundet hänvisar härvid till JK:s i JuU 1978/79:6 s. 11 återgivna yttrande, vari denne uttalade att samfundets organ handhar den disciplinära verksamheten på ett konsekvent och omdömesgillt sätt. Även den bedömning som arbetsgruppen företagit bekräftar detta förhållande. Gruppen fastslår: "Advokatsamfundet bedriver sålunda enligt gruppen en effektiv och grundlig disciplinär verksamhet. Från kontrollsynpunkt saknas det därför skäl att gripa in i denna ordning".

Starka skäl bör anföras om man vill ändra en väl fungerande ordning. De skäl arbetsgruppen anför för en ändring av systemet för samfundets disciplinära verksamhet sammanhänger med önskemålet om ökad insyn i hur tillsynen över advokatväsendet bedrivs. Arbetsgruppen har emellertid inte innan man rekommenderar medverkan av utomstående ledamöter i disciplinnämnden diskuterat de svårigheter och olägenheter som skulle vara förknippade med en sådan organisatorisk omläggning.

Samfundet vill i detta sammanhang endast peka på att ledamöterna av såväl styrelsen som disciplinnämnden jämlikt 47 § i samfundets stadgar är ålagda tystnadsplikt rörande bl.a. uppgifter i disciplinärenden. Hur motsvarande tystnadsplikt skall kunna åläggas utomstående ledamot av disciplinnämnden är inte närmare utrett.

För införande av den av arbetsgruppen föreslagna sammansättningen av disciplinnämnden krävs ändring av samfundets stadgar. Beslut om stadgeändring skall fattas av samfundets högsta beslutande organ, fullmäktige, efter det att samfundets avdelningar beretts tillfälle att avge yttrande över ändringsförslaget.

För samfundets fortsatta överväganden rörande arbetsgruppens nu ifrågavarande rekommendation kommer givetvis de synpunkter i frågan från utomstående remissorgan, som framkommer i samband med remissförfarandet angående BRÅ:s promemoria om advokatverksamhet att vara av betydande intresse.

Föreningen Sveriges Statsåklagare: Med hänvisning till ovan angivna principiella inställning till advokaternas oberoende ställer sig föreningen negativ till förslaget att regeringen skall få utse två ledamöter i advokatsamfundets disciplinnämnd. Föreningen har hittills haft respekt för advokatsamfundets sätt att sköta sin självsanerande uppgift. Emellertid kan föreningen inte underlåta att i detta sammanhang uttrycka sin förvåning över att på senare tid till nya medlemmar i samfundet antagits ett par personer, vilka dömts för grova förmögenhetsbrott. Detta rimmar ej väl med 3 § 5 p i samfundets stadgar, där det heter att till ledamot av samfundet må antagas allenast den "som gjort sig känd för redbarhet". Därmed uppställer sig frågan hur förbundet tolkar redbarhetsbegreppet i andra sammanhang exempelvis 8 kap. 4 § RB. 34 § stadgarna samt de vägleddande etiska reglerna. Väl kan sägas att även jurister, vilka begår brott, bör kunna få en ny chans efter utståndet straff, men då fråga är om en så ansvarsfull och känslig uppgift som en advokats och då nämnda i och för sig självklara stadgande finns, är anledning att numera ifrågasätta advokatsamfundets förmåga till självkontroll. På grund av det inträffade vill för-

eningen därför tillstyrka att något utomstående inflytande bör kunna göra sig gällande i disciplinnämnden. En lämplig form, som kan övervägas, kunde vara att regeringen bemyndigades utse en högt kvalificerad domare till medlem i nämnden.

Tjänstemännens centralorganisation: Tillsynen över advokatväsendet har av lagstiftaren anförtratts åt advokaterna själva. Denna ordning har funnits i drygt 30 år. Tillsynen sker i advokatsamfundets disciplinnämnd som består av ordförande, vice ordförande samt sju andra ledamöter, samtliga advokater. Arbetsgruppen har funnit att de skäl som för 30 år sedan anfördes för den nu gällande ordningen fortfarande har bärkraft. Den enda ändring som arbetsgruppen föreslår är att två utomstående personer utses vid sidan av de nio advokater som f.n. är ledamöter av nämnden. Arbetsgruppen föreslår att advokatsamfundet genom ett formellt förfarande får säga sin mening om ifrågasatta kandidater till nämnden. Detta innebär i praktiken att samfundet i förväg skulle få godkänna eller underkänna ifrågasatta kandidater. Enligt TCOs mening kan det inte accepteras att kontrollen av advokaterna görs av advokaternas eget organ, advokatsamfundet och TCO avstyrker arbetsgruppens förslag. För att uppnå en effektiv tillsyn föreslår TCO att disciplinärenden handläggs av en särskild nämnd vars ledamöter utses av regeringen. Denna nämnd bör få möjligheter att med kraft ingripa mot advokater som missbrukar sin ställning.

Landsorganisationen i Sverige: Enligt LO:s uppfattning är det av mycket stor vikt att kontrollen av advokater blir effektiv och framför allt att allmänheten (vars förtroende för advokatkåren genom de senaste årens debatt kan ha rubbats) känner förtroende för advokatkåren.

Med hänsyn härtill bör tillsynen över advokatkåren enligt LOs uppfattning anförtrons en särskild nämnd, vars ledamöter utses av regeringen. Denna nämnd bör ges samma ställning som den nuvarande disciplinnämnden. För att tillgodose behovet av erfarenheter av praktisk advokatverksamhet i nämnden bör halva antalet ledamöter utses på förslag av advokatsamfundet.

6 Myndigheters hänvändelse till advokatsamfundet i disciplinära frågor

Justitiekanslern: Mot arbetsgruppens rekommendationer i denna del har jag ingen erinran.

Riksåklagaren: Jag biträder i princip arbetsgruppens rekommendationer beträffande myndigheters hänvändelse till advokatsamfundet i disciplinära frågor. Som överåklagaren i Göteborg framhållit kan dock slutlig ställning till denna fråga knappast tas förrän resultatet av den inom brottsförebyggande rådet pågående översynen av bestämmelserna om informationsutbyte och anmälningsskyldighet mellan myndigheterna föreligger.

Överåklagaren i Stockholms åklagardistrikt: Jag instämmer i rekommendationen att myndigheter skall fästa samfundets uppmärksamhet på advokats handlande när detta kan ifrågasättas.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt: Gruppens avslutande förslag är en rekommendation om att myndigheter som i sin verksamhet iakttar anmärkningsvärd omständighet i fråga om advokats handlande, skall uppmärksamma samfundet på detta. Gruppen har observerat de invändningar som kan riktas mot ett alltför ohämmat informationsutbyte mellan myndigheter, bl. a. av sekretesskäl. Stor tveksamhet råder inom många myndigheter om rätten att lämna information. I de fall som rör

advokat är dessutom oftast även någon annan person berörd. Frågan fordrar stor försiktighet och bör kopplas med rätten att över huvud få lämna information från myndighet till olika mottagare. Ett ställningstagande till rekommendationen bör därför anstå tills ny sekretesslag antagits (prop. 1979/80: 2) och brottsförebyggande rådets översyn av dessa frågor slutförts.

Överåklagaren i Malmö åklagardistrikt: Vad gruppen anfört om myndigheters agerande för att bringa olika förhållanden till samfundets kännedom föranleder konstaterandet att det i praktiken är synnerligen svårt att förmå myndighet att avge sådana meddelanden utan att myndigheten av samfundet eller den enskilde advokaten betraktas som anmälare och part. Det råder därför tveklöst ett synnerligen starkt motstånd från myndigheter att, oavsett den yttre formen, tillskriva advokatsamfundet för påpekande av eventuella tvivelaktigheter i advokats handlande. Att överbrygga rådande motvilja från myndigheter att ingripa borde därför i större utsträckning bli föremål för BRÅ:s ansträngningar.

Länsåklagaren i Uppsala län: Myndighet som i sin verksamhet iakttar anmärkningsvärd omständighet ifråga om advokats handlande bör självfallet fästa advokatsamfundets uppmärksamhet på saken. För detta kan dock krävas en allmänt förbättrad insikt hos myndigheterna om förutsättningarna för advokatverksamhet och de etiska reglerna och deras tillämpning. Föreliggande promemoria från brottsförebyggande rådet är här till god hjälp. Det vore dock av värde om centralmyndigheter på ett förenklat sätt kunde ge rekommendationer och fortlöpande information till underlydande organ i relevanta frågor – t. ex. avgörande i disciplinärenden.

Länsåklagaren i Malmöhus län: Även i denna del tillstyrker jag vad som föreslagits på de av i promemorian angivna skälen.

Göta hovrätt: Någon lämplig allmän regel torde inte kunna ges. Domstolar och andra myndigheter bör liksom hittills få agera från fall till fall utan "pekpinningar". Hovrätten avstyrker därför förslaget. Det bör också beaktas att brottsförebyggande rådet har fått i uppdrag att bl. a. se över bestämmelser om informationsutbyte mellan myndigheter. Eventuella förslag beträffande advokatsamfundets myndighetsutövning bör därför under alla omständigheter anstå till dess denna utredning är klar.

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten tillstyrker slutligen rekommendationen att myndighet – utan att bli part eller i övrigt indragen i ett disciplinärt ärende mot en advokat – får möjlighet att formlöst fästa advokatsamfundets uppmärksamhet på anmärkningsvärda omständigheter i fråga om advokats handlande.

Domstolsverket: Domstolsverket avstyrker rekommendationen.

För att advokatsamfundet skall kunna utöva en effektiv tillsyn över advokatväsendet är det nödvändigt att samfundet får vetskap om de fall där en advokat kan ha åsidosatt sina plikter. Om advokat uppträder eller handlar anmärkningsvärt ligger normalt i ett påpekande härom ett påståen om att försummelse eller överträdelse ägt rum. Obefogade anmälningar till advokatsamfundet är ej ägnade att effektivisera tillsynen över advokater. Befogade anmärkningar vilar på saklig grund. En rekommendation som lämnar fältet öppet för annat än sakligt grundade anmärkningar kan ej förordas.

Sveriges domareförbund: Förbundet anser i likhet med arbetsgruppen att myndighet, som i sin verksamhet iakttar anmärkningsvärd omständighet i fråga om advokats handlande, bör fästa advokatsamfundets uppmärksamhet på saken. Förbundet vill emellertid framhålla att det åtminstone i

ännu ej avgjorda mål och ärenden kan vara olämpligt samt föga förenligt med allmänna processprinciper och gällande jävsregler att domare påtalar advokats handlingssätt hos samfundet.

Sveriges advokatsamfund: Samfundet tillstyrker oreserverat BRÅ:s rekommendation att myndighet, som i sin verksamhet iakttar anmärkningsvärd omständighet i fråga om advokats handlande fäster advokatsamfundets uppmärksamhet på saken. Rekommendationen är ägnad att förbättra samfundets möjligheter att utöva en god tillsyn över advokatväsendet.

Föreningen Sveriges åklagare: Föreningen biträder i princip arbetsgruppens rekommendationer beträffande myndigheters hänvändelse till advokatsamfundet i disciplinära frågor. Dock kan slutlig ställning till denna fråga knappast tas förrän resultatet av den inom brottsförebyggande rådet pågående översynen av bestämmelserna om informationsutbyte och anmälningsskyldighet mellan myndigheter föreligger.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 1 oktober 1981 ..	3
1 Inledning	3
2 Allmän motivering	4
2.1 Allmänna synpunkter	4
2.2 Försvararjäv	5
2.3 Advokatetiken	8
2.4 Ökad insyn i och information om advokatsamfundets discipli- nära verksamhet	10
2.5 Myndigheters hänvänelser till advokatsamfundet i disciplinära frågor	14
3 Upprättat lagförslag	15
4 Specialmotivering	15
5 Hemställan	17
6 Beslut	17
Utdrag av lagrådets protokoll den 22 oktober 1981	18
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1981 ..	19

Bilagor

Bilaga 1 BRÅ PM 1979: 8 Advokatverksamhet

Bilaga 2 Sammanställning av remissyttranden

